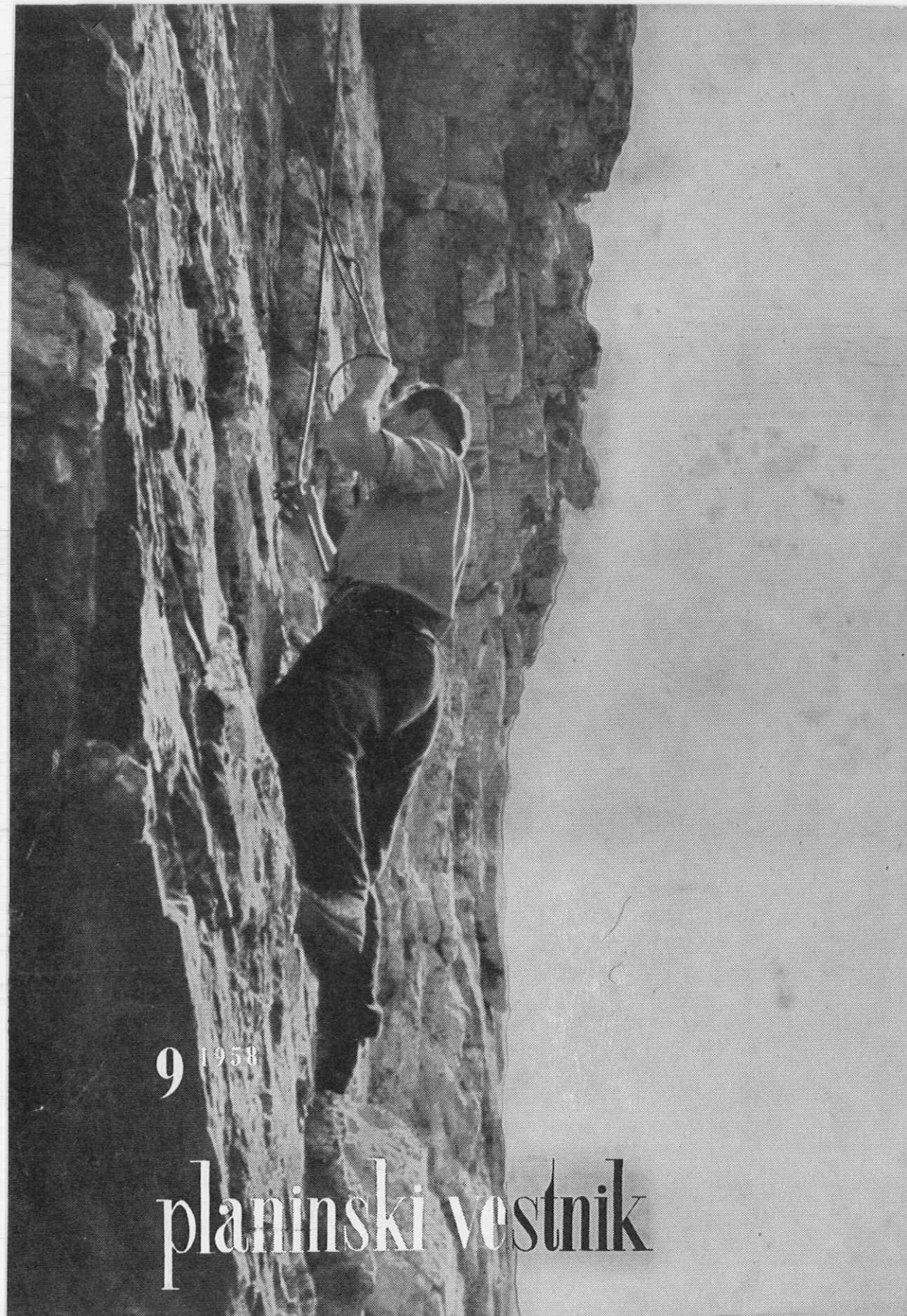

9 1958

planinski vestnik

VSEBINA:

PLEZALSKA DOŽIVETJA

(Marijan Lipovšek) 481

OD PRSTI ČRNE V SIVE KRNE

Ludvik Zorzut 486

**V GORE NAŠIH BRATSKIH
REPUBLIK**

Rado Kočevar 493

TEKME GRS V DAVOSU

P. C. 500

IZLETNIKI

Leopold Stanek 504

PRVI V NAVEZI

Roger Frison - Roche 505

DRUŠTVENE NOVICE 509

IZ PLANINSKE LITERATURE . . . 516

RAZGLED PO SVETU 518

IZ OBČNIH ZBOROV 526

NASLOVNA STRAN: V STENI

Foto: Bojan Zajec

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanaajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Liko-zarjeva ulica 3, poštni predal 214, telefon št. 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 400.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 100.— / Tekoči račun revije pri Komunalni banki 600-701-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto

»INTERTRADE«

podjetje

za mednarodno trgovino

in zastopstva

LJUBLJANA, Cankarjeva

Plezalska doživetja

MARIJAN LIPOVŠEK

Ti opisi niso namenjeni plezalskim mojstrom — ekstremistom in super-ekstremistom, junakom šeststopenjskega območja. Pravim: junakom, pa pri tem ne mislim nič zbadati. Kdor je kdaj plezal v zares težkih stenah, ta bo že vedel, da je poleg spretnosti zares potrebno junaštvo duhà, da se človek poda na take plezarije in da v njih zmaga. S temi svojimi opisi se obračam tokrat na druge, po zmožnostih skromnejše plezace, pa tudi na »šodrovce«, »marne tlačilce gorskih steza«, na vse tiste, na katere so se včasih drli dr. Jug, Janez Gregorin, Maks Iglič in morda še kdo drug, kadar so bili med težkim plezanjem v stiski, jih zmerjali s šlevami ter si tako dajali korajže.* Obračam se na tiste, ki hodijo samo na Kamniško sedlo ali samo na Triglav, pa so jim srca kljub temu ujeta v lepoto gora. Niso alpinisti, morda sploh samo slučajni gorski popotniki. Toda kdo ve, kako globoko se vtisne vanje gorski svet, koliko ga doumejo!

Ta svoja doživetja pripovedujem zato, da pokažem na neprenehno hrepenenje po gorah, po njihovi lepoti in po premagovanju njihovih strmin. Manj sposobni, omahljivci, in tisti, ki se še obotavljajo, bodo čitali, kako je v stenah in kaj človeka vse tamkaj lahko doleti. Ne: vse. Tega ni mogoče opisati nikomur. Vsaka plezarija nam da nekaj novega, vsaka je — ali naj bi vsaj bila — enkratno, čisto določeno doživetje, ki se uvršča med naše spomine po vseh možnih tegobah in radostih navsezadnje le kot drzno, moško dejanje. Toda različnost doživetij daje plezanju s svojimi različnimi prilikami, z značajem stene, vremena, razpoloženja in tovarišev tiste poteze, ki ostanejo nepozabne in zarišejo podobo z ostrimi obrisii v našega duhà.

Mladi ljudje stoje pod steno in upirajo vanjo svoje željne oči. Starejši rodovi — tudi za naša leta starejši — se prizanesljivo smehljajo prizadevanju mladih, če so dovolj modri, da jih razumejo in ne grajajo. Mnogi od teh, danes že odhajajočih rodov, so bili vse življenje pravi »planinci«. Prehodili so mnogo domačih in tujih gora, pa niso nikdar razumeli plezalcev. In vendar bi zaslužili, da bi spoznali zaradi svoje navezanosti na gore nekaj lepote v stenah, po njihovem mnenju neškodnih.

Nekoč — davno je že tega — je napisal Josip Wester v naš Vestnik lep članek S Triglava peš v Ljubljano. V njem se je nemilo obregnil ob plezalce, češ, kdor pleza samo po Triglavski steni (misli: ne da bi stopil tudi na vrh), mu je »športnik, rekorder, banavz«.

Človek bi mislil, da so to že davno premagani in opuščeni nazori, če poslušà današnji rod, ki se s tem, da je »športnik in rekorder«, skoraj po-

* Vse to najdete lepo opisano v starih letnikih Vestnika.

stavlja. Pa s temi nazori ni tako lahko opraviti. Ali ne govori zadnja knjižica Planinske založbe na strani stodeseti o témi: plezalstvo — šport — planinstvo? Res je, napisana je bila l. 1928. Toda izdajatelji so verjetno danes vedeli, zakaj so tudi ta spis ponatisnili. In letnica knjižice je 1958!

Še leta 1954 je odlični planinski pisatelj in dober mislec, Cene Malovrh, potem ko je v prejšnjih letih napisal nekaj najbolj pomembnih člankov o smislu alpinizma in alpinistike, zadel v svoji Hoji na Triglav na isto vprašanje: »Hoja na Triglav, sprevržena v bezljanje... odvadili smo se spoštovati višino, kajti vse bolj smo začeli ceniti strmino... cilj nam je bil rob Triglavskih podov, za tisti kucelj, ki se vzpenja vrh njih, nam bi bilo dosti mar...«

Mar bi se torej dalo reči, da take sporne misli tudi dandanes ne obstajajo, seveda, ko minejo »leta nerodna«?

In vendar, in vendar...

Nekoč sem v družbi dveh mladih ljudi prečil po Zlatorogovih stenah iznad bavarske smeri proti Pragu. Hodili smo proti stebri, ki so mu plezalci dali ime »Ustoličenje«, zaradi značilnega kvadratastega skalnega nastavka na njegovem temenu, ki spominja od daleč na gosposvetki kameniti prestol. — Bila je lepa, mirna hoja. Drnasta ruša po širokih gredah je bila intenzivno zelena in rdeče ravšje je poganjalo po skalah. Zadaž so se svetile gore okrog Škrlatice in lepi oblaki so se zgrinjali nad Stenarjem. Blažen mir je bil v steni in v nas samih prav tako. Tedaj sem se spomnil tiste hude Westrove obsodbe in Malovrhovih pomislov in vpraševal sem se, če res delamo nápak.

Vrh stebra smo počivali. Nenadoma me je Andrej prijel za roko in vzkliknil: Glej! — Ravno sem še ujel grozljiv pogled, ko se je velik skalnat stolp zrušil čez gredino, po kateri smo pred nekaj minutami hodili, in grmel s treskom v prepad.

Mirna hoja? Nevarnost preži povsod. Res, ravno zaradi nevarnosti, zaradi etične odgovornosti za življenje so starejši učeniki obsojali plezanje. Nekateri tudi zaradi spremljajočih neprijetnih lastnosti plezalcev, zaradi postavljanja, zaničevanja slabših, rekorderstva, kratko — zaradi »banavzarstva«.

Pa vseeno ne mislim, da sem grešil, ko nisem stopil »na tisti kucelj«. Še mnogo manj sem storil. Preplezal sem v družbi Andreja in Barbke bavarsko v spodnjem delu, potem smo našli prekrasen prehod pod Stolpe v Jugovi varianti nemške smeri in odšli po Zlatorogovih policah na Prag. Storili smo torej še vse kaj hujšega. Triglavsko steno smo porabili za »športno udeleževanje«.

Pa kako je bilo lepo! Plaziti se po izpostavljenih poličkah, lesti za škrbino spodnjega Stolpa, ne vedoč, ali bo za njim prehod ali ne, z utripajočim srcem pogledati onstran na zeleno gredinico, pokrito s skalnato streho in priplezati naravnost gor do znanega rušja!

Mislim, da je življenje zelo zelo široko. Povsod poganjajo cvetke, pa tudi plevel. Prav lahko je dvigati glavo v zavesti, da si cvetka — plezalsko ali tudi samo estetsko navdahnjena. Pa tudi kakšen plevelček ima morda svojo skrito lepoto. Potrpežljivo in s prizanesljivostjo moramo soditi o življenju in njegovih pojavih.

Če še to povem, da me boli srce, da ni več takih ljudi, ki bi mislili, kakor je povedal pokojni Vladko Fajgelj v svojem članku »Na samotnem vrhu«, potem menim, da je tegale uvoda več kakor preveč in lahko začnem s pripovedovanjem.

Triglavska stena

Ko je France Avčin opisal prvo ponovitev Čopovega stebra, je v svoje pripovedovanje vpletel tudi naju z Alekso. Z Darom Dolarjem sta zgodaj dopoldne izstopila iz stene in Alekso ju je poklicala izpod Kugyjeve police, češ z Marjanom sva se zaplezala, ven ne moreva.

Lahko si mislim, kako so se nam smejali plezalci, ko so to čitali. Saj midva z Alekso za našo plezalsko družino kot naveza sploh nisva štela, pa za to se tudi nisva potegovala. Plezala sva, kakor sva mogla in znala, in zaradi gora, zaradi stika z njimi, na zunanji uspeh pozabljala. Seveda pa sva bila vesela, če se nama je kaj posrečilo.

Kazalo je, da se nama je tu, v precej preprosti smeri, prej ponesrečilo kakor posrečilo dobro splezati na vrh. In vendar — ne pomnim plezarije, ki bi bila tako polna najgloblje sreče. Morda zaradi tega, ker se nama je tedaj izpolnila stara želja. Pa gotovo tudi zato, ker je to pač Triglavska stena, ki ji zapadeš z vsem srcem, da le en korak usmeriš vanjo.

Bila je najina prva plezarija po tako imenovani nemški smeri. Nepozaben, prelep vzpon, kljub dogodivščini na koncu, ki se lahko komu zdi klavrna, nama pa pomeni zaključek vzpenjanja po tej čarobni steni, kakor ga je vredna, silna, kakršna je.

Aleksa je bila zlato dekle, čiste duše. Zaverovani v gore ji ni prihajalo v misel nič, kar bi kalilo gorsko tovarištvo. Nikoli je ne bom mogel pozabiti, originalne, šaljive in kdaj pa kdaj tako neznansko posrečene. Spominjam se tistega večera v Vratih pred najino turo. Plezalnike je imela slabe. Kaj storiti? Šla je in naprosila nekega svojega daljnega znanca, da ji je dal svoje, nove. »A ni kampiljc, kaj?« je vprašala, ko se je zmagovito vrnila k naši mizi. »Kaj!« se je odrezal Francè, ki se je malo prej pripeljal z motorjem v Aljažev dom, »ti si kampiljc, ker si ga našla.« Vsi naokrog smo se široko režali Aleksi, ki je blaženo strmela v nove copate.

Tedaj sva bivala v Poldovem seniku. Vse prejšnje dni, ko sva lazila po Stenarju in v Zimmer-Jahnovi, je bilo prekrasno vreme. Tisto jutro so bili visoki, gosti oblaki in precej toplo. Zgodaj, vendar ne preveč zgodaj sva šla mimo tihega Aljaževega doma. Nisva vedela, da sta jo kdaj prej že odkurila Francè in Daro v Čopov steber. Prejšnji večer sta bila o svojih namerah čudno tiha in prav sta imela. Nevoščljivcev je povsod dosti, zlasti pa zabavljavec, če bi jima šlo kaj narobe.

Prišla sva pod steno. Kako drhti srce, ko stoji človek pod tem orjakom! Sive, tople so bile skale. Bilo je pred dežjem, pa ne soparno. Nič naju ni tlačilo k tlom. Vendar sva rekla, da v nemški steber ne greva. Preveč bi si bila upala, ko nisva zgoraj smeri še poznala.

Dostikrat sem še pozneje mislil, kako je to, da me ni vodila pot tam čez že prej. Pomanjkanje tovarišev, nezaupanje v sposobnost? Nič ne vem. Prva pot pa je bila tja gori z dekletom, ki je bilo po svojem srcu vredno lepote stene. Vse veličine gorskih dejanj so majhne v primeri z vrednostjo človeškega srca in značaja. Presrečen sem, da mi je bilo dano doživeti nekajkrat v gorah tovarištvo v najglobljem, najtoplejšem smislu. Koliko sem iskal, koliko izbiral, kolikokrat ostal sam — to še največkrat. Toda trije ali štirje ljudje, ki sem z njimi hodil v navezi po težkih stenah, mi ostanejo do smrti pred očmi. Vajnejši se mi zdi stik z njimi — sedaj že spomin — kakor problemi poti in plezanja samega.

Zaplezala sva v slovensko smer. Ne vem, kaj je tedaj Aleksi bilo. Včasih je bila tako odsotna, tuja. Hotela je plezati naprej. Prevzel sem oprtnik. Pleza

prvi strmi kamin, pa me s prvega stojišča zaskrbljeno pogleda navzdol in pravi: »Tu že ne gre smer, je pretežko!« »Veš kaj,« sem rekel »saj vendar poznam. Seveda sva prav!« — Nič ne odgovori. Naenkrat pade vrv pred mene. »Ti pojdi naokrog po Tumovi, jaz grem sama tu čez.« Zaprlo mi je sapo. Kaj takega! Odvezala se je, jaz pa sam z vrvjo in nahrbtnikom, ki ga po kaminih za seboj nisem mogel vlačiti. »Kako si mogla...!« ji srdito zavpijem, pa kaj, nič nisem mogel popraviti. Obupano sem šel po široki gredi v Tumovo smer. Plezam mimo macesnov, malo zgrešim (bil sem tedaj prvič v Tumovi), vrnem se, najdem pravi prestop in prilezem pod Bele plati. Tam mi je bilo vse znano in domače, a Alekse nikjer. Čakam, kličem, iščem s pogledom po steni gor, dol — nič. Naenkrat se oglasi. Sam sebi nisem verjel. Stala je vrh stebra nad macesni, nasproti Belih plati, daleč onkraj grape. Morala sva si nekje križati pot, ne da bi se bila srečala. Prelezla je steber od kaminov povprek in zavila preveč na levo. Nekaj časa sva se debelo gledala, potem pa sva se zasmejala drug drugemu čez prepad. Obema je odleglo. »No, — pravim, — pridi sem!« Kmalu je prilezla do mene, vsa skesana in mehka.

Prav. Izgubila sva s tem igranjem slepih miši po steni dve uri. Greva počasi naprej, plezava z užitkom. Na nemško smer tedaj še mislila nisva več. Čez sneg v Slovenski grapi naju je izvabila široka greda na ono stran. Tedaj naju je prijelo, sam ne vem kako. Na tistem čudovitem kraju, kjer bi lahko postavil hišo, da bi gledala podsé v prepad in nad sebe v nebotični raz. Kjer rdé šopi sleča med bujno zeleno travo, med kosi pečin, razpadlih in ploščatih.

Hodila sva kakor brez lastne volje, tako naju je vleklo naprej. Bil je svež, južen, malo vlažen vzduh. »Kaj, Marijan, kar greva!« pravi ona. Nasmehnil sem se — saj se ni bilo mogoče ustavljati. Bo že kako! Precej čez poldne je bilo, ko sva začela plezati iz nemške grape pod Okno.

Prečila sva polico Zlatorogovih steza. Za ostrim robom, kjer pada steber v globine, se je prikazala votlinica. Desno od nje sva čez strmo, skoraj prevesno, pa ne težko stopnjo priplezala v krušljiv žleb in po njem dalje.

Našla sva čudovite prehode. Kako sva strmela nad vsem! Kakšna sreča naju je prepajala, nepozabna, čista!

Čopov Joža nama je dal prejšnji dan nekaj dragocenih navodil. »Držita se kakšnih dvajset metrov desno od raza, pa bo lahko.« Res je bilo, sicer močno krušljivo, pa lahko. Na zeleno glavico v razu sva priplezala, od tam čez strm odstavek, ki sva ga obšla v vijugi, in že sva bila na položnejšem delu stebra, visoko nad Oknom.

Tam nekje mi je rekla Aleksa: »Kakšen obraz imaš! Čisto drugačen kakor v dolini, kar sveti se ti.« Toda videla je to le ona. Notranji žar, ki je gorel v obeh od globoke sreče, ji je spremenil pogled. Videla je več, kakor je bilo res, res na zunaj, za trezno oko. Ni me sram povedati, da sva bila ganjena, da sva se zavedala te najine prve poti v tej smeri kakor najsvetejših trenutkov v življenju, kakor da se dotikava neznanih skrivnosti te stene, obdane s človeškim hrepenenjem, sanjami, željami in nekaterikrat tudi s trpljenjem. Prečisto radost sva čutila v sebi, pa tudi drug za drugega vedela, da vsak od naju enako čuti. Zdelo se nama je, da sva brez teles, tako lahka, brez vsake teže sva bila, kakor da bi naju noge same nosile. O enkratno, prvo romanje po poti, ki jo ovija toliko prizadevanja, toliko doživetij!

Toda čas je tekel. Plezala sva navzgor proti desni, kamor kaže najbolj razčlenjena skala. Našla sva vse: dve ozki prepadni polici, nato prečenje pod luknjičavo pečino do luske. Plezala sva po njenem robu, zatem v kaminu in

stala končno vrh nje. Aleksa me je prosila, naj jo pustim naprej. Seveda sem to storil. Žarečega obraza se je prevesila v nasprotno steno. Nekaj preprijemov, že je bila čez, kmalu nato še jaz. Kako sva bila vesela!

Mračilo se je. V Triglavu so se podile megle. Preplezala sva zadnji žleb pod Komarjevo polico. Tam se je ustavilo. Kam? Nisva vedela. Po sipastem grušču sva prišla do črnega kota. Tam je Aleksa poskusila gor. Bilo je mokro, iz megle in mraka je začelo pršeti. Zabila je klin in v težkem položaju visela v previsu. Nisva vedela, če sva prav. Nič se ni več videlo. Kako vèn? Prosil sem jo, naj odneha. Preveč se mi je zdelo tvegano v gostem mraku lesti tu čez, skale so bile drsne. Tu je bilo tisto mesto, kjer je nekdanj zdrknil Topolovec. Ne bi se bila mogla obdržati, če bi tam le eden od naju spodrnil. Vrnila sva se na polico. Bila je tema. Malo niže doli sva našla v steni votlinico. Stisnila sva se vanjo in začela se je noč.

Noč v skalah, skoraj na vrhu tisočmeterske stene, lepe, težke ure. Prvi trenutki še topli od razgretga telesa, ki sedaj počiva — na trdem kamenju sicer — a le počiva. Noge su čudno podvite, včasih jih stegneva, pa se zopet drugače namestiva v robatem grušču. Roke se stiskajo k telesu — kmalu bo začel gristi mraz in borba proti njemu bo trajala do jutra.

Dež! Prej je prenehalo, sedaj pošteno gre. Z majhnega previsa nad nama padajo kaplje, kmalu se strnejo v tenke curke. Strmiva v meglo in temo. Ne spiva. Vsak misli svoje misli. Včasih se mi zazdi, da police pod nama ni več. Pokrila jo je tema. Lahka, brez teže se čutiva, kakor da bi plavala visoko, visoko vrh stene. In nič naju ni strah. Saj veva, da ni nobene nevarnosti. Prebiti bo treba to noč. Še prekmalu jo bo večni požeruh — Čas Hronos — spravil v svojo nenasitno malho, brezkončno globino.

Tiho se tekle ure. Sama sva bila s temo. Nisva slutila, da blizu naju, vendar ure in ure daleč, prebijata dva tovariša v drugačni steni to noč.

Zjutraj naju je obdajala gosta megla. Nič, prav nič se ni videlo. Deževalo je. Šla sva do konca police, do črnega kota, pa tam še misliti ni bilo na prestop v tem dežju. Greva nazaj in zazdi se mi, da bi se nekje le dalo gori. Tedaj zaslišiva vrisk — bil je Francé, ki se je tedaj ravnokar skobacal čez zadnje težko mesto v Čopovem stebri. Aleksa ga je poklicala, tudi jaz sem se oglasil. In potem, kar naglo zavpije: »V nemški sva pod Kugyjevo in ven ne moreva.« »Nikar no,« sem jo miril, »bova že sama našla.« Pa nama Francé začne nekaj pripovedovati. »Nič ne razumem!« pravi Aleksa obupano. Jaz še razumeti nisem poskušal. Bilo je predaleč. »Tu gor grem,« pravim, »ali pa hočeš morda ti poskusiti?« jo vprašam. »Oh ne, kar ti pojdi, si ne upam.« To je bilo prvič, da sem kaj takega slišal od nje. Bila je nekoliko vznemirjena, drugačna od prejšnjega dne. K sreči sem bil jaz prav dobro razpoložen, tudi malo jezen nad tem, da naju stena ni pustila iz sebe. Kar zagnal sem se v skale. Voda mi je sicer tekla za rokave, nek prestop malo više je precej izpostavljen, toda hitro sva bila na Kugyjevi polici, ravno ko sta Francé in Daro prišla s triglavskega osrednjega stebra sem čez. Skupaj smo odšli v Vrata.

Dve leti nato sem stal na koncu Komarjeve police, ki sva jo s tovarišem do kraja prečila, že v opoldanskem soncu vrh stebra. In potem sem še večkrat plezal po tej smeri, vedno s posebnim veseljem nad lepimi prehodi in prepadi. Vedno pa sem bil v družbi plezalcev, ki sem jim zaupal ne samo tehnično sposobnost za težave, ki res niso velike, temveč predvsem pravo pripravljenost za plezanje, predano gôri in njeni lepoti.

Toda prvič je le enkrat, edinokrat. Hvala ti, Aleksa, za spremstvo na tej nepozabni poti!

(Se nadaljuje)

Od Prsti Črne v sive Krne

LUDVIK ZORZUT

II

PRI STRŽIŠKARJIH

Posedeli smo nekajkrat pri Stržiškarjih, pri potomcih nekdanjih Tirolcev. Oglejski patriarh je poklical v te kraje svoje rojake Tirolce, ki so se naselili v Rut (Nemški Rut), Grant, Stržišče, Koritnico, Kal, Podbrdo, Znojile, Obloke, Hudojužno, da je tu nastala nemška kolonija. V stoletjih so se prebivalci po naravnem procesu poenačili z domačimi prebivalci. Nemški jezik se je stapljal v tolimnsko slovenskem narečju in se izkvarjal v čudni neprijetni mešanici. Danes je ta govorica, pridobljena v šoli, v cerkvi, po vsej sintaksi, glasoslovju naša, a so ostale le posledice v izgovarjavi. Ko jih poslušamo, se nam zdi, da govorijo Lahi še priučeno slovenščino, a jim delajo težave sičniki (csz), in šumniki (čšž). Izgovarjajo »scartljano« kakor mali otroci, ko pričnejo čebljati prve besede, da ni niti c niti č, ne s ne š, ne z ne ž, ampak nekaj vmesnega. Tako imamo primer pri pevcu, ki ne zadene čistega pravega glasu in ga tudi inštrument ne more takega posneti. Med celim in pol glasom je še neki vmesni storno. Seveda se mi dobrovoljno posmejemo Stržiškarjem.

No, Miha Nejčev, doli v Strziscu, lepo si povedal kako so gradili cerkev na sol-roštu:

»Ko so zacerl ravnat cerkev na sol-roštu (Sohlrast — po naše bi rekli počivalo), so pustili ciz noc krampe, rovnice an pa suble dol, sjutraj, ku su prsli na dilo, so bli krampe an suble u Strziscu na gricu, ku je zdaj cerkovca, potle so pa rekli ludi, da ih je bozja vednost prnesla gor. Ludi so spoznal, da je od boha odloceno, da mora bit cerkovca tu u Strziscu. Sprva je bila cerkovca lešena an ku so jo zacel zidat, so sli ludi u Rut h masi an so nesli sabo kose an so prnesli sabo vsak en kamen za cerkev velbat. Tist kamen je biu lahan an se je kliču lahenk. Od zacetka je bla tu bozja pot, pot se je kličala Kirhenbeg (Kirchenweg) an so imel stante za prodajat paternostre, kriske in taka rec. S tistim kamnom so sasizal cerkovcu an velb an so jo koncal. Cerkovcu so delal Lahi, je bla pod rutarsku faru. An patron je biu, je an bo svet Ozbald...«

Še bolj zgovorna je bila njena hči Micka, drugače Leban Marija, ki se je opravičevala: »Krava me je cebnila, da mi je vse mleka slila, da sem se mogla jet peroblejct«, potem pa je navila ženske godalce in nam zapela te strziskarske o pastircku, o holcerku, od davkov u starih cajtah, o Mihi Marjanu s kitaro, o pustu. Tista o pastircku je srčkana:

Sončece sej, sej,
da b'desik ne seu,
da b'rasu krompirek,
da b'ga jedu pastirek,
da b' urisku an peu,
da b'na lubca dobiu.

Stržiškarji, Rutarji, Podbrjani ne poznajo četrtega sklona. Le prisluhnimo:

Ziga, saga, biu Bostjan,
kraue pasu do pudán,
zgubu breza, (kravico brezo)
zgubu maura;
rjetla pa še tam stoji,
pes je pa sa rjep drzi.

Most na Soči — Tolminske gorè s Krnom

Kadar je zagrmelo v Črni prsti, je Katrca Pajnterjeva, ki smo jo tudi obiskali, šla v hrib kadit s posvečeno oljko. V hribu je bila coprnica, tedaj se je oglasil lep srebrn zvon, to je coprnico tako držalo, da je šla ven pod nohti in je toča nehala. Dekle pa je tožila:

Je tuoca pabila
ta rauna poljë,
lih tam je pustila,
cir fantič muj grjë.

Katrca Panjterjeva je hitro pristavila: Tist, ki hoce po nasem polji tect, mora trikrat rect: Sladki sin, kralj Davidov, usmili se nas!

Ti Miha Leban, doli pri Nejču v Stržišču št. 18, si moder mož, veliko si obdržal v spominu in si nam še povedal, kako je bilo, ko so prišli Nemci v Stržišče:

»Ta prva so ble to Nemec nez (iz) Tirola, to prva hisu so sezidal pr Rajtel in še u grapi pr Munihi, ta tretja hisa je bla na Resnu (Rešar) — Jägerhütte, ta cetrtta hisa je bla Biegžava na placu, je bil velik kmet, je jemu use ta lepo snezete an pa njive je blo od Prajgerja njegova na vrh Crna prst. Prej ko so se naselil Nemce nez Tirola, so bli vouki, medvedi u gozdu, je bla puscava an su oni zacel delat njive an snezete, največ so redil koze an ovce pa kaksna krava. Tud u Strziscu so imel purgermajstra (župana) an abrihterja (Abrichter — tajnik), ludi so bli prosti dauka, dokler niso purgerju spulil z rok tistu ledrastu pismo (mišljen je tu pergament, na katerem so bili pisani privilegiji), potle so pa mogli (moral) zacet placat davk an dvanajst let sluzit vojake, so jih lovil, za sebe ju drzu purger, katerga je on teu (hotel). Na sred vasi je uzeu rog pa je zatrubu an povedu: jutri bom zaceu sect tráva. Sablu je pa jemu

Mladi planinec v tolminskih gorah

samo rutarski purgermajster, sablu je nucu, koder su se si trgal (kjer so se kregali). Ven je prsu purgermajster s sablo, je naredu konc. Ta sabla je v Tolminskem muzeju.

Micka Nejčeva nas je pošiljala k Mihi Marijanu v grapo, da bi nam povedal, kako se mu je prikazal perkmandelc, a za slovo je nam planincem dodala:

Visoka je gora,
se visji je klanc,
od tam pa prihaja
zaljubljen gorjanc.

Pozdravljeni Vrikelji, Pajntarji, Kemperli, Dakskoblerji, Beguši, Bizjaki!

NAJ ŽIVIJO, RASTEJO, CVETIJO PLANINSKE ROŽE!

Zapad se je vžgal, sonce je zanetilo krasen požar, da žarno odsvita v Jadranu, na Julijcih; med morjem in Alpami tkejo prameni zlato predivo, potem še srebrno, višnjevo, sivo. Sveta gora gorí, goriški vrhovi bliskajo v plamenicah, rdeča obla na benečanskem obzorju se pogreza za karnskimi krnicami, tone, tone notri v Dolomite, med morjem in Alpami se je zemlja spojila z nebesom, megle so se umaknile onstran in se potuhnile v Bohinjskem jezeru. Črna prst je zlata, mi smo pozlačeni, lepi v zarji veličastne tramontane, na Gori spremenjeni, objeti v planinski glorioli...

V pojemanjü dneva, iznenada se izza roba pojavijo dve, tri postave, silhuete v mračnem okviru, visoke, moške, hiteče... Zasopli, vznemirjeni stopijo na teme, sproščeni, da nad njimi ni več vzpona, oddahnjeni, da je zabrlela lučka v koči, vzradoščeni, da smo si stisnili krepke desnice in sedli k tovariški mizi. Med njimi najvišji, najzgovornejši, vodilni — da, on je: Juventus Fervida,

Kneža (v vasi na Skali dom Goljevih — prvih tolminskih puntarjev)

homo alpinus perennis, in montibus saltans, botanicus, littoralis, vulgo Filipič Alojzij, doma iz Ravnice pod Škabrijelom nad Gorico, sedaj pastir batujskih ovčic na Vipavskem, znameniti rastlinoslovec, sedanji najpomembnejši botanik na Goriškem, zbiratelj in proučevalec splošnega rastlinstva (drugi znani goriški botanik, le zdravilnega rastlinstva, je Ivan Mozetič, dekan v Cerknem). Da, alpinus Goritiensis, najmlajši planinski starešina, oboževatelj Črne prsti, kaj ti danes tako žari lice, ti vedri jasno čelo, ti iz oči šviga mladostni ogenj in se za klobukom plavi izreden encijan? Salve amice! Quid tibi in Monte Nigro? Juventus Fervida — govori!

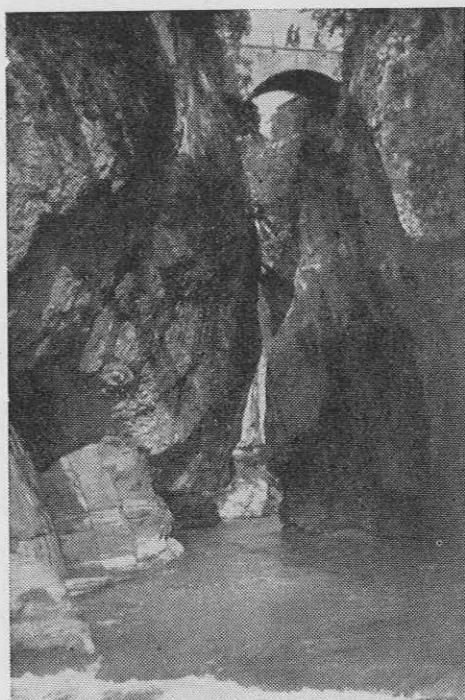
»Lubi perjatli, bonum nobis hic esse, zato se pa zahvalmo Planinskemu društvu u Mostu na Soči, od koder je doma tolminski pisatelj Ivan Pregelj, ki je našel tolminske puntarje še tu dol pod Črno prstjo v Kneži, no pa, perjatli, naša pot je mirna, ni puntarska, naša cejsta je prosta, vzvišena v lepi prirodi, naj bo cejsta zaznamvana ali nezaznamvana, rožce rastejo povsod, zatu mormo iti mi k njim naravnost čez senožeti, u pečine, stene, prepade, k vsaki rožci se sklonimo, vsako pobožamo, dahnamo vanjo in ona nas bo milo pogledala v vseh barvah, obsula z vsemi dišavami, v vetrčku zanihala, da ne gre z nami, da pustimo jo živeti, da se drugo leto še vidimo. Ej, ti Črna prst, pokleknejo v tvoj cvetoči vrt, ki rastejo v njem tvoje znanilke, tvoje poslanice: zvončice, zlatice, orlice, lučice, vetrnice, lepnice, hudoletnice, kamenščice in murke, sleči, svišči, očnice ali pečnice, planike, belune — vse so gorske, vse planinske. Danes se nam je poklonila izredno lepa kobulasta vetrnica — anemone narcisiflora, ki je na pokošenih visokih tratah sijajna. Danes po tolikih letih se nam je vendar predstavil panonski svišč — *Gentiana panonica* Scop. Tudi nas je zelo zveselil blesteči grintovec — *scabiosa lucida* in lepa »*Cnautia intermedia*, ki dajeta ton jesenski flori. Še vi pesniki, — poetje planinski, pöhorski, imate svojo kraljico, srčnico — *Parnasia palustris*, ki jo obseva, kakor profesor

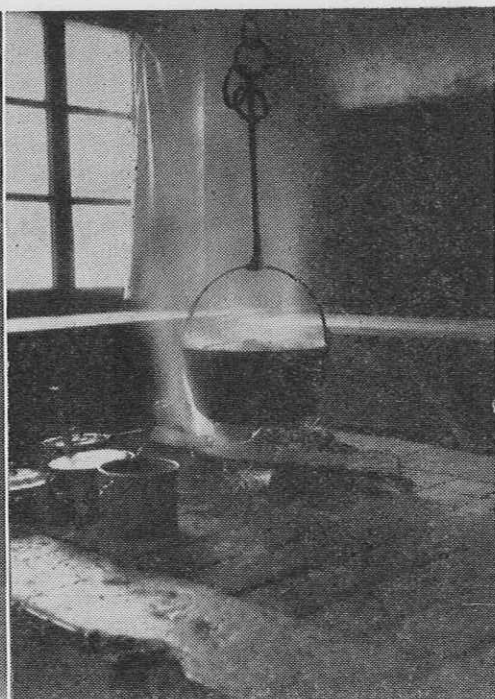
Kosci pri južini v tolminskih gorah

Seidl meni, posebno pesniško razpoloženje. Hrvati jo imenujejo »Talija«. Zakaj Parnassia? Pesniki, cenite jo, saj združuje vse elemente, ki vas idealno dvignejo. Iz pritalnega šopka srčastih listkov se vzpne visoko vitko stebelce z enim samim srčastim listom. Ali ne bi ji zapojali: Eno devo le bom ljubil? Na vrhu odpre samo en, precej velik, čarobno zasnovan, zvezdast, kakor sneg beli cvet, ki ob sončnem obsevu sladko zadehtí! Ali ne bi se oplajali ob deviški čistosti? Ja, slišite! Ali me sploh poslušate? Ali vas morda bolj vleče vonj iz kuhinje, po žvacetu in sirkovi polenti? Treba nam je utile cum dulce! Priznajte, da najlepša veda, ki ima prijazen epiteton »scientia amabilis«, je botanika! Še nekaj! Na planinah sem se prvikrat srečal z rastlinoslovcem, ki je v poznavanju alpskih rastlin pravi strokovnjak. Karlo Kocjančič, fotograf od Jadranskega instituta na Reki, kjer pripravljajo izdajo vseh najlepših alpskih rož iz naših gora v barvah! S sinom je posnel že nekatere, kakor preobjede — aconitae, planinsko grozdičje, razne gentiane in vrsto drugih. Perjatlji, združujmo planinstvo z botaniko! Tako zaključujem svoj govor na gori in vsakemu pripenjam na prsi in za klobuk planinski pušelj, da zacvete in zraste tudi v srcih, najlepšega pa poklanjam jubilentiji — Soški podružnici, sedaj nasledniku — Planinskega društva v Tolminu za 50-letnico. Naj živijo, rastejo, cvetejo planinske rožce!»

»Hvala ti, Juventus Fervida, zadovoljni smo s tvojo slavnostno besedo! Poglej, še od študentskih let, izpred prve vojne hranimo album planinskih cvetk v barvanih podobah — Schwentnerjevo izdajo — in ga nosimo s seboj v planine. Lahko nas pohvališ. Zdaj pa spravi svojo botanično torbo, prepolna je, odpočij se, v kuhinji bi se znalo kaj prismoditi?«

Most na Soči

Kmetsko ognjišče v tolminskih hribih

»No, pa naj prinesejo tisti žvacet, goriški golaž, in sirkovo ali koruzno polento, ki jo je skuhal Milan Sirk iz Podbrda! Bo dvakrat sirkova! V žvacetu so vse dišave Črne prsti!«

Vonj planinskih rož, ki je napolnjeval prostore, je izpuhteval v kuhinjski sopari. Tam zunaj v noči pa so nagnile glavice nežne ljubljenske — zvončnice, zlatice, murke, vetrnice in zasnule pod skalnatim zavetjem. Juventus Fervida si je z rožcami postlal, za zglavnik si je dal mehko duhtečo blazinico, botanično torbo, da se je kmalu preselil v rajski vrt tavžentrož...

NA GRADICI (RODICI)

Jutro je vztrepetal v modrini in podilo megle po vijugastem grebenu. Črna prst nima meglene kučme. Od nas se poslavlja razoglava, zlatolasa, gorska dostojanstvenica, ki je ravnokar stopila iz dvorne cvetane in se v zarji umiva. Nadelana pot po grebenu proti Gradici je vidna na daleč, zvija se kakor po kamelinem hrbtu, da padamo in se dvigamo. Zanosno trdo stopamo, iskre krešemo po ostrih robovih, ki so bili nekoč obmejna črta. Zato so tudi starogoriški planinci v dušku enega dneva, v zavestnih podvigih in kipečih čustvih izbili staro bariero od Razor planine do Črne prsti. Ali se ne bi ravno tako ponosno sprostil naš polet tudi po Karavankah med Kranjskim in Koroškim od Golice do Kepe ali po Kolovratu med Posočjem in Beneško Slovenijo od Korade (Gorade?) do Matajurja ali po podih med Bovškim in Rezijo od Kanina do Prestreljenika? Kamnita pesem se odbija na obe strani.

Pod nami v kotlini je Rut, v planini vas. Zdrčali bi po grušču k nji, še prej k čedni lovski koči, leseni, ki ima od spodaj kuhinjo, od zgoraj prenočišče (ključ hrani gozdni čuvaj v Zaliscu). Od kočice drži transverzala po kršnem pobočju, daleč naokrog, v stalni višini 1200 do 1300 m tja onkraj do Razor planine in še dalje do Krna. Uporabljali so jo laški graničarji, dokaj zložna je, le ponekod jo je zasul grušč ali plaz, zajame planine Temno brdo, Lom, Kuk, Razor, Kal, Dobrenšičico... Plovemo v enakomerni višini, pristanemo na Gradici, na Rodici, vsi zvedavi, sproščeni na vrhu.. Spominska knjiga, ki jo moramo včasih izgrebsti iz snega, nam odpre široki krog gorskih obiskovalcev. Ko nikdo ne moti divje prirode, vpisujejo gamsi svoje sledove. Za skalo je odletelo orlovo peró, morda v borbi z divjadjo? Gamsi, orli, hribolazci se srečajo — na vrhu!

Ne dolgo in kmečki ljudje, moški s kosami in kamižolami na ramenih, ženske z na pol zavezanimi rutami, se prikažejo, lezejo po senožetih. Rutarji so, kosci, planšarice. Preden začno s prošnjo, pogledajo dol v Bohinj in zavisnejo z njih Gradice.

»Ej, Rutarji, dobro vam jutro! Od kod ste jo primahali?«

»Z Ruta kar naravnost gor po snezeta skuz dolinu, pa na vrh, smo se glih prav ogrel, zdaj se že lože odsopemo.«

»Kar prisedite! Vi ste z Nemškega Ruta, nam boste povedali, kako ste se naselili v teh krajih.«

»Od nas se bere u starih bukvah, da smo bili enkrat zlo slavni, pred kaj tem letom je poklicu an patriarh u te kraje Nemce Tirolce, da so se naselil pa začel hiše zidat an delat njive.«

»Tisti patriarh je bil Bertold Andeški, v Ogleju, in je leta 1218 poklical vaše prednike Tirolce iz okolice Innicha: danes S. Candido v Italiji.«

»In je to nastau za enkrat nemški narod, pole so se naselil u nas tud Slovenci. U Rutu pa smo mel Purgerja, ko je jemu oblast cez nase te vasi okol, je biu rihter in je sódu pod velika lipa per cerkvi. Zdaj si mislite kolko let je stara ta lipa! Rihtar se je opasu sablu, kadar je imel velika rec. Sabla ma zapisana letnica 1414.«

»To sablo smo rešili pri Šumnovih in jo sedaj hrani Tolminski muzej. Ali veste, da je vaša fara stara iz 1356. leta in bi obhajala sedaj 600-letnico?«

»Sej mi vema, da je nasa fara žlo štara, učasih so bral aumoznu (miloščino) za Käfergeld, so poslal tist denar u Innichen na Tirolsko, da so bral mase u cast svetnu Lampretu, de bi nas Buh varvu vsega hudega an pa hroščev.«

»Počasi pa je nemški jezik gineval in dobival slovensko mešanico in vendar ob koncu prejšnjega stoletja so še mnogi govorili samo nemško?«

»Rejs, de pred prva svetovna vojska so se dobil se taki, de niso znal slovensk, pole je pa nemski jezik kar sam zginu. Pa slisite, da še pravimo za potoke Katzenbach, Milchbach, Reitler, za vrhove Hochkogel (1938 m blizu Rodice), an Spitzkogel (1942 m). Pa še to vam povema, de so enkrat nosil mrlice iz Bohinja pokopavat u Volče. Pa je blo, de je plaz zasul mrlice an pogrebce, zaceli so jih nosit čez Suho v Rut, pozimi so sušil mrlice v dimu, pomladi pokopal. Rutarski zvonovi so jim peli:

»Din, dan, din dan,
ti sem ga nósite
ti dol ga dénite,
ti nuot jama skapajite,
ti nuot ga znajlaite.«

»Rutarji! Pum, pum, Bajzelpok! Ta je vaša, saj jo znate! Grinton, grein, grom! Plajzentenborezn! Veste, kaj to pomeni? Ne? Pa le znate s tem poskočiti in zadrajsati ob veseli polki! Poskočite danes po vaši Gradici, pokosite jo, ostržite, počesajte jo, v vrhu pa ji naravnajte lep čuf (frizuro), z dolgimi rožnatimi kitami! Seno pospravite v svisli, da vam bo dehteča blazina čez noč! Pum, pum, Bajzelpok!«

Gradica nas je poslušala in prešerno odjeknila na bohinjsko in tolminsko stran. Pokazala nam je stezico po razgledni terasi, tam doli za Suhovim sedlom. V drobnem pesku se zrcali skalnato okó kot malo, malo jezerce, ob njem se je v mahovju spletla mehka preproga, na preprogi so stkané lepoticé, peščénice, lepnice, klinčki, šipki, madronščice...

Umijmo se v tem jezercu, spočijmo se na tej cvetni preprogi!

V gore naših bratskih republik

RADO KOČEVAR

Do leta 1949 smo v glavnem plezali v slovenskih Alpah. V inozemstvo se nismo odpravljali. Nismo imeli teh možnosti. Odločili smo se zato, da pogledamo na jug naše domovine. Morda se le kje skrivajo kaki alpinistični problemi. Pa ne zgolj zato, tudi če teh ne bi bilo, nič ne bi škodilo, če spoznamo eno gorstvo več. Tako je konec julija 1949 na mojo iniciativo odšla odprava alpinističnega odseka Ljubljana v Hercegovino. Namen odprave je bil, raziskati stene v Čvršnjici. Udeležencev odprave je bilo 16, vodja odprave pa sem bil jaz.

Odprava je krenila iz Ljubljane dne 23. julija 1949 z vso opremo in prišla naslednji dan v Jablanico. Še isti dan smo si ogledali mesto in gradbišče naše največje hidroelektrarne. Takrat so ravno delali veliko pregrado. Utaborili smo se v nekem sadovnjaku nedaleč od mostu, znanem iz NOB. Kosi rjavečega železa so ostali kot neme priče grozovite vojne vihré in najslavnejše bitke naše vojske v minuli vojni. Štiri tisoč ranjencev v IV. ofenzivi so rešili tu nekje blizu našega taborišča.

V Čvršnjici ni bilo tedaj nobene planinske postojanke, tudi prenos opreme je bil silno težaven. Celo mestni ljudski odbor nam ni mogel preskrbeti konje za prenos opreme in hrane.

Za izhodiščno bazo smo si izbrali dolino Dive Grabovice, ki je po opisih iz hrvatske literature najbolj ustrezala našemu namenu. 26. julija smo z veliko muko prenesli ves material in postavili šotore. Naslednji dan je bil določen za ogledovanje terena. Pusta alpska dolina je bila v marsičem podobna znanimu Robanovemu kotu v Savinjskih Alpah. Vročina je bila tako silna, da je od skal kar žarelo. Kmalu smo bili pri svojih šotorih, pa tudi tam se ni dalo zdržati. Bistri potok je bil edino zavetje tistega dne. Toda tudi tu ni bilo vse v redu. V nekaterih tolmunih je bilo toliko pijavk, da je nekoč Hodalič na veliko grozo ostalih zlezel iz vode poln pijavk. Seveda jih je takoj odstranil. Odslej naprej smo se polivali z vodo. Razumljivo, da v takih klimatskih razmerah vzdušje v taboru ni bilo normalno.

Dolina Dive Grabovice se vleče v smeri jugovzhod-severozahod. Na desni strani doline se dviga masiv Meriča Kuka. Stene tega masiva so zelo obrasle in za moderno plezalstvo skrajno neprikladne. Edino zahodni del tega masiva

je kolikor toliko alpinistično zanimiv. Ta zahodna stena Meriča Kuka je visoka 800 metrov, precej strma, toda poraščena in krušljiva. Na koncu doline se dviga nad 1000 metrov visoka jugovzhodna stena Velikega Kuka (1850 m), ki je precej strma in do polovice poraščena z drevjem. Kamenina je rdeča, kar že od daleč kaže na izredno krušljivost te stene. Tu je ves dan vladala silna mediteranska vročina. Če si hotel tu plezati, si moral biti že ob desetih dopoldne iz stene. S seboj pa imeti poln sod vode, obložen z ledom, drugače bi ostale od tebe samo še kosti, je pripomnil zvečer zbrani družini Sandi Blažina. Na levi strani doline pa se v precejšnji višini dvigajo stene Strmenice.

Naše taborišče je ležalo v višini 230 metrov nad morjem. Člani odprave so takoj prvi dan videli, da bo glavni njihov sovražnik vročina in žeja. V celi okolici sten ni bilo več ur daleč niti kapljice vode.

Naslednjega dne smo kljub temu plezali. Miha Verovšek in Dane Škerl sta odšla v zahodno steno Meriča Kuka. Po šesturnem napornem plezanju sta zašla v območje padajočega kamenja, ki se je usipalo z vrhnje rdeče zijavke. K temu se je pridružilo še pekoče sonce in neutolažljiva žeja ju je prisilila na povratek. Dosegla sta višino 250 metrov in zabila 12 klinov. Ravno tako se je umaknila naveza Zupan-Fakin, ki je začela na istem mestu kakor Verovšek z namenom, da pleza bolj desno. Največji uspeh v tej steni in sploh odpravi pa sta dosegla Šemrov in Andlovic. V nekoliko boljšem terenu na desni strani stene sta speljala težko in zanimivo prvenstveno smer. Ostala sta v steni v najhujši vročini brez vode 36 ur. Pri vzponu sta rabila 38 klinov.

Obe navezi v jugovzhodni steni Plase sta uspešno speljali nove smeri. Naveza bratov Vavknov je preplezala steber na levi strani stene, visok 300 metrov. Rabila sta 9 klinov. Plezala sta 6 ur. Šerbec in Blažina pa sta preplezala prvi steber v tej navezi v šestih urah z 12 klini. Zanimivo je bilo to, da sta v prvem raztežaju naletela na gada, ki se je leno sončil na travnati vesini. Blažina toliko, da ni prijel zanj.

Sam sem tisti dan preplezal jugovzhodno steno Strmenice, v družbi Pajerjeve. Samo do vstopa sem rabil 7 ur. Potem si lahko zamislite, s kakim razpoloženjem sva vstopila v steno. Za steno sva rabila 3 ure. V njej sva pustila tudi en klin, ne zaradi težave, bolj za »semek«, če bo še koga zaneslo v to skrotje. Drugače v steni ni bilo kaj prida opraviti.

Naslednjega dne smo se zopet sestali pri šotorih. Navdušenje za plezanje je pri plezalcih že vidno pojemale. Imel sem težko stališče kot vodja tabora, večina je hotela oditi kar na morje. Na večernem sestanku je zato prišlo do burne, skoraj napete debate in če bi trajalo še kak dan dalje, bi prišlo verjetno tudi do fizičnega obračunavanja. Čeprav so bili vsi člani odprave moji dobri znanci, jih je bila polovica prav sovražnih. Sam kot vodja odprave nisem mogel zastopati interese posameznikov, ki so hoteli čimprej oditi na morje. Na koncu pa sem vendarle moral popustiti. 30. julija je bila taka vročina, da je toplomer v senci kazal 50°C. Mast v posodah je bila samo še v tekočem stanju.

Tik pred odhodom sta se spomnila Zupan in Levstek za plezalni poskus. Popoldne po kosilu sta vstopila v navpični stolp v Zavodnih stenah. Stolp je bil visok ca. 80 metrov in popolnoma navpičen, mestoma celo previsen. Iz taborišča smo ju dobro videli, kako sta zabijala kline v navpičnem razu. To akrobatsko plezanje se je nadaljevalo pozno popoldan, bili smo že v skrbeh zaradi noči. Pozno ponoči sta prilomastila nazaj v koč. Poskus se je ponesrečil. V steni sta pustila kline, ki bodo ostali verjetno za vedno nedotaknjeni.

Naslednjega dne smo že taborili ob reki Neretvi in razmajani živci nekaterih prenapetežev so se zopet vrnili v normalno stanje. Skoraj dva dni smo se ohlajali v osvežujoči reki. Potem smo nadaljevali pot v Mostar. Tu zaradi vročine ni bilo žive duše na cesti. Večina ljudi je ležala v Neretvi in celo v vodi brala časopise. Le starčki so se menda poskrili v temne kleti starodavnih turških zidov.

Vročina je bila pozabljena šele, ko smo iz uskopske proge zagledali sinjo dubrovniško riviero. Več dni smo tu taborili.

Iste jeseni sem zopet potoval z ozkotirno železnico preko Ivan planine v Konjic. Bili smo trije: Marjan Perko, Evgen Vavken in jaz. Povabil nas je PSJ, da se kot instruktorji udeležimo zveznega plezalnega tečaja na planini Prenj ob Boračkem jezeru.

Iz Konjica, malega orientalskega mesteca, smo potovali s kamionom dalje na Boračko jezero, kjer so nas že čakali tečajniki. Imeli smo na razpolago idilično weekend hišico za stanovanje in odlično prehrano.

Tehnični vodja tečaja je bil prijatelj Marjan Perko. Vsi tečajniki so bili v glavnem začetniki, od Slovencev so se tečaja udeležili Saša Slavec in Franc Jezeršek, oba iz Kranja. Prva dva dneva smo v glavnem vadili na kratkih skalnatih odstavkih v suhem kanjonu med jezerom in Neretvo. Šele potem je sledila orientacijska tura v samo pogorje Prenja. 15. septembra smo se po obilnem kosilu ob enajstih dopoldan odpravili v Prenj. Dolga kolona mladih plezalcev se je počasi pomikala skozi Boračko Drago. Po triurni hoji smo dosegli visoko planoto Prenja, imenovano Črno Polje. Nekaj takega, kakor če bi prišli od kmeta Planinška na Vodole in Dleskovško planoto. Na prvi pogled daje Prenj lepši vtis kakor Čvrsnica.

Tu na Črnem polju se je pred mesecem dni odigrala tragedija dveh alpinistk iz Kranja. V lepem dnevu sta se odpravili na planinsko turo. Bili sta lahko napravljeni, celo v kratkih hlačah. Tedaj pa se je čez Prenj pripodil hladen val, sredi avgusta je razsajal snežni vihar kakor januarja. Zapadlo je preko pol metra snega. Alpinistki, ki sta bili v družbi nekega študenta iz Mostarja, sta našli v tem viharju strašno smrt. Njun tovariš pa je na pol mrtev prišel k Boračkemu jezeru. Ta nesreča je imela velik odmev v naši domovini, posebno v BiH, saj so tamošnje gore zahtevale eno prvih žrtev.

Tistega dne smo se utaborili v porušeni planinski postojanki na Jezerih (1700 m). Ogenj je plapolal dolgo v noč in pogovor je tekel z našimi znanci iz Bosne. Spoznali smo simpatične tovariše Draga Entrauta, funkcionarja v Planinski zvezi Bosne in Hercegovine, ter mladega in mnogo obetajočega plezalca Hareta. Pozneje se je Hare smrtno ponesrečil v steni Babinega zuba pri Sarajevu. Plezal je 80-metrski navpični stolp. Ekstremni detalj je že segal v območje VI. Spodaj pod njim je bilo ogromno ljudstva iz bosenske metro-pole. Tedaj se je v previsu odkrušil oprimek. Druga roka se je krčevito oprijela zareze. Pa, bilo je zaman. Telo je zanihalo v globino. Klin je vzdržal, a vrv je počila. Mladi Hare je priletel na cesto — množici v naročje. Čez dva dni je bilo na pogrebu ogromno ljudstva. Kadarkoli se spomnim nanj, mi je žal za fanta. Bil je tudi dober in prijazen tovariš. Največ pa so izgubili ravno tamošnji alpinisti. Hare je bil luč, ki še ni zasvetila.

Naslednjega dne smo se oddelili v razne skupine. V steno sva bila namenjena samo midva z Entrautom. Preplezala sva prvenstveno smer v severni steni Otiša. Stena ni bila težavna in po težavah podobna vzhodnemu delu severne stene Triglava, seveda s tem razločkom, da je bila silno kratka, kakih 300 metrov. Moj tovariš je plezal dobro, tako da sva plezala dokaj hitro.

Bil je lep jesenski dan. Z vrha sva videla velik del Bosne in Hercegovine. Od tu je bil videti Prenj, kakor če bi opazoval z vrha Tičarice dolino sedmerih triglavskih jezer z okoliških vrhov. Tudi Čvrstica je bila blizu in s svojim Pešči brdom še dokaj privlačna.

Tovariši so odšli po vrhovih na Zeleno glavo, Osobac in Prevorac. Šele popoldne smo se sešli na Črnem polju. Vrnili smo se skupno na Boračko jezero. Tega dne sem odnesel silno lep vtis — popolnoma drugačnega kakor dva meseca prej v Čvrstnici. Ugotovil sem, da je v južne kraje bolje potovati zgodaj spomladi ali pa jeseni, pa sem pozneje tudi to mnenje moral spremeniti — bilo je tri leta pozneje, ko sem vodil odpravo v Prokletije.

Prihodnje dneve smo se motovili okoli jezera. Imeli smo lovsko puško in v prostem času lovili race. Dvakrat smo odšli celo v kanjon reke Neretve in tam nad brzicami deroče reke v splošno začudenje pastirjev izvajali razne akrobacije. Že večkrat so nas tamošnji prebivalci vprašali, kaj neki iščemo po gorah. Večina jih je mislila, da iščemo rudo. Nikakor niso mogli verjeti, da iz lastnega veselja hodimo po gorah. »Pa koliko vam država plati?« so bila vsakdanja vprašanja. Zelo rad bi razložil tamošnjemu ljstvu to vprašanje, pa bilo je brez pomena. Nikakor ne bi mogli to razumeti.

Boračko jezero je čudovito, veliko kakor blejsko, ugodno za kopanje in ostale vrste vodnih športov. Danes je eden najlepših letoviških krajev BiH. Le prometne zveze so slabe. Če bo koga zanesla pot tja, mu ne bo žal.

Čez nekaj dni smo se zopet odpravili v gore. Štiri plezalne skupine v štiri različne stene. Moj novi planinski tovariš je bil Tomo Faber iz Zagreba. Preplezala sva smer v severozapadnem razu Malega Osobca. Stena je bila precej strma. Levo od raze se vleče skozi 300 m navpično steno prepoka. Prepoka je bila mestoma previsna in je zahtevala tudi kline. V vrhnjem delu preide v ozko poč. Tu bi moral imeti mnogo klinov, zato sva prečkala desno po ozki polički in naletela na velik previs, ki je bil kar naježen s klini. Pozneje smo zvedeli, da so tu izvedli pred vojno smer hrvatski plezalci Mesarić in Brezovečki. Smer v bistvu ni kaj posebnega, nekaj takega kakor Kalška gora s Kokrskega sedla. Dvajset metrov desno je lep prehod. Hrvata pa sta se zagnala v previs in ga prav nabodla s klini. Stena visi nekoliko navzven. Tudi z nekaj klini bi se dalo opraviti. Pa takrat nam je manjkalo klinov. Prosil sem Perka, ki je medtem že preplezal svojo smer in stal na vrhu, naj mi vrže vrv. Nato sem sam izbijal kline. Izbil sem jih ca. 12. Tudi Perko se je potem še enkrat spustil. V Previsu smo pustili tri kline, ostalo pa si razdelili.

Moj vzpon je docela nov razen izstopa. Če bi imel dovolj klinov, bi bil izpeljal smer naravnost navzgor. Gre za borih 50 m pete težavnostne stopnje. Če bo koga zanesla pot tja, naj poskusi.

Ta dan smo torej preplezali štiri prvenstvene vzpone, skupaj z Otišem na tečaju 5 prvenstvenih smeri. To je bil edini tečaj v naši državi, v katerem se je preplezalo toliko smeri po osvoboditvi.

Naslednjega dne je bil zaključek tečaja ob tabornem ognju. Pekli smo jarca. Tu so se izkazali naši Bosanci.

Poslovili smo se naslednjega dne. Zapuščal sem Prenj z lepšimi spomini kakor prej Čvrstico. Pa tudi prenjske gore so za moj okus mnogo lepše in so mnogo bolj podobne našim. Zlasti lepo mora biti tu pozimi. Težava je v tem, ker ni nobene postojanke. Kasneje je bila sicer zgrajena majhna koča na Jezerih, toda to je mnogo premalo za tako obsežno gorovje. Pozimi mora biti tu kakor na Kaninu ali pa v dolini sedmerih triglavskih jezer.

Leto dni pozneje sem zopet potoval po ozkotirni železnici iz Sarajeva proti Mostarju. V Jablanici sva s Perkcom izstopila. Odpravila sva se proti porušeni planinski postojanki na Vilincu v Čvršnjici. Tam so naju čakali alpinisti iz BiH ter pripadniki JLA. Postavljena sva bila za instruktora. Stanovali smo v šotorih in ves teden skoraj nisva videla sonca. V šotorih sva že skoraj ozebla in prav vroče želela povratka v Ljubljano. Edino Veliki Kuk sem obiskal tistikrat in iz njega metal kamenje v Divo Grabovico. To je res stena, a le v vrhnjem delu. Če se bo kdaj razvil alpinizem v Bosni in Hercegovini, potem je tu še neobdelano področje prvenstveno za bosenske plezalce.

Šele čez dve leti me je znova videla dolina prelepe Neretve. Sedeli smo v motornem vlaku in brzeli goram Črne gore naproti. Durmitor! Ne, preveč je bilo že znano to gorovje. To pot smo bili namenjeni v deželo »Skipetarjev« — v Prokletije. Odprava je bila organizirana od PZS po sklepu skupščine PSJ v Beogradu leta 1952. Namen je bil sodelovanje in pomoč Planinski zvezi LR Črne gore.

Iz Ljubljane smo se odpravili v deževnem popoldnevu 11. septembra 1952. Po dveh dneh vožnje smo se presedli na ozkotirno železnico, ki pelje iz Huma skozi zanimivo pokrajino ob reki Trebišnjici v Titograd. Hercegovska pokrajina s svojim belim kršem in nizkim grmičevjem je bila sicer po prirodi pusta, zato pa po svoji zgodovini tembolj bogata. O tem nam pričajo že same neštete utrdbe, ki so razsejane po visokih grebenih gora. Te utrdbe je zgradila bivša Avstro-Ogrska za obrambo pred Črnogorci. Vsaka dolina, vsaka vas, mimo katere smo se vozili, nosi slaven in nepopisan list kakor malo kje v Evropi.

Dolga je bila pot mimo Bileče in planine Njegoš do Nikšića, malega črnogorskega mesteca s porajajočo se jeklarsko industrijo. Oddaleč z vlaka smo videli pod seboj prostrano polje, kjer so bila v teku velika regulacijska dela. V samem Nikšiću pa grade železarno, ki bo z leti postala ena največjih v naši domovini in bo zaposlovala na tisoče delavcev, danes revnih kmetov in pastirjev črnogorskega krša. Poleg železarne v Nikšiću bo ta del naše države obogatila železnica Beograd—Bar in izgradnja barske luke, ki bo ena največjih na Jadranu, nadalje ustanovitev kemične industrije v Titogradu in mehanizacija rudnika boksita.

V Titograd smo prispeli zvečer. Od predvojne Podgorice ni ostalo ničesar. Vse mesto je bilo dobesedno zravnano z zemljo. Danes ruševin ni več. Novozgrajena poslopja kažejo, da bo tu čez leta najlepše in najmodernejšo mesto naše domovine.

Naslednjega dne smo zapustili Titograd in se ob reki Morači začeli vzpenjati v gore proti Ivanjgradu. Sonce je kljub nastopajoči jeseni še silno pripekalo. Ne slovita zaman Mostar in Titograd kot najbolj vroči mesti Jugoslavije. Reka Morača vpliva poleti kakor oaza v puščavi.

Uro vožnje izza Titograda smo se vzpeli že precej visoko nad Moračo. Tu smo imeli prvič priložnost opazovati veliko spretnost črnogorskih šoferjev. Na ovinkih obračajo mirno kakor spodaj v mestu. Cesta je slaba, mnogo slabša od naše preko Vršiča, pa vendar preko nje vozijo vsakodnevnih avtobusi različnih podjetij in krajev.

Ob cestah smo srečavali tudi spomenike iz NOB. Tu so italijanski okupatorji našli svoje množične grobove. Na cesti Peč—Titograd so bili med vojno hudi boji. Samo pri vasi Podkoš je leta 1941 zgrmelo nad 40 italijanskih kamionov v prepad.

Po treh urah smo bili na prelazu Raško gubno že okoli 1200 metrov nad morjem. Hud je ta vzpon, toda od Titograda do Peči v dolžini 177 km sta

še dva visoka prelaza, in sicer Trešnjevik med Mateševim in Andrijevico ter Čakor med Andrijevico in Pečjo. Črnogorski šoferji pravijo, da je že opravil šoferski izpit, kdor vse to izpelje. Raško gubno je razvodje na jug proti Jadranu, na sever pa teče reka Tara in pošilja svoje vode v Črno morje.

Z veliko hitrostjo smo se nato spustili po dolini reke Tare, mimo Kolašina, znanega zgodovinskega mesteca, in Maljkovca, velikega lesnega kombinata. Razvodje na Raškem gubnu je tudi vegetacijska meja. Medtem ko je bil na oni strani krš, smo se sedaj vozili po lepi zeleni pokrajini. Še majhen prelaz nas je ločil od naslednje reke Lima, ki izvira izpod samih Prokletij. Ob njem drži cesta v osrčje Albanskih Alp, ki od tu niso več daleč. Nas so tistega dne sprejeli planinci iz Ivan grada. Pred vojno se je mesto imenovalo Berane in je precej podobno našemu Boycu. Dolgo časa so mesto držali Turki, pa so ga vendar Njegoševe čete z gora z velikimi žrtvami osvobodile.

Naslednjega dne so nas s posebnim tovornim avtomobilom odpeljali na bregove Plavskega jezera, kjer smo se dokončno utaborili. Namesto divjih in nazobčanih vrhov so se bočili senožeti in gozdovi visokih in temnih planin. Podoba, kakor bi bili na Zell am See v Tirolah, manjkale so le tirolske hišice.

Bližnja vas Plave ima burno zgodovino. Še v turških časih je siromašno črnogorsko ljudstvo mnogo trpelo. Med zadnjo vojno pa je bila skoraj vsaka hiša do tal požgana. Za časa fašizma so ti kraji pripadali tako imenovani »Veliki Albaniji«.

Gorski masiv Prokletij je bil že od nekdaj privlačen. Toda posebne okoliščine so bile krive, da so bili ti lepi vrhovi skoraj do nedavnega poponoma neznani. Vrhov, na katere še ni stopila človeška noga, je precej, zlasti na albanski strani. Preko grebenov teče danes jugoslovansko-albanska meja. Na žalost je najlepši del v Albaniji. Dr. Andrej Župančič nam je nekoč pripovedoval o njih. Tudi tisočmeterske stene, še popolnoma neobdelane. Vrhovi strmi kakor naše Julijske Alpe. Ljudstvo za gore nima nobenega smisla. Orožje jim je vsakdanji spremljevalec. So sicer dobri, a nezaupljivi. Posebno hoje po gorah ne razumejo. Še pri nas se ljudem čudno zdi plezanje. Tu pa sploh, da ne govorim. Prokletije so bile že od nekdaj zatočišče bojevitih Ilirov, ki so se pred Rimljani umaknili v gore. Njihovi potomci Skipetari so v 14. stol. tu vodili krvave boje proti Turkom pod vodstvom legendarnega junaka Skenderbega. V stari Jugoslaviji so se tod potikali komiti, ki so napadli skoraj vsakogar, kdor si je le drznil vstopiti v njihovo deželo. Potem je sledila svetovna vojna. Prebivalci Prokletij so bili vedno v borbi. Razumljivo, da so zaradi tega njihove veličastne gore ostale nedotaknjene. Za časa italijanske okupacije so nekateri italijanski plezalci poskušali alpinistično obdelati to gorovje, pa brez vidnega uspeha. Leta 1947 se je tu mudila jugoslovanska znanstvena odprava, in sicer v območju doline Valbone (Albanija). Kot alpinista sta se te odprave udeležila tudi Joža Čop in dr. Andrej Župančič, ki sta tam tudi preplezala nekaj težjih plezalnih smeri. Medtem ko je jugoslovanski del geografsko raziskan in kartiran, pa je albanski del gora ostal še bel nepopisan list.

Žal naš del alpinistično ni tako lep, vendar pa je na njem nekaj najvišjih vrhov te skupine kakor Džeravica 2656 m. V večini primerov so gore na naši strani podobne našim Karavankam (Stol, Kepa itd.).

Prvi dan po našem prihodu smo se utaborili ob lepem Plavskem jezeru. Ta dan smo počivali, razen Toneta Jegliča, ki je odšel na bližnji vrh. Vrnil se je še le pozno zvečer ves razburjen, ker je na samotnem kraju srečal medveda. K sreči je šlo brez incidenta, kar sicer ni bilo takrat običajno v tistih krajih. Zverjadi je tu še mnogo in ni redek primer, da medvedi raztrgajo

pastirja, da o poklanih ovcah niti ne govorimo. Zato smo odslej hodili skupaj in nosili s seboj tudi orožje.

Naslednjega dne smo se delili v dve skupini. Prva je obiskala markantno goro Visitot, dvigajočo se tik nad Plavim jezerom, druga pa Ridsko jezero v neposredni bližini albanske meje v višini 2000 metrov. To jezero je bilo odkrito šele pred nekaj leti in je v tem samotnem gorskem svetu senzacionalna privlačnost. Tik nad njim se dviga 400 metrov visoka granitna piramida Ridski krš. Pravijo, da na njega do tedaj še ni stopila človeška noga. Zaradi meje in takratnih dokaj napetih odnosov na albanski meji ni bilo misliti za vzpon na vrh. Nekje za grebenom je albanska vojaška karavla. Zamislite si, da bi dobila koga izmed nas na »nišan«.

Tako smo se morali zadovoljevati z običajnimi pristopi na razmeroma položne vrhove v okolici Plavskega jezera in vasi Gusinje. Pa tudi v tem nismo imeli dosti sreče. Kmalu je začelo deževati in proti večeru tistega dne je jezero v hipu naraslo. Reka Lim je prestopila bregove in začela se je povodenj, kakršne tamošnji ljudje ne pomnijo šestdeset let. Prometne in telefonske zveze so bile na vseh straneh pretrgane. Najhujše je bilo v smeri proti Ivanjgradu in Titogradu. Pred Ivanjgradom je hudournik zasul cesto v dolžini nekaj sto metrov, na nekaterih mestih pa jo popolnoma odnesel. Proti Titogradu je reka Tara porušila vse mostove in odnesla cesto na mnogih mestih. Hudourniki, ki so se spustili s prelaza Trešnjevik, so odnesli tudi hiše. Tudi človeške žrtve so bile.

Čas našega bivanja je med deževjem potekel in pripravili smo se na odhod. Ker ni bilo prometnih sredstev na razpolago, smo se napotili peš v 30 km oddaljeno Andrijevico in nato dalje v Ivanjgrad, kjer smo doživeli še eno zanimivost. Domačini so nam pokazali strmo in lepo Tifransko sotesko, kjer naj bi baje ležal velik zaklad še iz časov Nemanjičev. Nad pet sto let ni bil baje nihče več tam. Odločili smo se raziskati pečino. Vzeli smo s seboj vrvi, kline in vponke. V eni uri smo bili tam. Medtem pa se je po mestu bliskovito razširila novica, »do budu Slovenci ušli o riznicu«. V hipu se je nabrala gruča radovednežev na cesti in vrh soteske onstran Lima.

Zakladnica je bila res nedostopna. Pod votlino je 20 metrov navpične stene, kjer se ne da zabijati kline. Votlina sama je na pol zazidana, nad njo pa se košati orjaški previs. Ker od spodaj ni bilo možno plezati, smo se odločili z vrha spustiti v votlino. Že smo delali lepe načrte, kako si bomo zlato razdelili. Verovšek in Andlovic sta najprej po lažjem terenu izplezala na vrh soteske. Nato sta se morala petkrat spustiti po vrvi, da sta prišla nad votlino. Ko sta se poslednjič spuščala preko previsa, sta bila od vhoda v votlino oddaljena »samo« šest metrov. Medtem se je spustil mrak in s poskusi smo morali odnehati. Naš zaklad je odšel rakom žvižgat. Verovšek se še danes ne more »pomiriti«, ko pogovor nanese o zakladu v tigranski soteski. Ni mi znano, če je kdo zaklad med tem časom že dvignil.

Do Titograda smo pešačili dolge kilometre s težkimi nahrbtniki. Le redko kje se nas je za kratek čas usmilil kak kamion. V mestu smo se še poslovili od predsednika Planinske zveze Črne gore Vukice Mićunovič, narodnega heroja in člana CK ZK Črne gore, nato pa smo se odpeljali čez Skadarsko jezero v Bar.

Zadnji del je posebna mikavnost. Tu vozi najmanjša železnica v državi. Videli smo, kako je strojevodja skočil iz lokomotive, preurejal kretnico in zopet skočil v stroj.

Skadarsko jezero je bogato z ribami in pticami. Tu v jatah lete pelikani, divje race in štorklje kakor pri nas vrabci. Ko bodo del jezera izsušili, mnogo tega ne bo več, zato bo pa to področje žitnica revne dežele.

Iz Virpazarja pelje železnica čez prelaz Sutorman v Bar. To je tipična gorska proga, ki močno spominja na male švicarske gorske železnice. Za trideset kilometrov zračne črte Titograd—Bar smo potrebovali ves dan, a ni nam bilo žal.

Ko smo s krova parnika opazovali izginjajočo črnogorsko obalo, smo bili še vsi prežeti s čudovitimi doživljaji, ki jih pri nas premorejo edinole gorski kraji bratskega juga.

Še enkrat me je pot vodila v bosenske planine. Kot vojak JLA sem s smučmi predričal številna in neskončna bela pobočja Vlašiča in Jahorine. Spoznal sem, da tudi zima v teh krajih mnogo pomeni. Zlasti na Jahorini je čudovit smučarski paradiž. Vendar tudi Vlašič v centralni Bosni med starodavnim Travnikom ne zaostaja za njo.

Miha Verovšek mi je nekoč pravil: »Eno tako potovanje na naš jug je mikavnejše kakor trikratno potovanje v Avstrijo. Ali mar ni res?« Odgovorite mu sami.

Tekme GRS v Davosu

P. C.

Letos so priredili švicarski gorski reševalci nekakšno ocenjevalno tekmovanje v zimsko-gorskem reševanju, obenem so izkoristili čas tudi za vrsto predavanj s tem v zvezi in z vrsto demonstracij. Posebno nazorno so pokazali reševanje iz plazov. Poleg čisto reševalnih predavanj so priredili tudi medicinsko predavanje in prikazovali razne filme.

V pokrajini Graubünden, ki je izredno hribovita, je težišče reševalne službe v zimskih akcijah. Profesionalna GRS postaja na Weissfluhjochu 2663 m nad Davosom mora oskrbeti pri posebno močnem obisku tudi preko dvajset ponesrečencev domov. Ta postaja ima pet nameščenih reševalcev z zelo popolno opremo. Švicarji so dali za opremo te postaje čez 150 000 švic. frankov, kar znaša ca. 15 milij. din. Na vseh izpostavljenih točkah imajo alarmni telefon, ki je direktno povezan s postajo Weissfluhjoch. Rešujejo samo s kanadkami, kajti Akkia čolni potrebujejo dva moža. Poleg smučarskih nesreč imajo mnogo opravka s plazovi. Bolj obiskane smučarske poti so zavarovane z ograjami zoper plazove, ni pa mogoče zavarovati ves smučarski svet. Letno je v Švici od pet do devetdeset žrtev. Zato je razumljivo, da imajo stalne visokogorske inštitute, ki opazujejo vse, kar je v zvezi s plazovi. Davos leži 1560 m nad morjem. Je mesto samih hotelov in se razteza v dolžini 5 km. Z dolino ga veže ozkotirna električna železnica, ki se imenuje Retiška železnica. Za sposobnost te železnice naj služi samo naslednji podatek: iz Landquarta do Davosa je 113 km in 1000 m višinske razlike. To razdaljo in višino premaga ta železnica v poldrugi uri. Iz Davosa na Weissfluhjoch (2663 m) drži DPB (Davos Parsen Bahn). To je normalnotirna proga, dolga ca. 4 km, v višinsko razliko 1100 m. Dva vagona, ki imata prostora za čez 180 ljudi, vleče v strmino ca. 6 cm debela jeklena vrv. Železnica ima na polovici svoje dolžine srednjo postajo, tako da deluje vsaka polovica zase samostojno; v prometu

so istočasno vedno po štiri kompozicije, po dve na spodnji polovici, po dve na zgornji. Dejansko je torej pri polni zasedbi na obeh polovicah v štirih vagonih vsega ca. 360 ljudi. Vsakih deset minut vrže ta železnica, ki vozi ca. 15 km/h, 180 ljudi na vrh. Povedali so nam, da so prepeljali na velikonočno nedeljo samo s to železnico 7800 ljudi na Weissfluhjoch, z vsemi žičnicami v Davosu pa preko 20 000 ljudi. Vsa okolica Davosa je pravi smučarski raj z brezkončnimi tereni.

Življenje v Davosu je primerno drago. Namenili so nas v hotel drugega razreda, kjer bi plačali ca. 25 do 27 frankov za dnevni pension. Po naše bi se reklo štiri do pet tisoč dinarjev. Z našo dnevnicco tega ne bi zmogli, ker smo morali plačevati še žičnico, avtobus itd. Zato smo si pomagali po načelu »snadji se«. Poiskali smo si sobe privatno in znižali pension na najnižjo možnost. t. j. na 17 frankov, to je na ca. 2500 din. Potovanje z vso našo opremo, smučmi, Akkia čolni, kovčki in nahrbtniki, ni bilo prijetno, posebno nazaj ne, ko smo vso pot stali po hodnikih.

Že takoj drugi dan (petek 11. IV.) smo pričevali zelo zanimivi demonstraciji reševanja iz plazov. Nekaj pod Weissfluhjochom so pripravili ca. 70 m dolg in ca. 20 m širok plaz. Nedaleč vstran je razlagal funkcionar reševalne službe potek nesreče in reševanja. Natančnost pri vsej izvedbi je spoštovanja vredna in je za nas dobra šola. Ves dogodek je potekal takole: Družbo štirih smučarjev preseneti plaz, dva je pokopal pod seboj, dva sta bila ob strani in ju ni zajel. Eden od teh dveh je v paniki pobegnil, drugi pa je mirno opazoval plaz in si zapomnil mesta, kjer se je iz plazu kdaj pa kdaj pokazal del telesa ali opreme tovarišev. Ko se je plaz umiril, je takoj zaznamoval ta mesta z raznimi predmeti, ki jih je imel pri sebi. Medtem se je pomiril tudi paničar in se vrnil k tovarišu.

Prva faza je torej zaznamovanje plazu.

Druga faza je prisluškovanje po vsej širini in dolžini plazu.

Obhodila sta plaz po dolžini in širini in klicala ter poslušala nizko sklonjena, da bi začula stokanje ali podobno.

Tretja faza: Sondiranje s smučarsko palico na tistih mestih, kje računata, da ležita ponesrečenca.

Švicarji pravijo po svojih izkušnjah, da so že s temi prvimi tremi fazami uspeli mnogokrat rešiti življenje.

Četrta faza: Eden od obeh je napisal poročilo o nesreči, in sicer kdaj se je zgodila, kje se je zgodila, in obseg nesreče. To poročilo je odnesel takoj po brezuspešnem lastnem iskanju na alarmno postajo.

Peta faza: Na alarmni postaji sestavijo najprej moštvo iz ljudi, ki so pri roki: po naključju navzočih alpinistov, smučarskih učiteljev, vodnikov. To moštvo ima ca. 8 do 10 članov, sonde, hrano, nosila, vrvi in podobno opremo za prvo pomoč. Medtem ko gre to moštvo na pomoč, alarmirajo vodnike lavinskih psov in prave reševalce, ki stoje v pripravnosti do prvega sporočila. Prvo moštvo teh priložnostnih reševalcev si natančno ogleda teren, nato zaznamuje z zastavicami vso širino in dolžino plazu, kjer naj bi bili ponesrečenci. Švicarji so natančni predvsem glede širine plazu. Pravijo, da so že mnogokrat našli ponesrečence zasute na skrajnem desnem ali levem robu, tam, kjer ni z njimi nihče računal.

Priložnostno moštvo sedaj še enkrat prehodi navzgor in navzdol ves plaz in posluša ter kliče. V tem času je prišel na pozorišče prvi lavinski pes. Njegov gospodar ga spusti na delo šele, ko se odstranijo vsi reševalci, in še potem počaka določen čas, da veter odnese človeški vonj. Nato vodnik pokliče psa, sam hodi po sredi plazu in pošilja psa na levi in desni skrajni rob. Pes ni rabil pet minut in že je pričel kopati. Priskočili so reševalci z lopatami in odkopali smuči, ki jih je pes zavohal. Nato so se zopet vsi odstranili in čez čas je prišel na plaz drugi pes. Tudi ta je našel zelo hitro drugi par smuči.

Nato so prikazovali sondiranje. Švicarji ločijo dvojno sondiranje, in sicer grobo in fino sondiranje. Vodnik postavi moše v ravno vrsto, da se dotikajo z rameni. Nato poveljuje pričetek dela. Za vsak korak sledi posebno povelje. Pri grobem sondiranju je korak dolg 70 cm, vbadajo pa pred seboj, po enkrat levo in desno od sebe. Pri tem načinu znaša verjetnost najdbe 60 do 70%. Pri drugem, finem načinu, stojijo reševalci spet v ravni vrsti, poveljevanje je vojaško za vsak korak, ki je to pot dolg le 30 cm, vboj je enak kot prej, pred seboj, levo in desno. Poudarja se predvsem vojaška natančnost, brezpogojna odgovornost in vestnost. Pri finem načinu znaša možnost najdbe 100 %, kajti površina plazu se prebode na vsakih 25 cm v kvadratu. Fini način je trikrat bolj zamuden in se uporablja tedaj, če se po grobem načinu nič ne najde, oziroma kadar psi odpovedo.

Isti dan zvečer so prikazovali film o nastajanju plazov in kako se sneg spreminja pod različnimi vplivi. Medicincem so še posebej pokazali moderne načine oživljanja in zato potrebne aparature. Dr. Končan in dr. Robič sta imela vsak dan priložnost poslušati razna predavanja v zvezi s prvo pomočjo v gorah.

V soboto 12. IV. se je vršila v Wolfgangu ne daleč od Davosa demonstracija, kako se prožijo plazovi z metalci min in z raketnim orožjem. Z minami so prožili plazove na daljavo preko 1 km, medtem ko z raketami niso popolnoma uspeli. Ing. Zverina je pokazal tip rakete, pri tem pa navzoče opozoril, naj si poiščejo kritje, ker raketa še ni bila preizkušena. Sprožil je raketo od daleč, švignila je v zrak, lepo letela nekaj časa, nato pa so odpovedale krmilne naprave, nakar je izgubljeno švigala sem in tja nad gla-

vami prestrašenih gledalcev. Treščila je v bližnji vrt. Eksplozija bi lahko naredila kje druge mnogo škode. Ing. Zverina je mirno ugotovil, da se poizkus ni posrečil in da bo spustil še drugo raketo. V hipu je bilo pozorišče prazno. Vsi so izginili. Zopet je švignila raketa v višine in to pot zadela odrejeno mesto.

V nedeljo 13. IV. so se pričele tekme o prvi pomoči in v transportiranju. Zaradi velikega števila ekip (ca. 70) so podelili tekmovanje oziroma ocenjevanje na štiri dni. Tako je prišlo vsak dan okoli 15 do 20 ekip na vrsto. Jugoslovani smo imeli številke med 20 in 30 in smo prišli na vrsto naslednji dan, v ponedeljek 14. IV. Zato smo izrabili priložnost za ogled ocenjevanja na prvi dan. Zbor ekip je bil na Weissfluhjochu v hotelu. Na teresi hotela so poklicali po startnih številkah posamezne ekipe in jim dali pismeno poškodbe ponesrečenca. Vsaka ekipa je dobila svojega ponesrečenca, ki je simuliral nesrečo, imel je na prsih številko kakor ekipa. Prvi dan so spustili 15 ekip v dveh skupinah. Tako smo opazovali pri delu osem ekip. Za imobilizacijo zloma obeh kosti leve noge pod kolenom in za lažjo rano na hrbtni strani dlani desne roke so imeli na razpolago ca. 50 minut. Vsako ekipo so nadzorovali pri delu zdravniki, ki so pribijali točke za slabo opravljeno delo. Nato je sledil transport do srednje postaje parsenske železnice. Ta prva proga je bila dolga 2,5 km in je imela 450 m viš. razlike. Proga ni bila težka. Kdor jo je presmučal v manj kakor 20', je zaslužil bronasto medaljo. Diskvalificiran je bil tisti, ki je ponesrečenca prevrnil. Ponesrečenec je dal po vsaki vožnji komisiji izjavo, kako je bil transportiran. Časa za prevoz je bilo dovolj, zato so se vse ekipe trudile za čimbolj počasen in varen prevoz.

Na startu so bile v štirih dneh same profesionalne ekipe, tako švicarske, avstrijske, nemške, italijanske, francoske, ameriške, in naše amaterske. Vsi ostali narodi, razen mi, so dali na start tudi svoje vojaške in graničarske ekipe. Res škoda, da ni nastopila tudi naša vojska in milica, saj bi se mnogo naučili.

Vse ekipe so morale prevoziti še isti dan tudi ostali dve progi. Druga je potekala z istega startnega mesta kakor prva pa do Wolfganga. Imela je 4,5 km dolžine in 1000 m viš. razlike. Tretja pa je potekala iz samega Weissfluhgipfel (2844 m) do Wolfganga in je imela 1200 m viš. razlike in 5,5 km dolžine. Druga in tretja proga sta bili zelo težki, dosti težji od naših poznanih smukov. Vsaka od teh prog je imela po nekaj kontrolnih vrat. Ekipa je morala biti vsak trenutek pripravljena na vsej progi, da se na zahtevo kontrole ustavi. Zato je bilo treba krmariti na vsej progi čimbolj počasi in varno. Poudarek tekmovanja je bil na varnosti vožnje in vztrajnosti reševalcev. Popolno obvladanje smučanja je bilo nujno, kajti strmina je bila mestoma tolikšna, da je bilo obračanje v zavoju problematično. Na nevarnih mestih so vozile vse ekipe izredno počasi. Opazili smo, da je Akkia v strmini mnogo bolj varen od kanadk, ki so jih mnogo diskvalificirali.

Tekmovalci, ki so uspešno prevozili drugo progo, za katero je bil določen maksimalni čas 80 minut, so lahko startali še na tretji progi in se potegovali za zlati znak. Tretja proga je bila vsekako najtežja. Tu je bilo res treba napeti vse sile, da ni prišlo do napake. Tekmovalci, ki so uspešno presmučali z Akkijem in ponesrečencem vse tri proge, so prejeli zlato plaketo. Na drugi in tretji progi ni bilo treba ponesrečenca imobilizirati, marveč samo dobro pritrditi in oskrbeti transport.

V ponedeljek 14. IV. smo prišli na vrsto. Prvo pomoč smo opravili brez napake. Transport na prvi progi je bil nekak uvod v vse težje okoliščine. Ko

smo presmučali drugo progo, je poklical komandant GRS za pokrajino Graubünden g. Jost enega naših reševalcev k sebi in izjavil, da ni mislil, da Jugoslovani tako dobro obvladajo transport. Želel nam je uspeh še na zadnji in najtežji progi. Jostova pohvala, ki ima v Davosu velik ugled, je zelo ugodno vplivala na naše reševalce.

Ocenjevanje je uspešno prestalo 60—70% ekip, čeprav so bile na startu najboljše profesionalne ekipe alpskih dežel.

Razdelitev plaket se je izvršila takoj po zadnji vonžji. G. Jost je osebno podelil plakete s pravim ceremonijelom. Vsako ekipo posebej je poklical v pisarno in ji izročil plaketo s čestitkami.

Videli smo mnogo novosti v reševalni opremi. Tako imajo Nemci za zlom krače posebno raztezno opornico, ki lepo pritrdi obe nogi, zdravo in zlomljeno, v pripravo. Francozi iz Meribela so pokazali kanadke s popolnoma zaprtim platnenim ohišjem, da je ponesrečenec varen pred mrazom in pred padavinami. Vse ostale ekipe imajo na Akkia čolnih in na kanadkah pritrjene ponjave, ki varujejo ponesrečenca pred snegom, dežjem in vetrom. Edino mi smo si pomagali z odejami in razno improvizacijo. Pohvale je bil deležen naš sanitetni komplet kot praktičen in okusen.

Omeniti je treba tudi smučarsko šolo v Davosu. SSS (Skischule) zaposluje samo v Davosu v sezoni nad 150 smučskih učiteljev. Ima v svoji režiji posebne prenosne žičnice, ki obvladajo teren v dolžini ca. 150 do 200 m in stoje navadno na srednje strmih vesinah. Iz Weissfluhgipfela (2844 m) drži v Küblis znana parsenska proga, na kateri je dnevno nekaj stotin alpskih smučarjev. Na tem smuku, ki je dolg ca. 13 km, ni nič čudnega, če srečate sedemletnega otroka ali šestdesetletno ženico, ki pogumno krmari navzdol. Parsen je ideal smučarjev vsega sveta. Kilometre dolge položne strmine dopuščajo uživanje vsakomur po svoje, samo nekaj mest zahteva več znanja. Na tej progi so vse vrste snega. Od starta navzdol je navadno suh sneg, v srednjih predelih uležan zmrznjen sneg in na zadnjih kilometrih moker zrnat sneg. Tu šele človek spozna množičnost športa pri naših sosedih.

Udeležba naših reševalcev lani v Zakopanih in letos v Davosu je bila nadvse koristna za razvoj naše GRS, želeli pa je, da bi se podobnih odprav in prireditev udeleževali tudi še naprej in da bi tudi pri nas organizirali podobne mednarodne prireditve.

Izletniki

*Za nami ostale so doline
in z njimi skrbi.
Pred nami so planine,
polne novih dni.*

*Veter igrivo poljublja
zdaj moje lice, zdaj utrgani, še rosni cvet
in drevje, kjer se izgublja
pesem veselih deklet.*

*Tu in tam se ponavlja
fantov veselih sproščenih vrisk,
ki je, ko da pozdravlja
pastirja gorskega vrisk!*

*Za nami so doline
in vse, kar koga mori.
Tiha sreča zapada spomine
in puste, prazne nekdanje dni! ...*

Prvi v navezi

ROGER FRISON-ROCHE

Plezali so v polnem zagonu proti vrhu, ko jih je nenadoma zagrnila megla. Prav tedaj je nekje proti Dent du Géant zagrmelo.

»Georges, hitreje, hitreje!«

»Udarilo je v Madono,« je zamrmral Georges.

Kip Madone, na videz povečan skozi megleno zaveso, se je manjšal, kolikor bolj so plezalci napredovali. Ko so bili prav poleg njega, je dobil spet svojo pravo velikost: bil je le skromen kip Madone iz lahke kovine, pritrjen na granitni podstavek v nadmorski višini več ko 3700 metrov. Iz Madonine obleke so se utrinjale modre iskricke; iz kipa, prenasičenega z elektriko, je nenehno prasketalo. Bližala se je nevihta nenavadnega obsega in se širila nad visokimi vrhovi, nad katerimi so švigali bliski drug za drugim. Treskalo je brez prestanka.

Kmalu bo Dru središče vihre. Divji plamenčki so prasketali kar naprej iz Madonine obleke. Čudni šumi so polnili ozračje, da je prihajalo na ušesa plezalcem kot brenčanje čebel. Hkrati se jim je zdelo, da jih nevidna roka vleče, vleče za lase.

»Georges, čebele... poslušaj, čebele brenče! Hitro! Proč! Nevihta je nad nami!«

Jean Servettaz je prepoznal znamenja pretečega udarca strele. Spremljevalca sta ubogala, razumela sta, da je nevarnost blizu. Trije možje so se spustili v brežno, od koder so prišli, in se spuščali v blazni hitrici čez pečine. Ko so bili že nekoliko pod vrhom, je Jean potisnil tovariša v zavetje pod nek previs. Bil je skrajni čas. S silovitim treskom je treščilo v vrh, ki so ga pravkar zapustili. Zdelo se jim je, kakor bi se bila gora zamajala v temeljih in da se bo Dru razletel pod silnim udarcem. Grom je dolgo odmeval od stene do stene. Končno je utihnilo, a ta mir je bil še bolj vznemirljiv kakor grom. V mlečnobeli svetlobi se je vodnikov obraz zdel Warfieldu nenavadno resen, poteze so bile trde. Vodnik je gledal klienta s pogledom, polnim očitkov. Warfield se je hotel opravičevati, Jean pa mu ni dal do besede.

»To pot smo jo odnesli,« je rekel. »Bežimo! Stvar postaja nevarna. Georges, stopi naprej! Ti boš vpenjal vrvi! Vi, Warfield, skušajte se spuščati tako dobro, kakor ste plezali! Morda pridemo dol. Morda, kajti to je šele začetek!«

Drugi udarec strele je znova razpalil nevidno artilerijo.

»Ta je udarila v Sans Nom,« je pojasnil Georges in vlekel vrv iz nahrbtnika.

»Ko bi vsaj snežilo!« je rekel vodnik. »Rajši imam sneg ko strela.«

Megla je zagrnila ozko polico med nebom in zemljo, na kateri so bili možje. Čutili so se ujetnike gore. Amerikanec je čakal in ni več spregovoril, ker ni hotel z neprimerno besedo sprožiti očitkov, ki jih je več ko zaslužil. Georges je pripravil vrv. Ostanki stare sprane vrvi so pereli okoli granitnega stebra. Nadomestil jih je z vozlom nove vrvi in vanj vdrel 50 metrov svoje vrvi. Stopil je na rob praznine in, kakor bi hotel z očmi prebosti skrivnost stene, je vrgel vrv skoraj vodoravno, da se ne bi konca zapletla med seboj. Vrv se je razvila in zažvižgala skozi zrak kakor laso, potem pa je padla ob steni natančno na kraj, ki ga je izbral vodnik. Po tej tanki vrvi so se mladi plezalci začeli spuščati.

Divje so se spuščali v mlečnobeli poltemi in neprenehno ponavljali isto delo: zvijali so vrv, jo pritrjevali, metali in jo spet vlekli iz vponk. Iskali so smer in prepoznavali pot po najmanjših nadrobnostih: po policah, po zarjavelem klinu v razpoki, po ostankih zmrznjene vrvi.

Spet se je umirilo. Nekaj redkih besed, ki so jih izmenjavali, je bilo slišati v megli tako močno, kakor bi prihajale iz zvočnika. Po dveh ali treh raztežajih so se približali najtežjemu mestu.

Ko so dospeli do 8 do 10 metrov visoke navpične pečine, se je zrak tiho stresel, kot bi se v njem prelivala nevidna sila. Tresljaji so postali močnejši in spet je bilo čuti brenčanje roja čebel. Ko sta vodnika drugič zaslišala nevarno brnenje, sta pobledele pod zagorelo kožo; to brenčanje je znova naznanjalo nenavadno nasičenost z elektriko. Megla, gora in možje so bili v tem tem trenutku prežeti z elektriko in sprostitev je bila neizogibna.

»Hitro, hitro!« je zaklical Servettaz. »Georges, vrzi vrv! Spuščaj se prosto! In vi, Warfield, ne čakajte, zgrabite vrv in spustite se! Brž! Smo že tam, me že vleče za lase! Pohitite, pohitite, za božjo voljo!«

Warfield je bolj padel kot zdrsnil na spodnjo polico, kjer ga je prestregel vodnik. Nad njunima glavama se je vrv zgubljala v megli. Pričakovala sta, da bo prišel tretji, ko ju je oslepila silna svetloba. Neznana moč ju je dvignila od tal in ju vrgla z vso težo na granitno polico, kjer sta obležala brez zavesti kot razbiti

lutki. Nihče ni slišal strahotnega treska, ki je spremljal električno sprostitev, niti zamolklega grmenja, ki je odmevalo po strminah.

Ko sta prišla k zavesti, omamljena in zmedena, je enakomerno snežilo. Pokrival je skale, razpoke je vklepal led. Sneženi kosmi so se topili na sivih obrazih, svežina ju je polagoma oživila. Vrv je še vedno visela ob steni. Georges je vstal, jo zagrabil in stresel od klicih: »Jean, Jean! Ti je slabo? Odgovori!« Zavijanje vetra je bilo edini odgovor. Krokar, ki je jadral po zraku, je zateglo zakrehal, samo ta glas je oživel samoto.

»S klientom je vse v redu,« je še zaklical Georges, kot da bi to srečno naključje moglo vzbuditi Servettaza, naj odgovori. »Treba bo splezati gor, moralo ga je pretresti,« je mislil. S težavo se je odvezal, ker je bila vrv že mokra. Potem je večkrat potegnil za vrv in ugotovil, da trdno drži. Nato je plezal po gladki steni z razkoračenimi nogami tako, da se je s stopali upiral v steno. Globoko je sopesel, kakor bi stokal. Ko je bila njegova glava v višini gornje police, se je odrinil nazaj z vsem svojim bitjem, da bi se bil skoraj izpustil. Vzklik bolečine je zamrl na njegovih ustnicah. Obvisel je otrpel na vrvi in ni imel moči, da bi izplezal do konca. Mokra vrv mu je počasi drsela med prsti. Končno je stisnil vrv, poiskal oporo s koncem čevlja v neki opoki in uspel, da je obležal na trebuhu na mali polički, kjer je Jean Servettaz, član društva chamoniških vodnikov, končal svojo življenjsko pot.

Vodnika je strela ubila v trenutku, ko se je pripravljala, da bi se oklenil vrvi. Bil je zadet stoje; desnico je dvignil in zgrabil z vso močjo vrv, levica pa je bila zravnana ob telesu, kot da išče vrv; obraz je bil nekoliko zasukan proti dolini. Vsa njegova drža je še izražala gibanje, življenje. Zdelo se je, kot da bi hotel nadaljevati s plezanjem in bdeti nad svojo navezo. Prsti desnice so bili skrčeni na skali; strela je udarila vanj skozi zapestje, kjer je pustila majhno črnkasto liso, in izstopila skozi levo nogo, na kateri je bil čevljev zgozlenel. Telo je bilo nedotaknjeno, omrtvelo v drži, ki je značilna za plezalce. Samo oči so dobile steklen sij in njihova nepremičnost je navdajala Georgesa z grozo. Približal se je truplu in ga žalostno ogovoril:

»Jean, ubogi Jean! Saj ni mogoče, da me takole zapuščaš, ko sva vzajemno napravila toliko poti. To ni res! Daj, odgovori!«

In vodnik je stresel čudni kip, ves pokrit z ivjem in snegom, in ni mogel verjeti. Veter je frfotal z ogli rdeče rute, ki si jo je bil Servettaz zavezal okoli vratu. To je dajalo mrtvecu neizrazljiv videz življenja.

Krik, ki je prišel od spodaj, je vodnika vrnil v resničnost. Bil je Amerikanec, ki ga je klical s slabotnim glasom. Ne da bi se mu zdelo vredno odgovoriti, je Georges poskušal položiti truplo na polico. Po neuspešnih poskusih je odnehal. Truplo je bilo kakor priraslo na skalo. Ni čutil dovolj poguma, da bi zlomil odpor skrčenih prstov, zato je prenehal s tem preveč neenakim bojem med mrtvecem in živim. Odrezal je nekaj metrov vrvi in trdno privezal truplo k skali, da ga vihar ne bi srtmoglavlil v prepad. Nato se je odkril, postal nekaj dolgih minut tiho in opazoval svojega tovariša v navezi.

Vodnik je drhtel. Ni se bal smrti. Bila sta si z njo stara znanca. Ne moreš hoditi po gorah od šestnajstega leta, da se ne bi skoraj dnevno srečal s to malo-pridnico. Doslej jo je premagal kakor Jean Servettaz, ki se je tako pogosto igral z njo. Toda kakor vsi vodniki, kakor letalci, kakor mornarji, ki ne verjamejo v brodolom, je rad podil iz glave misel na nesrečo. In glej, v teh nekaj trenutkih je smrt ugrabila najbolj izkušenega izmed njih, prav tistega, ki bi se bil moral najbolj znati varovati njenih udarcev in zvijač.

»Ubožec!« je vzdihnil. »Človek ni velika stvar!«

Še slabotnejši klic klienta ga je zdramil iz premišljevanja. Otresel je sneg, ki se je prijemal njegove obleke, in se pripravil na sestop. Dolgo je preizkušal vrv; strela ji je prizanesla, bila je cela. Počasi drseč se je spustil v globino. Mokra vrv je nerada drsela in mu delala velike težave. Z bridkostjo je premišljeval, da jima je ostalo za sestop še 600 metrov stene v slabem vremenu. Boj ni bil končan. Vedel je, da strela ni več nevarna, toda prežal je nanju zahrbtnen sovražnik: sneg. Police so bile postlane s svilenimi blazinami, v kaminih so se začeli nevarno svetiti slapovi ledu. Georges je prišel do Amerikanca, ki je brez besed gledal njegovo spuščanje na vrvi. Warfield je šklepetal z zobmi ves onemogel in le počasi prihajal k zavesti. Dolgo sta se gledala. Georges je zamolklo zlogoval:

»Lep posel, gospod Warfield, lep posel. Sedaj imate svoj Dru!«

Tovariš je sklonil glavo, potem je kakor v sanjah vprašal:

»Jean? Je mrtev?«

»Strela ga je ubila. In midva nisva veliko na boljšem.«

»Ah!«

»Ali vam je bolje? Čudno nas je streslo!«

Vodnik se je sklonil nad prepad in resno zmajal z glavo.

»Če bi počakal, Georges,« je predlagal Warfield popolnoma onemogel, »bi sneg prenehal in tedaj nas bodo prišli iskat...«

»Sneg bo prenehal... sneg bo prenehal! Ah, ali ste ob pamet? Bog daj, da ne bi takoj prenehal! Dokler je svež in mehak, je še mogoče priti od tod. Toda če nastopi lepo vreme, naju bo pritisnilo v steno. Mraz bo strdil vrvi kot železne palice in prav gotovo bova tudi midva zmrznila. Zdaj ni časa za stokanje, treba se je lotiti dela, dosti je en mrtev danes! Moja dolžnost je, da vas pripeljem nazaj. Dajte, zberite se, potrebovala bova vse svoje moči! Hoteli ste jo imeti, svojo nevihto. Dobili ste jo! No, sedaj je treba sprejeti posledice. Šli boste dol. Pokonci! Primate to vrv! Pazite dobro, vrv je mokra.«

Georges je veleval, odločal in pred to voljo je Warfield klonil.

Sneg je v vrtincih padal na stene in zamolkel glas vetra se je mešal v to enoličnost. Sneg se je v kupih kopičil na policah, pokrival ostre robove in vse potapljal v svoji gmoti. Vodnik se je takoj spoprijel z največjimi težavami.

Ni mogel napredovati drugače, kakor da je odmetaval sneg z roko. Njegove volnene rokavice so bile pokrite z ledom, toda besno je nadaljeval poln neomahljive odločnosti: »Treba ga je rešiti. Jean mi ga je zaupal, moram ga pripeljati nazaj v dolino. Ali bom uspel?« In mladi vodnik je začel misliti na neizogibni bivak ter na grozno noč, ki se je obetala. Imel ni nobene predstave o času, njune ure so se ustavile. Kolikor je mogel presoditi, bi moglo biti dve popoldne; ob sedmih se znoči.

Dolgo je iskal majhno polico, za katero je vedel, da je na njej vozil iz vrvi. Gora je bila sedaj vsa enaka: strahotna stena snega in ledu, ki se je izgubljala v megli; najmanjša napaka bi mogla biti usodna. Z rokami je kopal in odmetaval sneg ter po razpokah iskal konec vrvi, ki ga je potreboval za varovanje pri sestopu. Warfield je stal ob strani, se ves preplašen tresel in enolično mrmral pripev, ki je med težko sapo neprenehno prihajal iz njegovih zasopljenih ust:

»If you like an ukelele lady« (Če ljubite gospo, ki igra na havajko).

Sneg je padal in zasipal za njima sledove.

Končno je Georges našel vozil, ga stresel in ga gnetel v rokah, da bi ga zmehčal; vpel je vrv, že čisto trdo od mraza, in jo spuščal v praznino. Pod seboj je videl le v sneženih kosmih gibajoče se brezno. Razložil je klientu ravnanje z vrvjo.

»Dajte, Warfield, pogum! Primate vrv, brez strahu! Petnajst metrov niže se boste zazibali v praznem, nato boste spet stopili na čvrsta tla pod previsom. Pazite! Morali se boste zazibati v desno, da boste pristali na polici, drugače boste na koncu vrvi zdrsnili v prepad. Samo na delo, jaz vas bom varoval.«

Položil je vrv na ramena klientu, ki se je pustil voditi kot majhen otrok, brez zanimanja, topo; tiho je pel zoprni pripev:

»Ukelele lady like you!«

»Nehajte s petjem, gospod, ali hočete, naj znorim?«

»If you like an ukelele lady,« je spet povzel Amerikanec.

Končno se je Warfield s težavo oklenil vrvi in se začel spuščati. Georges je oprt na steno pazil na vrv, s katero je bil navezan na Warfielda. V začetku je šlo vse v redu, Amerikanec se je spuščal kot avtomat, potem mu je izginil z vida. Minute so tekle, vrv je tekla enakomerno, nenadoma pa je vodnik začutil hud sunek; vrv, ki ju je vezala, je v sunku ušla za dva metra.

»Pazite, spuščajte se enakomerno, ne zapletajte vrvi!«

Toda klical je zaman, kajti veter je znova zatulil v divjih sunkih po gorah. Georges je pazil na vrv, da bi prestregel nepričakovan sunek, in ocenjeval višino sestopa: še petnajst metrov, še deset... Nenadoma je vrv divje zdrsela med prsti in malo je manjkalo, da ga silen sunek ni odtrgal z mesta. Krčevito je stiskal vrv in jo skušal zaustavljati, hkrati pa je pravilno sklepal, da je Warfield spodaj popustil in obvisel kot lutka na koncu vrvi. Po nekaj trenutkih mu je uspelo zadržati padec.

»Warfield, zgrabite spet za vrv! Brž, za božjo voljo, tako ne morem večno držati.«

Oddaljen, zamolkel glas se je odzval, kakor bi prišel iz dna globokega vodnjaka:

»Spet držim vrv.«

Takoj nato se je Georges začutil olajšanega vse Amerikančeve težje. Nekoliko kasneje je isti glas naznanil: »Na varnem sem.«

Tedaj je Georges popustil vrv. Grozna opekline je v zmrznjenih rokavicah krčila njegove zmučene roke. Rokavice so se na dlaneh krvavo pordečile, rdeče lise so zmočile vrv na več metrov dolžine.

Sedaj ni bil čas, da bi mislil nase. Spodaj je bil Warfield, ki se mu je omračil um. Zdaj se je Georges spustil po vrvi. Moral je zakričati od bolečine, ko je visel v zraku in z vso silo stiskal zmrznjeni vrv. Nekaj časa se je kot pajk vrtel na koncu vrvi, potem pa je z velikim skokom vstran dosegel klienta.

»Tako se ne dela, gospod Warfield,« je očital. »Pri spuščanju ne smete več popustiti vrvi, kajti zdaj« — pokazal mu je svoje roke — »vas ne bom mogel več zadržati.«

Warfield ga je pogledal, ne da bi videl ožgane in krvaveče vodnikove roke, ohranil je svoj odsotni izraz, potem pa je nenadoma izbruhnil v smeh, smeh, ki je zbujal željo po joku. »Ukelele lady like you,« je pel in se zabaval s tem, da je metal snežene kepe v prepad. Georges je bil odslej edino misleče in razumno bitje in imel je še hujšega sovražnika, kot sta strela in sneg — blaznost.

»Še tega je manjkalo,« je govoril sam s seboj, da bi se pomiril. »Znorel je... da bi tudi jaz ne... sam z norcem v Druju. Kakšen pasji posel! Dajmo, na delo! Nor ali ne, pripeljal ga boš v dolino, slišiš, pripeljal ga boš nazaj!«

Moral je sprostiti dvojno vrv; sprva je šlo dobro, vlekel je za en konec in druga polovica se je enakomerno dvigala. Nato se je nenadoma ustavila. Vzklik razočaranja se je utrgal iz vodnikovih ust: »Zagozdila se je, zataknila, zdaj pa imaš!«

Položaj je bil res strašen; vrv je bila nujno potrebna za nadaljnje spuščanje. Georges je zadnjič poskusil. Obesil se je z vso težo na vrv, toda ni se premaknila. Skušal je poklicati brezčutnega Warfielda, ki je čepel v snegu in gledal brez razumevanja. »Gospod Warfield, pomagajte!« je prosil. »Na vsak način morava imeti to vrv, morava... Toda saj nič ne razumete več!«

Warfield ni razumel, rekli bi lahko celo, da ga je obsedla zloba, kajti zamolklo se je rogal. Georges je znova poskusil, obesil se je na konopljeno vrv in bil podooben zvonarju.

Sneg je neusmiljeno naletaval na čudno navezo.

»Pridite pomagat!« je prosil Georges, ki je bil že izčrpan. Krči so mu boleče lomili prste, roke so bile kakor iz svinca, Warfield pa je venomer pel.

»Oh, yes!« je spregovoril nenadoma Amerikanec, kot bi ga razsvetlila nenadna misel. »Zvonimo... Ringing the bells! Ding, dong, ding!« Ob tej domislici je spet bruhnil v smeh. Nato je mukoma šel pomagat Georgesu. Precej časa sta oba moža — eden krčevito, drugi pa smeje se na vso sapo — mukoma vlekla, viseč na vrvi, ki je plesala nad praznino. Ker se vrv ni premaknila, je Georges prenehal in odrinil nekoristnega Warfielda, ki se je zgrudil v sneg. Za vodnika je ostala ena sama rešitev: splezati nazaj po 20 metrov visoki zaledeneli steni, osvoboditi vrv in se spet spustiti. Rešitev je terjala to ceno, toda ali bo imel toliko moči, da bo to zmogel? Ponovno vzpenjanje je bilo strašno. Georges se je omoten od utrujenosti dvigal s težavo centimeter za centimetrom, na koncu svojih moči je sopol in brezupno grabil vrv. Sneg, ki se je usipal pri plezanju, mu je uhajal za rokave in za vrat, ga slepil in mu ledenel telo. Mislil je, da ne bo mogel nikoli premagati te strmine. V višini roke je zagledal v steni velik železen klin, na katerem je upal, da se bo odpočil. Toda poledeneli čevlji so zdrsnili in moral se je dvigati više le z močjo svojih rok. Minute in minute je poskušal in že obupal, da bo dosegel rešilni klin. Kako ga je dosegel? Kasneje je trdil, da mu ni mogoče to povedati. V trenutku, ko je premagan od utrujenosti odnehal in začel drseti nazaj, je začutil z levo nogo, ki je z njo brezuspešno drsal po gladki steni, majhen oprimek. Povzel je sapo. Položaj je bil nejasen. Imel je še kakih dvanajst metrov stene nad glavo: Ali bo imel moč? Kolena so ga bolela, obleka je bila vsa trda od mraza, da ga je stiskala kot železen oklep.

Tedaj je Georges pomislil na sestop. Vabljava misel ga je oživljala: ni bilo še vse izgubljeno, še bi se mogel rešiti. Kaj mu mar klient! Privezal ga bo na polico in ga pustil tam. Vodnik je vedel, da bi sam pridobil ure in ure pri sestopu. Morda bi se mogel ogniti nevarnemu bivaku in priti do zavetišča Charpoua. Da, to bi bilo najbolje! Počasi bo zdrsel nazaj, privezal blazneža, mu pustil, kar ima v nahrbtniku in zbežal. Bežal bo pred hudim vremenom, pred to prekleto goro, bežal pred truplom Jeana Servettaza, ki je zgoraj s svojimi steklenimi očmi strmел v neznan obzorja.

Ob tej misli je Georges začutil, kako se je v njem znova rodilo veliko upanje. Bežati je pomenilo: Najti ledeniško grobljo, pašnik, gozd, dolino in pastirsko koč

sredi drevja. Bežati je pomenilo živeti. Nadaljevati pa je pomenilo skoro neizbežen pogin, tveganje, da bo zdrknil s te peklenske stene, ali pa, če bo prišel dol živ, pogin od mraza v Amerikančevi družbi. Ah, Amerikanec! Nanj ni več mislil: treba ga je bilo rešiti. Rešiti ga? Seveda je bila to dolžnost, toda to ni bilo nikakor pravično. Zaradi napake tega trdoglavca je Jean okamenel; ali je nujno, da pogine tudi on, ki hoče za vsako ceno pripeljati nazaj blazneža.

Take burne misli so rojile Georgesu po glavi, ko je visel v steni in meril z očmi tistih nekaj strahotno izpostavljenih metrov, ki jih je še imel preplezati. Ta slabost je trajala le trenutek. Silen sram ga je prevzel. Živčno se je tresel. Da bi popustil on, ki je odgovoren, on, ki mu je umirajoči Jean molče zaupal tujca! Ali se mu je zmešalo kot Amerikancu, da je izgubil vse dostojanstvo? Ne! Osvobodil bo vrh, čeprav tvega, da bo zdrknil. Potem bo skušal pripeljati klienta v dolino. Umrla bosta oba ali se oba rešila.

Ob misli na žrtev se je nenadoma začutil močnejšega. Pozabil je, da je majhen, nebogljen človek, ki visi na gladki steni nečloveške gore. Glasno je prisegel:

»Ne vznemirjaj se, Jean, rešili ga bomo!«

(Odlomek iz knjige Roger Frison-Roche,
Premier de cordée; prevedel z dovoljenjem
založnika B. Arthaud, Paris, za PV
France Sirk.)

društvene novice

»ZAPISKI S PLANINSKIH POTOV«

Problem Aljaževega doma

Z vsako poletno sezono postaja problem prostora v Aljaževem domu v Vratih bolj pereč. Postavljen l. 1912 je danes seveda že mnogo premajhen. Neprijetnost prenapolnjenih prostorov občutijo vsi enako: alpinisti, v kolikor ne bivajo v bližnji Šlajmarjevi vili, potem običajni planinci, od katerih jih mnogo prvič roma na Triglav pa so spričo gneče, nervoze in prerivanja razočarani, končno pa tudi tujci, kajti v tej, tudi z avtomobilom precej lahko dosegljivi postojanki, pričakujejo vse kaj drugega od tega, kar najdejo.

Moramo si biti precej v svesti, da na tem edinstvenem kraju nikakor ne smemo zagrešiti kakšne velike, neokusne stavbe ali celo pravega hotela. Naj je tako stališče v očeh modernih turističnih posredovateljev še tako reakcionarno, v za-vesti deset in deset tisočev slovenskih in jugoslovanskih planincev bo vedno ena misel in želja živa: ne pokvarimo našega gorskega sveta s pretirano civilizacijo! Zato smo se upirali observatoriju vrh Triglava, čeprav je sicer njegova korist nesporna, ter smo predlagali Kanjavec za zgraditev vremenoslovne opazovalnice. Upirali smo se zgraditvi električne hidrocentrale, ki bi uporabljala Bohinjsko jezero z nihanjem gladine za več metrov razlike. Upirali se bomo vzpenjačam na gore povsod tam, kjer bi pokvarile splošno znane, spoštovane in priljubljene predele.

Po drugi plati pa je treba zopet najti za probleme, kakor je Aljažev dom, primerno rešitev. Če premostimo njegov videz z estetskega vidika, je treba priznati, da je zgrajen izredno skladno z okolico, z nekim intuitivno zadetim čutom za soglasje prirodnega značaja, pa obenem naših teženj po lepotni gradnji, ki imajo deloma svoje vidne temelje v karakteristiki ljudskega gorenjskega sloga. Seveda bi našel kritik v nekaterih potezah Aljaževega doma tudi elemente sosednjih severnih področij. Pa ne glede na to, da so bili ti vplivi tedaj (1912. leta) skoraj neizogibni, je gotovo, da obstajajo vezi s sosesčino, ki jim je treba dati pravo ceno kljub samo ob sebi umljivem hotenju in želji po lastnem izrazu in samosvojemu oblikovanju v arhitektoniki sličnih građenj.

S kakršno koli nasilno spremembo bi torej ta harmonični, ugodni vtis, ki ga napravi sedanji Aljažev dom, samo pokvarili. Seveda ne moremo reči, da bi se morda le ne našel sposoben arhitekt, ki bi znal sedanjo stavbo primerno adaptirati, ne da bi se pri tem celotni vtis poslabšal. Toda bolje je, če Dom ostane v glavnem

tak, kakršen je. Za povečan promet, kar se tiče prenočišč, bi si morali pa pomagati s tako imenovanimi depandansami. Te so deloma že zgrajene, kakor n. pr. tako imenovano gospodarsko poslopje za kapelico, deloma brez haska opuščene ali pa v druge namene uporabljene, kakor n. pr. bivša graničarska karaula. Velika, neprecenljiva prednost teh stavb je, da sta skriti v gozdu med drevjem in da k celotnemu vtisu, ki ga dobi popotnik, prišedši iz Mojstrane, ko stopi na planico pred Dom, sploh ničesar ne dodajata, ker se ne vidita. Seveda pa bi morali biti obe stavbi pametno uporabljene in za turistični promet tudi prirejeni. Prednost je tudi to, da se dasta brez škode za estetski videz povečati, gospodarsko poslopje celó za célo nadstropje dvigniti.

Drugačna pa je stvar z Domom samim. Žal, niso upravitelji in gospodarji do sedaj videli nekaj pomanjkljivosti, ki bi jih bilo že zdavnaj lahko odpraviti. Na primer: kako je mogoče, da danes, v času umetnih mas, ni mogoče dobiti primernih zaščitnih plošč pri vodovodu v prvem nadstropju, da gnijejo sedaj stene in tla. Stranišča so videti včasih prav balkanska, dasi ni mogoče očitati snažilkam premajhne prizadevnosti. Toda ali ne bi bilo mogoče kupiti precej cenenih dezodoratorjev, ki jih izdelujejo tudi naše tovarne? — Dalje — muhe! Te ležejo v vročih dneh mirne duše svoja jajčka v hrano turistov, če le najdejo dostop do nje. Morda ni sredstev zoper ta mrčes? Eno glavnih je s misel za čistočo in higieno. Potem kuhinja! Kako je mogoče nuditi gostom kruh, ki stoji čez noč nepokrit in je kar prepojen z različnimi kuhinjskimi dišavami? Ne, ni vselej tako, res ne, toda dogaja se in ne redko. Spanje: če je količkar navala, je treba čakati tudi pol ure, preden neobgljeno dekletce, komaj dobro zmožno branja in pisanja, vnese podatke v evidenčno knjigo. Zunaj Doma, ob bazenu, ki ga marsikdo uporablja, je že leta in leta s trhlili deskami pokrita nekakšna jama, smetiščna ali apnenica, ne da bi to gospodarje vznemirjalo. Ne bomo se prerekali o tem, ali je potrebna ali ne; grda je in tjakaj ne spada. Za bazen sam bi se tudi morda dobilo nekaj cementa in udarniškega dela, da bi ga povečali.

Kratko malo, vsepovsod so priče neke površnosti, neprizadevnosti, nepazljivosti in pomanjkanja iniciativnosti. Z majhnimi ukrepi bi vodstvo lahko dalo Domu čednejši in bolj urejen videz.

Kar pa se tiče stavbe same, tole: premajhna je predvsem obednica, ki ji seveda tudi Aljažev kot ne odpomore. V poslovanju pa ima osebje velikanske težave s premajhno kuhinjo in shrambo. Pogled tja notri v času velikega prometa je tak, da je bolje kar zamižati. Tam se nahajajo poleg drugega tudi ključi od sob in drenjanje, tekanje, prerivanje in naročanje je nepopisno. Vsa čast oskrbnici in njenim pomočnicam, da še toliko drže red. Treba je torej misliti predvsem na povečavo jedilnice in kuhinje.

Dalo bi se to rešiti s pritličnim prizidkom, širokim kakšne 3 metre, a dolgim v širini vse stavbe, in sicer ob zadnji steni Doma. S tem bi bilo rešeno vprašanje jedilnice in kuhinje na en mah. Prizidek pa bi nič ne pokvaril arhitektonskega videza Doma, ker bi bil očem opazovalca, ki pride iz Mojstrane, skoraj neviden, medtem ko Dom z zadnje, južne strani sploh ni arhitektonsko važen, saj stoji tik za njim gozd, ki ga zakriva. — Obenem pridobi Dom še tole: vrh prizidka naj bi bil v višini prvega nadstropja terase na ravni betonski strehi, dostopna skozi vrata, ki naj bi bila namesto okna ob vodovodu v prvem nadstropju. Na terasi bi se dalo gostom tudi postreči in s tem nekoliko razbremeniti druge prostore. Mislite si nekaj okroglih mizic, primernih stolov pa še ležalnikov in zraven pogled na Triglavsko steno!

Ob sedanjem WC v pritličju naj bi zadnja stena prizidka dobila namesto okna vrata. Morda bi se tako z večjim zračenjem odpravil hud smrad iz WC ob jugovini in smrad po petroleju, ki zaradi klavarno delujoče in časovno omejene električne razsvetljave žal še vedno pride v poštev. — S prizidkom pa bi na tem mestu v vsej širini oz. globini treh metrov dobili prostor za umivalnike in bolj higienska stranišča, da bi bilo to vsaj malo bolj spodobno in čisto, kakor je do sedaj.

Končno bi oskrbnica s prizidkom dobila tudi primerno shrambo.

Vse to naj bo napisano v premislek, in če ne v realizacijo, vsaj v pobudo, da se popravi marsikateri žalosten in neprijeten vtis tega lepega Doma.

M. L.

V. REDNA SKUPŠČINA PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

se je vršila v dneh 17. in 18. maja 1958 v Domu železarjev v Ravnah na Koroškem.

Na skupščini je sodelovalo 76 društev s sto delegati poleg 12 članov upravnega in enega člana nadzornega odbora PZS. Dalje je 14 društev poleg svojih oficialnih delegatov poslalo še 24 opazovalcev. Vabilu na skupščino se niso odzvali zastopniki PD Boh. Bistrica, Gozd Martuljek, Jezersko, Kočevje, Kokra, Kostanjevica na Krki, Novo mesto, Podljubelj, Sežana, Sentjur, Vipava, Železničar Ljubljana in Ziri. Dnevni red je vseboval:

v soboto dne 17. V. 1958: 1. volitev organov PZS; 2. pozdravni nagovor predsednika PZS; 3. pozdrav ostalih zastopnikov; 4. sklepanje o podelitvi častnih znakov in pohval;

v nedeljo dne 18. V. 1958: 5. poročilo UO PZS; 6. razpravo o poročilu; 7. sklepanje o zaključnem računu za l. 1957; 8. poročilo nadzornega odbora in sklepanje o razrešnici sedanjemu UO PZS; 9. sklepanje o spremembah in dopolnitvah statuta PZS; 10. sklepanje o sprejetju pravilnika o organizaciji gorskih vodnikov; 11. sklepanje o spremembah in dopolnitvah pravilnika o Gorski reševalni službi; 12. sklepanje o spremembah in dopolnitvah okvirnega pravilnika alpinističnih odsekov; 13. volitev Glavnega in Upravnega odbora PZS ter delegatov za skupščino PSJ; 14. sklepanje o proračunu za leto 1958; 15. sprejem sklepov; 16. razno.

Skupščino je otvoril predsednik PZS tov. Fedor Košir, potem ko je ravenski mladinski pevski zbor zapel pesmi NA PLANINE in MLADINI. Poimensko je pozdravil navzoče goste; tov. Franca Leskoška-Luko, člana ZIS in podpredsednika LS LRS, dr. Marjana Breclja, predsednika Turistične zveze Jugoslavije, Borisa Ziherla, univ. profesorja, Toneta Boleta, člana IS LS LRS, Vlada Vodopivca, sekretarja Sveta za kulturo LRS, Tineta Laha, podpredsednika OLO Maribor, Adolfa Černeca, predsednika ObLo Ravne na Koroškem, Kočo Jončiča, predsednika PSS v Beogradu, Dragutina Mlača, predstavnika PSJ in PSH, Viktorja Hojkarja in Tomaža Savnika, predstavnika TVD Partizana, kapetana Janeza Lušina, predstavnika JLA iz Boh. Bele, Borisa Matajca, predstavnika Turistične zveze Slovenije, Gregorja Klančnika, direktorja Železarne Ravne, Iva Janžekoviča, predsednika okrajnega sindikalnega sveta v Mariboru, dr. Franca Sušnika, direktorja gimnazije Ravne, Jožeta Kerta, predsednika delayskega sveta Železarne Ravne, Ivana Močnika, predsednika sindikata kovinarjev Ravne, Franca Faleta, sekretarja občinskega komiteja ZKS, Majdo Markič in Helo Skulj, predstavnici Zveze prijateljev mladine Slovenije, Marjana Laha, zastopnika CK LMS ter Bernarda Brautša, Ivana Breganta, Jožico Smet in Cvetko

Kocjančič, zastopnike Slov. planinskega društva v Gorici (Italija), katerih navzočnost je skupščina še posebej z navdušenjem pozdravila. Dalje je pozdravil častna odlikovanca PZS tov. Jožo Čopa in dr. Jožo Pretnarja ter vse ostale goste in delegate.

Pismo so skupščino pozdravili in ji želeli uspeh tov. Boris Kraigher, predsednik IS LS LRS, Peter Zorko, sekretar IS LS LRS, PS BiH, Združenje tabornikov, Ribiška zveza in Lovska zveza.

Delovno predsedstvo so tvorili tov. Janez Gorjanc iz Raven na Koroškem, Rajko Vute iz Prevalj, Gizela Smielowsky iz Bovca in Franjo Klojčnik iz Kranja, predsedoval pa mu je tov. dr. Miha Potočnik, načelnik komisije za GRS pri PZS.

Nato je sledil pozdravni nagovor predsednika PZS tov. Fedorja Koširja (gl. PV 1958, 7).

Pionirski pevski zbor iz Prevalj je nato zapel pesmi KDO PA SO TI MLADI FANTJE in BOHOR ŠUMI, nakar je pionirka recitala pesem PLANIKA. Za tem so pionirji izročili planinske šopke delovnemu predsedniku tov. dr. Mihi Potočniku, tov. Francu Leskošku-Luki in predsedniku PZS tov. Fedorju Koširju. Kot prvi je nato pozdravil skupščino domačin — predsednik PD Ravne na Koroškem tov. Janez Gorjanc, čemur so sledili krajši pozdravni nagovori ostalih gostov.

Na predlog upravnega odbora PZS je skupščina podelila:

I. Zlati častni znak št. 11 tov. dr. Mihi Potočniku iz Ljubljane, št. 12 tov. dr. Stanetu Tomišku iz Ljubljane, št. 13 tov. dr. Marjanu Breclju iz Beograda, št. 14 tov. Tonetu Bučnerju iz Ljubljane, št. 15 tov. Fedorju Koširju iz Ljubljane, št. 16 tov. dr. Viktorju Vovku iz Kopra, št. 17 tov. Milanu Kristanu iz Jesenic in št. 18 tov. ing. Nacetu Perku iz Ljubljane.

II. Srebrni častni znak tov. Mirku Fetihu iz Ljubljane, Vitku Jurko iz Dola pri Hrastniku, ing. Ludviku Solarju iz Ruš, Jerneju Črnko iz Ruš, dr. Franu Mišiču iz Maribora, ing. Frideriku Degnu iz Maribora, dr. Dušanu Senčarju iz Prevalj, Francu Telcerju iz Prevalj, Francu Šetincu iz Trbovelj, Viktorju Simčiču iz Trbovelj, Dragu Radeju iz Trbovelj, Karlu Benkoviču iz Kamnika, Lojzetu Kodru iz Kamnika, Fany Copeland iz Ljubljane, Tinetu Orlu iz Celja, Franju Klojčniku iz Kranja, Ivu Šumljaku iz Maribora, Andreju Stegnarju iz Soštanja, Ivanu Tavčarju iz Ljubljane, Lojzetu Bizjaku iz Kranja, Janku Deklevi iz Ljubljane, Avgustu Primožiču iz Tržiča in Rudolfu Kavčiču iz Ljubljane.

III. Pohvalo z diplomo tov. dr. Stanetu Strgarju iz Ljubljane, Rajku Vute iz Prevalj, Ernestu Vauhu iz Prevalj, Alfonzu Huterju iz Prevalj, Marici Miklavčič iz Raven, Ivu Dretniku iz Raven, Rudolfu Gradišniku iz Raven, Kristijanu Pečovniku iz Mežice, Igorju

Levsteku iz Ljubljane, Lovru Kruhu iz Pivke, dr. Božidarju Zegi iz Kopra in Rupku Godcu iz Ljubljane.

S tem je skupščina zaključila svoj sobotni program. V večernih urah je predsednik ObLO Ravnane na Koroškem priredil sprejem delegatom skupščine in ostal z njimi dalj časa v prijateljskem razgovoru, delegati pa so mu v spomin na skupščino poklonili planinski album.

Nedeljski program je pričela skupščina z razpravo o poročilu UO PZS, ki se na skupščini ni čitalo, ker so ga prejela vsa društva še pred skupščino. O delu UO PZS v razdobju med obema skupščinama ne poročamo, ker je bilo to podrobneje obrazloženo že na številnih sestankih in posvetih posebnih komisij, ki so tudi pripravile gradivo za to skupščino. O teh pa smo v PV že poročali. Prečitano je bilo le poročilo urednika Planinskega Vestnika tov. Tineta Orla, ki ni bilo zajeto v skupnem poročilu UO PZS. Med tem je prispela v dvorano pionirska štafeta iz Pece in Uršlje gore in izročila pozdrave koroške mladine. Skupščini je želela veliko uspehov, zlasti pa komisiji za mladinsko vzgojo.

Po obširni razpravi o poročilu UO PZS, v kateri so sodelovali številni diskutanti in izrekli različne koristne predloge, potrebna tolačenja pa so podali člani UO PZS, je skupščina sprejela zaključni račun upravnega odbora PZS, komisije za Gorsko reševalno službo pri PZS in uprave Planinskega Vestnika za leto 1957. Na predlog načelnika nadzornega odbora tov. Toneta Skrajnerja je skupščina dala celotnemu odboru razrešnico s pohvalo. Nato je sprejela nekatere spremembe in dopolnitve statuta PZS, pravilnik o organizaciji gorskih vodnikov ter dopolnjen okvirni pravilnik alpinističnih odsekov ter pravilnik o Gorski reševalni službi.

Z aplavzom je skupščina izvolila:

a) v **upravni odbor PZS**: za predsednika tov. Fedorja Koširja, za načelnika komisije za alpinizem tov. Toneta Bučerja, za načelnika gospodarske komisije tov. Mirka Fetiha, za sekretarja tov. Milana Zinauerja, za načelnika komisije za GRS tov. dr. Miho Potočnika, za načelnika mladinske komisije tov. Milana Kristana, za načelnika propagandne komisije tov. ing. Andreja Stebi, za načelnika Planinske založbe tov. Stanka Hribarja, za načelnika komisije za planinska pota tov. Živojina Prosenca, za načelnika komisije za inozemstvo tov. Rupka Godca, za načelnika disciplinske komisije tov. Vekoslava Sršena, za načelnika komisije za zdravstvo tov. dr. Franca Srakarja, za načelnika komisije za ureditev bodočega planinskega doma tov. Janka Deklevo in kot odbornika tov. dr. Bojana Špicarja in Ladoslava Dolinska;

b) v **nadzorni odbor**: za predsednika tov. Rudolfa Kavčiča in kot odbornike tov. Toneta

Škrajnarja, Jožeta Cesarja, Albina Torellija in ing. Friderika Degna;

c) v **glavni odbor PZS**: tov. Cirila Vrstovška iz Maribora, tov. Toneta Štajdoharja iz Ljubljane, tov. Tineta Orla iz Celja, tov. Franja Klotjčnika iz Kranja, tov. Maksa Dimnika z Jesenic, tov. Alfreda Hvala iz Nove Gorice, tov. Ivana Zabelja iz Ljubljane, tov. Draga Senico iz Kopra, tov. Franca Telcerja iz Prevalj, tov. Ivana Čučka iz Ruš, tov. Zlatka Bogataja iz Radovljice, tov. Vitka Jurko iz Dola pri Hrastniku, tov. Antona Kavčiča iz Tržiča, tov. Janeza Jerama iz Idrije, tov. Alberta Fabjana iz Trbovelj, tov. Jožeta Bukovca iz Medvod, tov. Ivana Rozmana iz Postojne, tov. Staneta Koselja iz Radeč, tov. Janeza Gorjanca iz Raven, tov. Rada Čupkoviča iz Slov. Bistrice, tov. Andreja Stegnarja iz Soštanja, tov. dr. Iva Valiča iz Ljubljane, tov. Staneta Kneza iz Maribora, tov. Stojana Sibilo iz Senovega, tov. Aleša Kunaverja iz Ljubljane, tov. Franca Krajcerja iz Javornika, tov. Franca Medveška iz Laškega, tov. Marjana Oblaka iz Litije, tov. Jožeta Muleja iz Mengša, tov. Hildo Sršen iz Ptuj, tov. Karla Benkoviča iz Kamnika, tov. Alojza Jana iz Gorij, tov. Francita Goloba iz Zagorja, tov. Toneta Jurharja iz Mežice in tov. Franca Lobnika iz Slov. Konjic;

č) za **delegata za skupščino PSJ**: tov. ing. Friderika Degna iz Maribora, tov. Toneta Štajdoharja iz Ljubljane, tov. Tineta Orla iz Celja, tov. Franja Klotjčnika iz Kranja, tov. Maksa Dimnika z Jesenic, tov. Alfreda Hvala iz Nove Gorice, tov. Ivana Zabelja iz Ljubljane, tov. Draga Senico iz Kopra, tov. Franca Telcerja iz Prevalj, tov. Ivana Čučka iz Ruš, tov. Vitka Jurka iz Dola pri Hrastniku, tov. dr. Bojana Špicarja iz Ljubljane, tov. Milana Zinauerja iz Ljubljane, tov. Milana Kristana z Jesenic, tov. ing. Andreja Stebi iz Ljubljane, tov. Stanka Hribarja iz Ljubljane, tov. Živojina Prosenca iz Ljubljane, tov. Rupka Godca iz Ljubljane, tov. Hildo Sršen iz Ptuj, tov. dr. Franca Srakarja iz Ljubljane, tov. Lavoslava Dolinska iz Ljubljane, tov. Jožeta Cesarja iz Ljubljane, tov. Albina Torellija iz Ljubljane in ..

za **namestnike delegatov PSJ**: tov. Franca Goloba iz Zagorja, tov. Lojzeta Kodra iz Kamnika, tov. Staneta Koselja iz Radeč, tov. Andreja Stegnarja iz Soštanja in tov. dr. Božidarja Zego iz Kopra.

Kot delegati na skupščini PSJ nastopajo še tov. Fedor Košir, tov. Tone Bučer, tov. dr. Miha Potočnik, tov. Mirko Fetiha, tov. Vekoslav Sršen, tov. Janko Dekleva in tov. Tone Skrajner, vsi iz Ljubljane ter tov. Joža Čop z Jesenic, ki so člani Centralnega odbora PSJ.

Po sprejemu proračuna upravnega odbora PZS, komisije za Gorsko reševalno službo in uprave Planinskega Vestnika za leto 1958 v

skupnem znesku din 18 291 459.—, je skupščina sprejela naslednje

sklepe:

I. za organizacijo:

1. društva naj svojo notranjo organizacijo okrepe po področjih društvene dejavnosti in s pritegnitvijo večjega števila članov v društvene organe (odseke oziroma komisije).

2. Upravni odbor PZS naj česče obiskuje vsa planinska društva in šibkim društvom nudi neposredno pomoč. Kjer tudi ta ne bi zalegla, naj se taka društva črtajo iz članstva PZS, preostali društveni člani pa naj se vključijo v najbližje planinsko društvo kot samostojna planinska skupina.

3. Društva naj posvečajo več pažnje neposrednemu stiku s članstvom s prirejanjem društvenih sestankov, predavanj, izletov in podobno.

4. Nadaljevati je treba z ustanavljanjem področnih koordinacijskih odborov in sorodnih organizacij v okviru SZDL.

5. UO PZS naj ukrene vse, da se doseže za člane planinskih društev večja ugodnost pri prevozu na železnici.

6. Članarino za odrasle je treba v letu 1959 zvišati na din 200.— vključno himalajski prispevek, za mladince na din 60.— in za pionirje na din 30.—. Glavni odbor PZS naj izvrši razdelitev članarine med društvom in skladi PZS, upoštevajoč pri tem tudi sklad za Planinski Vestnik.

Društva pa lahko temeljno članarino zvišajo za odrasle do največ za 50 % stem, da ta razlika pripada društvu.

7. Društva naj nudijo PZS vso pomoč pri obnavljanju arhive, ki je bila uničena pri požaru.

II. za mladinsko komisijo:

1. Glede na to, da družba kot celota kaže vedno večjo skrb za našo mlado generacijo, je potrebno, da tudi planinska skupnost v tesni povezavi z LMS in množičnimi organizacijami poglobi svoje delo z mladino na ideološko-vzgojnem in na tehnično-planinskem področju.

2. Mladinska komisija PZS naj povsod tam, kjer koordinacijskih odborov še ni, pomaga te organizirati in jih tudi organizacijsko utrditi, pa naj bo to v teritorialnem ali okrajnem območju.

3. Mladinska komisija naj pomaga koordinacijskim mladinskim odborom pri njihovem delu in preko teh ali neposredno mladinskim odsekom.

4. Mladinski odseki naj se povežejo z lokalnimi množičnimi organizacijami ter krajevnimi organizacijami LMS in naj pri uresničitvi svojega programa s temi čim tesneje sodelujejo.

5. Planinska društva, ki še niso ustanovila mladinskih odsekov, naj bi to čimprej storila. Občni zbor vsakega planinskega društva

naj izvoli v svoj upravni odbor osebo, ki bo mogla voditi to delo. Upravni odbor kot celota naj pomaga tej osebi, da bo dobila potrebno število sodelavcev za delo z mladino in si tako organizirala mladinski odbor. Društva naj bi torej po možnosti imela poseben mladinski odbor.

6. Priporočajo se delovne akcije (zbiranje zdravilnih zelišč, odpadnega materiala itd.), s katerimi bodo mladinski odseki lahko zbrali potrebna finančna sredstva za nabavo planinske opreme, ki bo last društva. Delo v mladinskih odsekih je treba spodbujati (značke, diplome, pohvale itd.).

7. Mladinski odseki naj med svojim članstvom izvedejo čim širšo propagando za vstop v mladinske delovne brigade.

8. Mladinska komisija bo na republiški praznik 22. julija 1958 organizirala dvodnevni izlet, na katerega bo povabila zastopstva vseh mladinskih odsekov. Na tem izletu bodo razglašeni rezultati enoletnega mladinskega tekmovanja in podeljene nagrade.

9. Tekmovanja med mladinskimi odseki (po razpisanih tekmovanjih, v smučanju, v orientaciji itd.) so zelo dobre oblike dela. Zato naj bi mladinska komisija čimprej sestavila osnutek bodočih tekmovanj in poslala ta osnutek vsem odsekom v razpravo.

10. Zaradi občutnega pomanjkanja vodilnega kadra za delo z mladino naj mladinska komisija v letošnjem letu organizira mladinski tabor z dvema vsaj desetdnevni seminarjema za vodilni mladinski kader. Na izkušnjah lanskoletnega in teh dveh seminarjev naj sestavi programe in potrebna skripta tako, da bodo v bodočih letih take in podobne seminarje prirejali koordinacijski mladinski odbori ali pa posamezni mladinski odseki. Pri tem je treba vedeti, da je pri delu z mladino primarnega pomena vzgoja kot učni predmet, sekundarnega pa planinska tehnika.

11. Izkoriščajo naj se razne prireditve in akcije za medsebojne obiske v okviru Planinske zveze Slovenije in za zamenjavo mladine iz ostalih republik. Po letošnjem mladinskem taboru naj bi se dalo taborišče z vsemi napravami in tehničnim osebjem na razpolago mladini iz druge republike z namenom, da bi v podobnem taboru v gorah druge republike tudi naša mladina preživela nekaj dni.

12. Pripravi naj se perspektivni program in pravilnik dela mladinskih odsekov, ki bi bil v bodoče osnova za zvezni pravilnik o delu z mladino v planinskih društvih.

13. Za doseg pozitivnih uspehov v delu z mladino v planinski organizaciji je treba dajati društvom pomoč pri delu z mladino, in sicer z obiski njihovih sestankov in akcij, s sodelovanjem pri sestavi programov, z zagotovitvijo zadostnega števila vodilnega kadra

za delo z mladino, kakor tudi z vse večjo finančno pomočjo naše celotne planinske skupnosti.

III. Za propagandno komisijo:

1. Organizacija predavanj po društvi naj bo čimbolj intenzivna, Planinska zveza Slovenije naj zato nabavi nove diapozitive in skrbi za nove tekste predavanj. Nabavijo naj se planinski filmi. Organizirajo naj se posveti propagandistov vseh društev. Uporabijo naj se radijske oddaje o planinstvu in turizmu. Organizirajo naj se stalno dopisovanje v dnevne časopise in tednike.

2. Poživi naj se aktivno sodelovanje z Gorsko stražo za boljšo zaščito planinske flore, za seznanjanje z načeli Gorske straže. Zbira in evidentira naj se gradivo za planinski muzej, izvrše naj se čimprej priprave za ustanovitev muzeja, planinska društva naj sodelujejo s športnimi in drugimi organizacijami pri raznih prireditvah in manifestacijah (Dan mladosti, Pohod ob žici okupirane Ljubljane).

3. Planinska društva naj sodelujejo s Partizanom in mu pomagajo pri organizaciji izletov, Planinska zveza in društva naj redno organizirajo proslave važnih planinskih obletnic.

4. Planinska zveza naj stopi v stik s podjetjem za nabavo filmov, da bi v programe uvrstilo tudi umetniške celovečerne planinske filme.

5. Propagandna komisija naj redno nudi pomoč mladinski komisiji.

6. Planinska zveza naj s Turistično zvezo Slovenije ožje sodeluje v pogledu prospektov in informacij v inozemski propagandni službi.

7. Postavi naj se spominska plošča prvemu pristopniku na Triglav Luki Korošcu.

IV. Za gospodarsko komisijo:

1. A. Ožji (operativni) gradbeni načrt:

1. gradnja defenitivne postojanke na Mangrtu, 2. gradnja Vodnikove koče na Velem polju, 3. adaptacija in povečanje koče pri Triglavskih jezerih, 4. adaptacija in ureditev koče v Tamarju, 5. dokončanje Doma na Peci, 6. dograditev Doma na Menini planini, 7. dograditev Doma na Jančah in 8. dograditev koče na Razor planini.

B. Širši (perspektivni) gradbeni načrt:

1. gradnja planinske postojanke na Snežniku, 2. gradnja postojanke na Čavnu, 3. obnovitev Doma na Voglu, 4. gradbena sanacija in dograditev Doma na Zelenici in 5. povečanje kapacitet v Aljaževem domu v Vratih.

2. Cene za pranje in uporabo rjuh morajo ustrezati stvarnim stroškom, ki jih sestavljajo: amortizacija rjuhe, stroški za pralna sredstva in uporaba časa.

3. Reševalci so oproščeni plačila nočnine na skupnem ležišču, v sobah plačujejo polovično nočnino, med reševalnimi akcijami pa prenočujejo brezplačno, kar velja za vse postojanke. Alpinisti plačujejo polovično nočnino na skupnem ležišču v vseh postojankah, v določenih postojankah — kakor doslej — pa tudi v sobah.

4. Pri PZS se ustanovi sklad za samopomoč visokogorskim postojankam. Sklad naj se formira iz 2% prispevka od prometa v planinskih postojankah. O uporabi sklada bo odločal UO PZS na predlog gospodarske komisije. Pravilnik o skladu izdela gospodarska komisija pri UO PZS.

5. Skupščina sprejme predlog Sveta gospodarjev PD o kategorizaciji planinskih postojank.

6. Društva so dolžna zavarovati vsa osnovna sredstva s polno vrednostjo.

7. Zaradi znižanja deficita pri izdaji Planinskega Vestnika naj se poviša naročnina od din 400.- na din 600.-, društva pa naj naberejo čim več novih naročnikov in oglasov, posebno v večjih industrijskih krajih.

V. Za komisijo za planinska pota:

1. V letu 1958 naj se dokončno popravijo, zavarujejo in očistijo poti: Češka koča—Zrelo, Češka koča—Kočna, Češka koča—Grintovec, pot čez Plemenice (Bambergova pot), pot čez Prag, Skrlatica in Križka stena.

2. V nadaljnjih letih naj se izvrši preložitve poti preko Konja do Presedljaja, obnovitev in zavarovanje poti na Prisojnik (Hanzova pot), obnovitev poti Bavščica—Bavški Grintovec—Soča, obnovitev stare Frischaufove od Kokre na Kočno, nadelava poti z Dolcev na Grintovec, izpeljava nove trase in zavarovanje s Kokrskega sedla na Kalški greben, popravilo zavarovanj s Skrbine za Gradom do Koritnice, preložitve transverzale z vrha Dobroče do Prevale, postavitve zimskih markacij od Komne do Vogla in ostala dela, ki bodo zahtevala večje investicije ter jih bo narekoval trenuten položaj.

3. Na obstoječi transverzali niso dovoljene nobene spremembe. Transverzala poteka od Maribora do Ankarana.

VI. Za komisijo za alpinizem:

1. Za razširitev in utrditev odsekov bo komisija pošiljala na sestanke alpinističnih odsekov svoje člane, da bi sodelovali s predavanji, nasveti in pobudami. V zimskem času bo prirejala večje turne visokogorske smučarske izlete in visokogorska smučarska tekmovanja za alpiniste.

2. Komisija bo tesno sodelovala z mladinsko komisijo, da bi tako pomagala vzgajati planinski naraščaj in na ta način skrbela za nove alpinistične kadre.

3. Za gorstva bratskih republik bo zbrala in izpopolnila vse obstoječe alpinistično gradivo tem čimprej izdala prepotrebni gorski vodič za ta gorstva.

4. Planinska zveza Slovenije naj v prvi vrsti izpopolni alpinistično opremo za odseke in s tem ustvari materialno osnovo za rast in razvoj alpinističnih odsekov ter organizacijo odprav v inozemska gorstva.

5. Planinska zveza Slovenije naj nadaljuje s prirejanjem začetnih republiških tečajev in posebej taborov kot najboljše obliko dela z alpinističnimi odseki.

6. Planinska zveza Slovenije naj na prvi skupščini Planinske zveze Jugoslavije postavi kot nujno vprašanje fonda za himalajsko odpravo, ki naj se preimenuje, če ta odprava ni več aktualna. V primeru, da PZJ ne misli ali ne more organizirati skupne jugoslovanske odprave, naj se do sedaj zbrana sredstva himalajskega fonda vrnejo v republiški fond za isti ali podobni namen.

VII. Za gorsko reševalno službo:

1. Zaradi hitrejšega obveščanja ob gorskih nesrečah in tudi zaradi boljšega upravljanja in oskrbovanja visokogorskih postojank naj se med prioritete naloge PZS uvrsti stalna telefonska oziroma brezžična povezava vsaj najbolj eksponiranih postojank z dolino (Kredarica, Sedmera jezera, Pogačnikov dom, Aljažev dom v Vratih, Kokrsko sedlo, Korošica, Okrešelj, Kamniško sedlo in podobno).

2. Skupščina ponavlja svoj svoječasni sklep, da je poleg GRS za gorskoreševalno in sanitetno opremo GRS materialno in moralno odgovoren oskrbnik postojanke (obveščevalne točke, v kateri se oprema hrani) in planinsko društvo, ki postojanko oskrbuje.

Skupščina je poslala pozdravne brzojavke tov. Mihi Marinku, predsedniku LS LRS, tov. Borisu Kraigherju, predsedniku IS LS LRS, in Planinski zvezi Jugoslavije.

Ob zaključku skupščine se je predsednik PZS tov. Fedor Košir, najprej lepo zahvalil vsem delegatom za uspešno sodelovanje na

skupščini kakor tudi gostom, ki so v tako velikem številu obiskali skupščino in ji dali lep okvir. Nadalje se je zahvalil vsem, ki so ponovno izkazali zaupanje novo izvoljenemu upravnemu odboru PZS, ki se bo potrudil, da bo v nadaljnjih treh letih skušal z delom razširiti planinsko misel v Sloveniji. Še posebej pa se je prisrčno zahvalil gostitelju PD Ravne za nadvse odlično izvedeno organizacijo skupščine, ki je bila doslej najlepša po vojni. V spomin na ta, za našo slovensko Koroško nedvomno važen dogodek, je izročil predsedniku PD Ravne tov. Janezu Gorjancu lično spominsko darilo.

Lepo spominsko darilo — v okvirjeno oljno sliko — je prejel tudi upravni sekretar PZS tov. Rado Lavrič. Darilo mu je izročil v imenu slovenskih planincev predsednik PD Maribor tov. ing. Friderik Degen. V svojem kratkem nagovoru je zlasti poudaril, da je v veliki meri tudi njegova zasluga, da se je naše planinstvo po vojni tako razvilo.

Naj omenimo še, da so tudi vsi društveni delegati pred pričetkom skupščine sprejeli od PD Ravne praktično spominsko darilo in po eno številko »Koroškega fužinarja«, posvečenega skupščini.

IZ SEJNIH ZAPISNIKOV PZS

Gospodarska komisija ugotavlja, da nekateri PD kakor PD Velenje, Podljubelj, Luče, Rimske Toplice, Vipava, Kostanjevica na Krki in Lisca Videm-Krško kljub večkratnim urgencam še vedno niso predložila društvenih bilanc za leto 1957. Ker ta društva s svojim zavlačevanjem močno ovirajo PZS pri zbiranju podatkov, ki so ji vedno potrebni za razne akcije, med drugim tudi za sestavo zbirne bilance, za formiranje sredstev PZS itd., je gospodarska komisija sklenila, da bo proti tem društvom izvajala določene konsekvence, med drugim tudi to, da bo v nekaterih primerih sklicala izredni občni zbor društva in na njem članstvu pojasnila stanje v društvu.

PRISPEVKI ZA ZLATOROG

PD Litostroj (nabiralna akcija)	1000 din
Tov. Tine Slabe iz Stare Vrhlike	100 din
Skupaj	1100 din

SKLAD DOMA ZLATOROG

Stanje sklada za gradnjo Zlatoroga dne 14. maja 1958	5 291 882 din
Zbrano od 15. maja do 12. avgusta 1958	1 100 din
Stanje sklada dne 12. avgusta 1958	5 292 982 din

Iz planinske literature

THE SCOTTISH MOUNTAINERING CLUB JOURNAL — Edinburg, maj, 1958. — Zbornik opisuje v prvi vrsti gore svoje domovine kakor naš PV naše planine. Te so Škodom ravno tako tuje, kakor so nam njihove tam neke daleč na severu v vlažnem in večno meglenem ozračju, kakor mislimo mi. Mi imamo svoj Triglav, ob katerem se lomijo naša pisateljska peresa, Škoti pa svoj Ben Newis. Zimski vzpon nanj, ki se pa ni posrečil, skozi Žleb Zero (Zero Gully) je prav prijetno opisan, celo živahen je mestoma, saj so vmes celo dialogi, kar je v anglosaških reportažah velika redkost!

O lanskem skupinskem zimskem smučarskem izletu na povabilo predsednika Norveške smučarske zveze Bergmanna je že poročal udeleženec Anglež v london-skem Mountain Craft, kar smo omenili v zademnem poročilu tudi mi, tukaj pa poroča o istem izletu Škot pod naslovom Dve sto kilometrov na smučeh v Jontheimu. Gre za turno smučanje preko norveških zamrznjenih jezer in ledenikov. Zanimive so avtorjeve ugotovitve glede opreme:

Smučji švicarsko-avstrijskega izvora s kovinastimi robniki, da so pač pripravne za »liftno« smučanje, vendar so norveške za »cross-country« pripravnejše, ker so lažje (teža s stremenj 10 funtov = okrog 5 kg), lepljene so iz bukovine in hikorija. Stremena: Kandahar z nekaterimi spremembami. Psi (kože) se niso uporabljali, ker jih lahko nadomestijo maže. Maže: Klister v tubah povzroča umazanijo in v uspehu ni nič boljši od trdega, šest vrst te maže v škatlah ustreza vsem zahtevam. Čevlji: Norveški so lažji od avstrijskih.

Znani Tom Weir zelo zanimivo poroča o vrhovih in prelazih v Kurdistanu. Uvodoma poudarja, da so raziskavanja v tem predelu Turčije danes veliko težja kot celo v prejšnjem stoletju, vzrok temu pa so politične razmere. Pot je peljala dvojico planincev iz Glasgowa skozi Carigrad do jezera Van v turški Armeniji z javnimi prometnimi sredstvi, potem pa z najetimi tovornjaki do vasi Hirvat ob vznožju gorske verige Cilo. Od tod sta nadaljevala pot z dvema vodnikoma in štirimi konji in se počutila kot milijonarja med razsežnimi preprogami najlepšega planinskega cvetja v višini 3000 č. Sotore sta postavila 1000 č. pod vrhovi te gorske verige na travniku planinskega cvetja, obkroženem od vseh

strani od fantastičnih konic kot kje v Dolomitih. Priložene slike potrjujejo to trditev. — Pred dvajsetimi leti je hodil tod okrog dr. Hans Bobek, čigar pomanjkljiva karta je služila v tem primeru. Od njega izvirajo poleg domačega imena Kisara (3670 m) imena Seespitze ob zamrznjenem jezeru in Eckpfeiler (3700 m), čigar vrh sta turista tudi dosegla, med potjo pa se previdno izognila snežnemu medvedu. Ob vrnitvi sta doživela še eno tako presenečenje bolj iz daljave z medvedko z dvema mladičema. Razgled z vrha je obsegal na vseh straneh soteske Turčije, vročinsko meglene verige Iraka in snežne vrhove Perzije. Pod njima so ležala bojišča nekdanjih svetopisemskih narodov, sedaj tako redko naseljena zaradi vojn in morij med Armenci, Kurdi in Nestorijci, kraji, kjer pride en človek na en kv. km.

Škoti so znani po svoji štedljivosti in se zanimajo seveda povsod za denarno plat. Zato jim avtor pove, da se za funt dobi sedemdeset turških lir, za dva vodnika in štiri konje sta plačala 3 funte na dan, tolmač iz Carigrada je stal 6 funtov na teden, skupni stroški za dve osebi pa so znašali 500 funtov.

Z vprašanjem uporabe klinov v škotskih gorah se peča poseben članek. Ko poda zgodovino plezalne tehnike na kratko v klasičnem alpinizmu, potem uporabe tehničnih sredstev t. j. klinov, kablov, opor in lestev, pride končno do zaključka, da je v plezalnih smereh, ki se dajo opraviti brez tehničnih pripomočkov njih uporaba nepotrebna in v nasprotju z načelom, da se morajo pri plezanju izrabiti prav vse telesne zmožnosti. Iz tega se da sklepati, da bi bila odstranitev takih klinov po njegovem pač dopustna.

Člani poročajo o svojih turah doma in v tujini. Bili so v Afriki na Kilimandžaru in Ruvenzuoriju, v Evropi pa so njih glavni cilj Alpe in še vedno Švica z Mt. Blancom, Italija z Dolomiti in Avstrija (Silvretta).

Število članov se iz poročila o obnem zboru ne da posneti, pač pa je razvidno, da klub vzdržuje dve planinski postojanki v škotskih gorah.

Dr. Pr.

IGOR LEVSTIK, JANKO BLAŽEJ — HIMALAJA IN ČLOVEK. Slovenci smo alpski narod, a vendar je naša planinska literatura v primeru z ostalimi alpskimi narodi zelo redka. Tisti narodi, ki so leto za letom pošiljali v Himalajo alpske ekspedicije, imajo tudi bogato himalajsko literaturo. Slovenci zaradi svoje majhnosti in zaradi raznih subjektivnih momentov tudi v tem pogledu zaostaja-

mo. Zato smo tembolj veseli Levstikove in Blažejeve knjige »Himalaja in človek«, ki na strnjen, prijeten in dramatično napet način prikazuje zgodovino himalajskih vzponov, zgodovino težke in dolgoletne borbe človeka z goro, to je zgodovino velikih alpinističnih pričakovanj, upov in zmag, hkrati pa tudi zgodovino velikih razočaranj, neutešenih naporov in tragičnih porazov. To je zgodovina človekovega hrepenenja po nečem velikem, vzvišenem in nedosegljivem.

Levstik in Blažej sta prikazala in dokaj nadrobno opisala vse najvažnejše vzpone na himalajske vrhove, pri čemer sta posvečala posebno pozornost obrnjenosti tistim tragičnim momentom, ki so se končali s porazom in tistim uspehom, ki so se končali s težko pričakovano zmago. Njihovo prijetno pripovedovanje nas nikjer in nikdar ne dolgočasi, pa naj govorita o geografski sliki himalajskega sveta ali o znanstvenih namenih alpinističnih odprav, o šerpah ali narodnih običajih tamkajšnjih prebivalcev. Pozornost tamkajšnjim prebivalcem, njihovega načina življenja, njihovim nazorom in religioznim predsodkom daje knjigi širši, ne zgolj alpinistični pomen.

Avtorja odlikuje čut za bistveno in nebistveno, za dramatično in nekoliko tudi za tragično. Snov in dogodka opisujeta s strogo razumskim jezikom, brez emotivne primesi. Takemu prijemu ustreza tudi stil. Zanj ne moremo reči, da je umetniški, vendar je literaren in ne pusto žurnalističen. Po vsej verjetnosti sta naša avtorja po lepoti jezika prekašala izvirniki, ki sta jih uporabljala, saj je znano, da so mnogi izvirniki napisani v zelo okornem stilu.

Naskakovalci himalajskih vrhov so bili avanturisti, ljudje velikega poguma in močnega duha, toda ne umetniki in pisatelji. V svoji ambicioznosti so se čutili dolžne povedati svetu svoje doživljanje in avanture, poraze in zmage, pri tem pa niso mnogo gledali na lepoto jezika, saj je že sama vsebina njihovih dejanj dovolj zanimiva. Naša avtorja sta citirala njihove najbolj zanimive sestavke in izjave ter sta bila v tem odbiranju dokaj spretna. Zanimivo je to, da je tista snov, ki je naša avtorja ne samo razumsko, marveč predvsem emotivno pritegnila, opisana mnogo bolj zanimivo, literarno privlačno in dramatično napeto, kot tista snov, kjer sta bila avtorja spretna zapisovalca dejstev. Takšna sestavka pa sta predvsem Anapurna in Nanga Parbat, ki sta napisana z izredno

čustveno silo, strastjo in dramatičnostjo. Ta dva sestavka nam pričata o literarni nadarjenosti obeh avtorjev. Vse plezalce in naskakovalce doživljamo skozi subjektivni medij avtorjevih osebnosti. Predvsem v teh dveh sestavkih začutimo plezalce v njihovi veličini in tragični usodi, demonski sli in neustrašenosti. Naskakovalci himalajskih vrhov nad dokazujejo, da je v človeku vedno skrita latentna težnja po nečem velikem, vzvišenem in častnem, kar pa se doseže le z žrtvijo, muko in strastjo. Dokazuje pa nam tudi to, da so velikih ciljev vredni samo veliki ljudje, kajti veliki smotri zahtevajo velike žrtve.

Seveda so vsi himalajski naskakovalci živeli v iluziji glede pomembnosti in vzvišenosti svojega poslanstva. Težava je večala njegovo vrednost, pomembnost in veličino. Vsi tisti, ki so stopili na himalajske vrhove so afirmirali moč svojega duha in svojega telesa, s tem pa so tudi afirmirali moč in pomembnost svoje nacije. Mi ne čutimo samo osebno duhovno in fizično moč Herzoga, Buhla, Tensinga, Hillarija in drugih, marveč čutimo ob njih tudi duhovno in fizično moč francoske, angleške, nemške in drugih nacij. Hkrati pa ne moremo mimo žalostnega dejstva, da smo Slovenci edini alpski narod, ki smo se mednarodno afirmirali, a še nikdar stopili na himalajsko tla.

Očitno je, da sta to delo napisala alpinista, propagatorja in zagovornika ekstremizma. Pri proučevanju literature sta posvečala pozornost predvsem tistim momentom, ki so bili blizu njihovim psihološkim prvinam. Temu subjektivnemu činitelju se je zelo težko izogniti. Če bi to knjigo napisal nekdo, ki hodi v gore predvsem in zgolj iz estetskih nagibov, bi pri črpanju himalajske literature dvignil predvsem estetske momente. Ker pa naša avtorja nista posebno znana »estetika« in ker imanentno z ekstremizmom poudarjata predvsem dramatično-doživljajski, t. j. etični moment, je razumljivo, da estetsko območje ni njihovo poglavitno zanimanje. Zato tudi ne citirata mnogo estetske vtise, ki so jih imeli in občutili himalajski prvoprstopniki. Delno pa je to tudi razumljivo, kajti tisti, ki so se zaganjali v himalajske orjake, to prav gotovo niso delali iz nekih estetskih nagibov.

Zanimivo je tudi vprašanje, zakaj so ljudje hoteli osvojiti te nevarne himalajske orjake, čemu so se podajali v take nevarnosti, zakaj so toliko tvegali in izpostavljali svoja življenja. Kateri nagibi in kakšne strasti so jih gnali v objem mrzlične nevarnosti in dramatične groze?

Dvomim, da teh momentov ni obravnavala himalajska literatura. Škoda, da jih naša avtorja nista zadosti upoštevala. Videti je, da sta se temu namenoma izogibala razmišljajočemu elementu. Opisala sta spretno, prijetno in privlačno vsa dejstva in dogajanja, nista pa se spuščala v psihologijo himalajskih herojev, a vendar vprašanje, čemu je človek hotel osvojiti himalajske vrhove, ni brez pomena in zanimivosti. Avtorja sta se samo enkrat zaustavila ob tem vprašanju. Odgovorila sta zelo zanimivo, toda zopet v obliki vprašanja. »Duh raziskovanja« — pravita avtorja — »in želja po avanturah sta tak bistven del moderne civilizacije, da nam ni tuje mnenje, da sta nam vcepljena. Je kje kak neznan kontinent? Raziskali ga bomo. Je kje neprepredano morje? Prekrižarili ga bomo. Je kje skrivnostna džungla ali puščava ali gorski vrh? Potovali bomo na konec sveta, da bomo iskano našli, spoznali in osvojili. Te stvari so nam postale tako same po sebi razumljive in skoraj tako naraven in nepogrešljiv del življenja, kot so skrb za hrano in potomstvo in za zavetje proti mrazu in vročini. Toda za večino človeštva skozi dolga stoletja to ni veljalo in ne velja. Neznani, oddaljeni in nedostopni kraji zemlje —

o tem smo lahko prepričani — so imeli vedno moč, da so razburkali človeško domišljijo, toda neprimerno pogostejše so jo navdajali s spoštovanjem in s strahom, kakor pa z voljo po raziskovanju in dejanju. Človek modernega časa zre proti obzorju in vidi za njim izpodbudo in obljubo, njegov prednik pa je z redkimi izjemami videl samo temo. Budha s prekrižanimi nogami je bil rojen na svetu veliko prej kot nemirni duh Fausta.« Ta odgovor na zelo zanimiv način dokazuje vso zagonetnost in protislovnost človeka skozi vso njegov zgodovino, ne pove pa nam, zakaj se ljudje vzpenjajo na gore in čemu plezajo.

Knjiga je resno napisano delo, ki je zanimivo branje za vsakogar in ne samo za tiste, ki se aktivno ukvarjajo z alpinizmom. Poleg že omenjene Anapurne in Nanga Parbata so še zelo uspelo napisana poglavja o pristopu na goro Čogori in Čo Ozu. Odveč pa je zadnje poglavje o »snežnem človeku«, ki bi zaradi svoje dvomljivosti, nedokazanosti in senzacionalnosti prej spadal v TT kot pa v tako resno zamišljeno knjigo.

Knjiga je napisana v tako enotnem stilu, da ne moremo vedeti, katere sestavke je napisal Levstik in katere Blažej.

Janez Jerovšek

razgled po svetu

TENSING, Hillaryjev tovariš v prvi navezi, ki je spravila podse tretji zemeljski tečaj — Mt. Everest — je bil lansko jesen v Franciji gost CAF in francoskega himalajskega komiteja. Priredili so mu mnogo sprejemov, prosvetni minister Billères pa ga je odlikoval z zlato medaljo telesne vzgoje in športa. Preden je prišel v Pariz je Tensing obiskal Savojo, Dauphinéjo in Chamonix, kjer je bil gost Lionela Terraya. Z njim je plezal Aiguille de la Persévérance.

FRANCOSKI TURIZEM vodi posebna direkcija. Za l. 1956 je ugotovila, na največ tujcev sprejme Pariz, za njim predel obmorskih Alp, na tretjem mestu so Pireneji, šele na četrtem pa Savoja. Vendar Alpe predstavljajo še vedno največjo turistično atrakcijo Evrope. Zato so alpske dežele (Nemčija, Avstrija, Francija, Italija, Švica in Jugoslavija) izdale v angleškem jeziku lepo publikacijo za ameriške turiste. Publikacija opozarja na prirodne lepote, folkloro, športe in re-

ceptivne zmogljivosti alpskih letovišč in zimovišč.

ZA SEVERNO STENO EIGERJA in druge velike smeri v Alpah je predlagal vodnik Lanig zavarovanje na najtežjih mestih. Zavarovanje bi v primeru slabega vremena krilo umik. Če so te vrste smeri le šola za večje storitve v visokih gorah drugih kontinentov, naj se spremene v zavarovana vežbališča. Ing. Thenius odgovarja Lanigu, da bi tako zavarovanje Eigerja, Peutereya in podobno vzelo tem turam njihovo vrednost, kajti pri treningu v gorah ne gre samo za telesno izurjenost, marveč tudi za notranjo vrednost človeka. Ta mora prenesti obremenitev, ki jo za duševnost predstavlja orjaška stena, vremenski preobrat in boj za življenje. Če trenirajo samo tako, za večje storitve v gorah še niso goden. Če bi Hinterstoisserjevo prečnico opremili s fiksno vrvjo, bi ne bila več tisto, kar je brez nje. Ing. Thenius pravi, da bi bilo bolje, če bi plezalci v take stene jemali 100 m dolge vrvi (8 mm), s katerimi bi se

z desetimi raztežaji spustili iz 1000-metr-ske stene, če bi uporabili 10 klinov, kar spet ni mnogo. Tako sta se Egger in Jungmeier rešila s Toro in Jirishhance. Tako reševanje iz zagate bi bilo še vedno športno in bi za trening tudi mnogo pomenilo. Izboljšati stara klasična plezalska sredstva, to naj bi bila pot sodobne mladine v gore, ne pa svedri in kompresorji, ki nimajo nobenega opravka z duhom alpinizma.

BIVAK POD GLOCKNERJEM bo zgradila beljaška sekcija ÖAV v višini 3200 m. Bivak bo služil plezalcem, ki vstopajo v severno steno Glocknerja in v Pallavicinijev žleb. Ne bo jim treba več s svetilkami čez Pasterzo, da bi se izognili jutranji kanonadi ob vstopu v Glocknerjeve stene.

V **DOLOMITIH** je bilo v l. 1957 nekaj pomembnejših vzponov, ki so jih postavili znani plezalci. 30. julija sta Couzy in Desmaison v osmih urah ponovila kot peta naveza vzhodno poč v Brenta Alta. Poč sta prva preplezala veverici Aiazzi in Oggioni. Zdaj je vsa v klinih. Smer Gabriela in Livanosa v Cima Su Alto, v severozapadni steni, je 6.—7. avg. 1957 sprejela v goste svojo 12. navezo. Bila sta Nemca Lehne in Löwe. Dve znani francoski navezi sta bili lani v Zapadni Zini, Michel Grassin in Robert Paragot, Jean Couzy in René Desmaison. Obe sta v severni steni bivakirali. Francozi z nekakšnim opravičevanjem poročajo, da po znanem »britju« l. 1955 te stene ni nobena naveza zmagala brez bivaka. Ko so plezali Francozi, je manjkala samo še ena tretjina običajnih klinov. Velika Zina je bila po severni steni »obrita« l. 1956 septembra meseca. Konec julija 1957 so jo premagale še štiri naveze in pustile v njej kakih 30 klinov. Avgusta 1957 pa sta jih Francoza Chastelet in Gervais našla že čez 60.

Kaže, da se vse najtežje smeri po nekaj ponovitvah naježijo s klini. To je že nekaka zakonitost in res se vpraša, če je to početje veveric imelo kak smisel. Razen — morda komercialni uspeh?

SI ČUAN je ime Kitajcu, ki je 13. junija 1957 kot drugi prišel na vrh Mi-nya Konka (7590 m), ki je še l. 1929 veljal za višjega od Everesta. Vrh se dviguje v Se-čuanu na meji med Tibetom in Kiono in je najvišji vrh ogromnega kitajskega ozemlja. Ekspedicija je štela 20 ljudi, trije od njih so ostali za zmerom v snegu. Izgubili so se v snežnem meteu. Prva je bila na tem vrhu 28. oktobra 1932 ameriška ekspedicija (Burdall in Moore).

GROENLANDIJO so obiskali 1957 tudi francoski alpinisti iz Pariza in Dijona. Jean Syda z ženo, Bouchez, Cholet, Leblanc in Martin so taborili blizu rta Farewell in se povzpeli kot prvi na 8 vrhov ob fjordu Tarsokatak in Kangikitsok. Pravijo, da so se ves čas borili z goro in morjem, arhitektura groenlandskih gora jih je pa spominjala rodnega Mont-Blanca.

HOGGAR ni imel v svojih bokih samo Italijanov, tudi Francozi so l. 1957 vkle-savali svoja imena v njegove monolite, na priliko, v Takubo, ki doseže višino 100 do 300 m in je videti od vseh strani nepristopen. Aulard, Assante in Bertraneu izjavljajo, da ima Hoggar mnogo lepih sten, ki dosega višino 600 do 700 m. Po eno prvenstveno smer so naredili tudi v Sauinanu in Iharenu, oboje IV—V.

MARCEL SCHATZ, eden najvidnejših sodobnih alpinističnih avtorjev, je zapisal v zadnji številki »La Montagne et Alpinisme« 1957 o Hermannu Buhlu takole: Tako nas je v svojem 33. letu zapustil najsijajnejši od nas. Nikdo ni v tako kratkem življenju toliko doživel, le malo mu je enakih po čistosti čustev, ki se jim je vselej predajal. Francoski alpinisti in tovariši iz GHM (Groupe de Haute Montagne) smo izgubili živ zgled kreposti in ga iščemo. To bo smisel našega zadnjega slovesa.

HELIKOPTER IN GORA je naslov članku Jeana Brianda, ki razmišlja o koristih tega prevoznega sredstva za planinstvo, odkar je vse težje dobiti nosače za težja bremena. Gradnje koč v višjih legah so bile odvisne od nosačev in od mul, ki so z največjo muko prenašali bremena od 50 do 120 kg in še to samo tako blago, ki ga je lahko zložiti. CAF je zato pri obnovi starih klasičnih zavetišč Albert I., Grand Mulets in Gouter posegel po zračnem prevozu. Za to mu je služil helikopter Bell 47 G2 260, ki zmore prenesti 300 kg 2500 m visoko, 200 kg na 3000 m in 150 kg nad 3500 nadm. v. V eni sami sezoni je v slabih vremenskih razmerah naredil 760 letalskih ur brez popravila. Šef letalske službe je bil Jacques Petetin, ki ga Francozi zelo cenijo zaradi nekega uspelega reševanja s helikopterjem. Za let je na razpolago komaj 10 ur na dan in 60 dni na leto. En helikopter je v enem dnevu vzdignil na višino 3000 m po 16 ton, za kar bi rabili 160 do 180 ljudi, če računamo, da je za eno tono treba vsaj 12 ljudi. Poleg tega helikopter ne izbira tovora. Helikopter je torej popolnoma

spremenil pogoje, pod katerimi so se doslej gradila zavetišča v visokih gorah.

Zavetišče Albert I je zaradi povečanja prostorov potrebovalo 240 ton materiala, opeke in cementa. Adaptacija je bila končana v 90 dneh, medtem ko je bilo v tem času samo 45 dni ugodnih za polete. Iz Montroca so se helikopterji vzdigovali z 200 kg težkim tovorom in v eni uri opravili 7 do 8 poletov. Dva aparata sta v enem samem dnevu prenesla 24 ton. Helikopter Bell je v 6 dneh prenesel 70 ton iz hriba Lachat na zavetišče Grands Mulets na petmetrsko ploščad na Wilsonovem grebenu. To se je godilo v času, ko je znamenitega vodnika Bonattija preizkušal silen snežni metež na Mont Blancu. Tudi pri tem se je helikopter izkazal. En helikopter je opravil delo za 1000 nosačev.

La société Hélicoptère Service je uspešno uporabila helikopter tudi pri gradnji vodovoda v Oisansu.

A kaj šele smučarji! V Val d'Isère so helikopterji v 45 dneh prenesli v višino 3000 do 3500 m na hitro roko prirejena pristajališča. S tem so uspešno zmagala konkurenco tujih višinskih smučarskih oporišč (verjetno ima Francoz v mislih švicarska).

FRANCOSKA SMUČARSKA ZVEZA (Fédération Française de Ski) je imela l. 1945 17 000 članov, l. 1957 pa 100 000, medtem ko gre število nečlanjenih smučarjev v stotisoče. Smučarstvo, tako pravi, tvori močan činitelj v francoskem turističnem organizmu, od njega in z njim živi množica obrtnikov, hotelirjev, fabrikantov itd.

G. WINTHROP YOUNG je napisal daljši sestavek o iskrenosti v planinski pisariji, v katerem pravi, da je planinski pisatelj na boljšem kot planinski slikar, kajti pisatelj jih lahko opiše takšne, kakršne so, poleg tega pa lahko opiše tudi njihov učinek in vpliv na človeka. Resnica terja od pisatelja, da bodi pripoved prežeta z osebnostjo, pisatelj mora povedati neposredno in kar najbolj odkritosrčno vse, kar je delal in storil in kar je mislil med vzponom. Če se bo tega pravila držal, bodo njegove stvari ljudje spet in spet brali.

NA VI. PLANINSKEM FILMSKEM FESTIVALU v Trentu je prvo nagrado prejel Lionel Terray (1 milijon lir) za film »Hommes et Cimes de Perou« zaradi prepričljive dokumentacije o enem najtežjih vzponov v Andih. Drugo nagrado (400 000 lir) je prejel Švicar René Pierre Bille za film »Le monde sauvage de l'Alpe« kot zgled potrpežljivega opazovanja gorske favne. Tretjo nagrado

(300 000 lir) je tudi pospravil Švicar Denis Bertholet za film »Ski et Abîmes«. Na četrtem mestu je šele Nemec Oskar Kühlken za film »Sinfonie in Weiss«, na petem pa Anglež Gregory za film »Disteghil«. Njemu sledi Japonec Kajiro Yamamoto za »The ascent of Manaslu«. Specialno nagrado CAI je dobil sovjetski film Pokrovskega in Pustalova o Tien-šanu, nagrado Italijanske zveze filmskih športov pa poljski smučarski film.

Festival v Trentu se je v nekaj letih močno uveljavil in pomeni seveda tudi močno agitacijsko sredstvo za italijanski turizem. L. 1957 je bilo predloženih kar 924 film od 264 avtorjev, pripadajočih 26 narodom. V tekmovanje je bilo pripuščenih 223 filmov, 149 avtorjev iz 22 držav. Pri otvoritvi je bilo navzočih po zastopnikih 13 narodov, UIAA pa je zastopal sam predsednik Egmond d'Arcis, sam velik privrženec tega festivala, zbrali pa so se tu tudi najpomembnejši asi svetovnega alpinizma: Hunt, dr. Wyss Dunant, Lionel Terray, Dittert, Mme Kogan, Tensing, Franco, Gregory, Ichac, Cassin, Ghigliione, Gobbi in vsi Italijani s K₂.

TEHNIČNI NAPREDEK je omogočil od l. 1950 do l. 1957 vrsto vzponov na osemtisočake, pravi dr. Wyss-Dynant. Od l. 1876 do l. 1952 so ljudje pravzaprav le otipavali te gore, kajti Annapurna in K₂ še ne spadata med vzpone, ki niso terjali prehudega davka. V teh dolgih desetletjih je napredovala človeška znanost v fiziologiji, nagrmadile so se izkušnje, kako vpliva na človeka višina in agresivni elementi, ki se pojavljajo v gorah. Medtem je človek rešil problem aklimatizacije, problem kisika, ki ga človek nujno potrebuje v vsaki minuti, bodisi pri delu bodisi pri počitku, in problem opreme: obleke proti mrazu in lahkih, preprostih kisikovih aparatov.

Človeško telo se aklimatizira avtomatično, če ima za to čas. Srce, krvni obtok, dihanje, vse to deluje v višinah pod drugačnimi pogoji: pomanjkanje kisika, mraz, znojenje, zmanjšani zračni tlak, radiacija, vse to terja določen čas. Francozi so l. 1950 pri vzponu na Annapurno v 10 dneh dosegli višino 8000 m, aklimatizirali pa so se v premajhni višini. Isto dokazuje francoska ekspedicija na Aconcagua 1952 in nemška na Nanga Parbat l. 1937. V periodi aklimatizacije je 500 do 600 m vzpona na dan v Himalaji dovolj, upoštevajoč, da je aklimatizacijski proces močno individualen. Višino 6500 m ni pametno doseči pred 10—12 dnevi aklimatizacije, bivanje nad 7000—7500 m pa je treba skrbno čim bolj. Za vzpon

na 8000 m moramo tja in nazaj računati kar 20 dni.

Za himalajce je najprimernejša starost 30—35 let, vendar pridejo v poštev tudi ljudje od 26 do 40 let, treba pa je računati s tem, da se mlajši in starejši težje in počasneje aklimatizirajo in da rabijo dodatni kisik prej kakor ljudje optimalne starosti.

Vsaka infekcija, tudi najmanjša, zmanjšuje zmožnost prilagajanja na višino, najmanj za 1000 m. Zoboboli, tvor, laryngitis, bronchitis, angina že terjajo sestop v temeljno taborišče. Zavedati pa se je treba, da prilagoditev v višinah nad 7000 m ni več možna, ker se tu telo ne »korigira« več niti v pogledu rdečih krvnih teles, hemoglobina in hormonov. Organizem se v teh višinah brani samo še s hiperventilacijo pljuč, to je cona adaptacije, ki jo moramo ločiti od cone preko 8000 m. Aklimatizacija je možna za 6000 m, medtem ko se na višino 7000 do 7500 m ne morete aklimatizirati. Možna je le začasna adaptacija, kajti potrošnje energije tu ni možno nadomestiti, uporaba kisika pa stanje precej pobiljša.

Čim bolj »vroč« je boj z višino, tem težje je nadomestiti izgubljene kalorije, kar dokazuje občutno hujšanje (8—10 kg), kajti organizem začne posegati v svoje rezerve, kar ne more več vpisati v kompenzacijski kredit. To terjaja čim bolj skrajšati nujno bivanje v največjih višinah od 8000 m naprej, le redek bi zdržal več kot 3—4 dni. To je »letalna«, smrtna cona. Kakor se ni mogoče aklimatizirati na 7000 m, tako se ni mogoče adaptirati na 8000 m.

Torej ločimo tri cone: aklimatizacije, adaptacije in cono smrti.

Vendar so v 75 letih ugotovili količino kisika, ki je potrebna človeku v minuti, na podlagi teh raziskav pa so iznašli najnovejše kisikove aparate. Odkritje ni staro, nanj so prišli Angleži v vznožju Čo-oja l. 1952, ko so bili Švicarji na Everestu. Pri delu rabi človek 3 do 4 l kisika na minuto, pri počitku 1 l. S temi podatki oboroženi so Angleži l. 1953 prišli na Everest. L. 1876 je začel s preiskavami Francoz Bert, fiziolog in kemik, nadaljeval je Viault v Andih 1890, l. 1922 je Barcroft študiral adaptacijo od 0 do 4900 m, za njim pa so vse angleške ekspedicije na Everest, nemška na Kančendzongu in Nanga Parbat imele tudi ta znanstveni namen. Ze l. 1924 so dognali Angleži, da aklimatizacija na velike višine traja več let, Finch pa je že l. 1922 začel s preprostim kisikovim aparatom, seveda pretežkim in premalo

učinkovitim, ker je silil pljuča segregirati mrzli zrak, kar je spet žrlo kalorije. Vendar so pomenili napredek, 50% prihranjenih energij, pri višini 8400 pri —80°. Finchev aparat je dajal 2,20 l na minuto, vsaj teoretično, praktično pa 1 l. L. 1953 so ga Angleži vzeli s seboj 193 000 litrov, 43 000 l so ga izgubili, ker so imeli slabo zaprte steklenice, 50 000 l so ga porabili med adaptacijo, 84 000 pa ga je terjal vzpon na Everest, 16 000 ga je ostalo.

Hillary in Tensing sta naravnala svoja aparata na 3 l/m. Med 7880 in 8320 sta se povzpela na uro za 192 m po sledeh Bourdillon in Evansa. Od 8500 m dalje sta se vzpenjala 78 m na uro, torej 5 ur, ter porabila vsak po 1100 l kisika. Bourdillon in Evans sta s svojima aparatom naredila 900 m višine v enem dnevu (7880—8750 m) kot prva, kar je za Himalajo pomembno. Med 7880 do 8320 sta se v eni uri dvignila za 300 m, s tovorom 22 kg. Pri 7900 m se zelo pozna, če aparat nudi topel in vlažen zrak. Oče Bourdillon in sin sta žrtvovala mnogo časa za izboljšanje kisikovih aparatov z »zaprtim krožnim tokom«. Bourdillonova smrt v švicarskih Alpah je ustavila to prekornostno delo, ki ga bo treba nadaljevati.

L. 1955 je francoska ekspedicija na Makalu za polovico zmanjšala težo aparatov z odprtim krogotokom (7 namesto 13 kg), ker so jih izdelali iz lažjega a odpornejšega materiala, kot je duraluminij. V teh posodah je kisik stisnjen na 250 atmosfer, kar pomeni, da ena sama zadostuje 8 ur pri izrabu 3 l kisika na minuto.

Bernska ekspedicija je imela s seboj Marmeta, ki je francoske aparate še poenostavil.

Fiziološke študije, ki so se z njimi l. 1954 ukvarjali dr. Köller, Schwarz in Marti, so ugotovili tako imenovane »oscilantne reakcije« imen. angleško »stress«, to je šok nekega napada, proti kateremu se organizem bori z reakcijo hormonalne, nadledvične hipofize. Te reakcije se kažejo v tahii in bradikardiji, tahii in bradipneji, hipu in hipertenziji, bledici ali rdečici. Pojave spremlja izredno suha koža ali znojenje, hemokoncentracija, hipu in hiperglikemija, nihanje proteinov v krvi itd. Mikrokemične raziskave pa so v urinih izkazale proizvode hormonalne desintegracije nadledvičnih žlez.

Tako smo prišli do jedra aklimatizacijskega problema, ki zavisi večji del od tega, kako deluje sistem nadledvične hipofize. Izčrpana hipofiza, bodisi zaradi prehitrega vzpona bodisi zaradi kakoga

infekcijskega obolenja, ne zmore več svoje korekture in potrebuje odmor, da bi lahko spet delovala.

Do l. 1951 so se ekspedicije komaj ubranile ozeblinam in zmrzlinam, predvsem na nogah. Kriva je bila evropska obutev, ki ni upoštevala izkušenj nordijskih ljudstev, Eskimov, Laponcev, Tibetancev, ki nosijo vsi neustrojene škornje, ne pa kake kvedrovce. Ko je Bally izdelal specialne mokasine za švicarski Everest, jih je bilo mnogo med gorniki, ki so tej novotariji v himalajski opremi nasprotovali. Ozeblina in zmrzline pa so zdaj že izjema.

Pri »stressu« pa ne vpliva samo mraz, marveč še težja okoliščina, vprašanje vode, ki nastopa prav tako neusmiljeno kakor v puščavi. V Hoggarju, v Tibetu (Libija) je treba računati s 3 do 4 l vode na moža, da se nadomesti izguba vode v organizmu. Približno z enako količino je treba po dr. Pughu (Čo-oju l. 1952) računati tudi v himalajskih višinah. S »Primusom« ali »Meto« natopiti to količino iz ledu in snega ni ravno lahko. Pomanjkanje vode pomeni v Himalaji trpljenje. Pa tudi tu je človek našel pripomoček. Angleži so izboljšali svoj Primus, ga opremili z zaščitnim cilindrom, Švicarji so začeli kuhati z Butagazom, ki so ga Francozi na Makaluju izpopolnili tako, da »dehidratacija« v Himalaji ni več problem.

MEDNARODNO GEOFIZIKALNO LETO (AGI Année Géophysique Internationale) se je začelo 1. julija 1957 in bo trajalo do konca letošnjega leta, torej 18 mesecev. Znanstveniki 56 nacij so se zbrali, da bi študirali fizikalne pojave naše zemlje, da bi nadaljevali z delom, ki se je formalno začelo l. 1882—1883 v Prvem mednarodnem polarnem letu in l. 1932—1933 v drugem takem letu, ko so v arktičnih področjih postavili začasne meteorološke postaje. Upali so, da bodo s tem dosegli pomembne klimatološke izsledke in jih uporabili za dolgoročne vremenske napovedi.

Zdaj preiskujejo splošne atmosferske zračne struje, ki »delajo« vreme in ki jih še premalo poznamo, predvsem polarne zračne mase, ki povzročajo motnje v srednjih zemljepisnih širinah. Opazujejo tudi aktivnost sonca. Erupcije kromosfere in njih učinek na zemeljski magnetizem in polarni sij že poznamo, ne pa njihov vpliv na radioelektrične valove, učinek sončnih žarkov v zemeljski atmosferi glede na proženje zračnih tokov in razdelitve padavin, kar predstavlja glavne činitelje naše klime. Poznamo sončno energijo, ki doseže našo atmo-

sfero, ne vemo pa, ali je to nespremenljiva »veličina«. Z umetnimi sateliti, katerih balistični problem je rešen, bodo poizkusili raziskati tudi fizikalne probleme stratosfere. Poznamo različne vrste žarkov, ne pa njih medsebojno razmerje in vpliv na zemljo, ker nekatere žarke absorbira ozonska plast v velikih višinah. Ali ta absorpcija povzroča zvišanje temperature v stratosferi, ki nato vpliva na troposfero, našo meteorološko atmosfero? Za daljšo vremensko napoved so ta opazovanja zelo važna. Vedno bolj se množe vprašanja, kako izrabiti sončno energijo.

V Antarktidi, ki ima 87% ledene površine naše zemlje, stoji 60 baz, v katerih dela 6000 znanstvenikov in njihovih pomočnikov. Geografski južni tečaj leži 2800 m nad morjem. Tu so izmerili temperature pod -100°C . Najvišji vrh Antarktide je visok ca. 4270 m. Nanj bodo skušali priti Rusi. Magnetični tečaj leži precej daleč od geografskega v avstralski coni. Obala Antarktide je znana, v notranjosti pa je še mnogo neraziskana. Led je debel tudi do 3000 m in to pri postaji »Byrd«, ki leži 1500 m nad morjem, kar pomeni, da je precejšen del Antarktide pod morskimi nivoji.

HIDEN PEAK, 8068 m, je l. 1958 nakakoval N. B. Clinch. Karakorum je l. 1958 imel številne goste. Ing. Rudolf Bardodej je bil v severozahodnem delu Karakoruma, kjer so bili Avstrijci in Nemci že l. 1954. V tej ekspediciji je bil tudi F. Loblichler, član nemške nepalske ekspedicije l. 1955, in E. Stöcker. Znanstveniki so dr. W. Pillewizer, ing. H. Baumert, dr. H. Berger in dr. J. Schneider. Naši severni sosedje nič ne zamujajo. Nasprotno, tako aktivni so, kakor da se jim mudi.

SOVJETSKI ALPINISTI, njim na čelu Kiril Kuzmin, so lani prišli po severni steni na Pik Stalin, 7495 m. Za zadnjih 1200 m so rabili pet dni. Ista skupina je v Pamirju dosegla kot prva Pik Leningrad 6507 m in Pik Kirov 6372 m. V pogorju Darvaš so Georgijci prišli na Pik Rudaki, 6300 m, in Pik Sadriddin Aini, 6203 m.

ITALIJANSKA EKSPEDICIJA NA ELBRUS je srečno potekla. Udeležili so se je Bottoni, Ivrea, Crepaz in Meiak. Dosegli so vrh Alan-Kouh, 4620 m. Greben Elbrusa poteka skoro ves v višini 4000 m, najvišja kota pa je Demavend, 5670 m. Italijani so prišli kot prvi na tri doslej nepremagane vrhove 4420, 4310 (Kersan) in 4280 m.

„ÖSTERREICHISCHE GRÖNLANDEXPEDITION 1957“

DURCHGEFÜHRT VON DER SEKTION GRAZ UND DER H. G. „BERGLAND“ DER SEKTION WIEN
DES ÖSTERREICHISCHEN ALPENVEREINS

EXPEDITIONSBÜRO:

Graz, Prokopigasse 1/I.
Österreichischer Alpenverein
Telefon 97-1-81
Konto Steierm. Bank 10961

GRAZ, 20. 5. 58
(ÖSTERREICH)

ERFAHRUNGSBERICHT.

Sehr geehrter Herr Prof. Avcin !

Ich möchte es doch nicht versäumen Ihnen meine Zufriedenheit über die bei der Österreichischen Grönland- Expedition 1957 verwendeten Avcin-Steigeisen auszudrücken.

Ich habe die Steigeisen während meines 4 Wochen dauernden Aufenthaltes in den Bergen Nordost-Grönlands beinahe täglich benutzt und sie haben sich bestens bewährt. Ob im harten Firn oder im süßen Eis, ob im leichten Gletscher- gelände, oder in steiler Eisflanke überall zeigten sie eine hervorragende Griffbarkeit. Vorallem die vielseitige Verwendungsmöglichkeit und die universelle Anpassungs- fähigkeit habe ich sehr schätzen gelernt. Auch die Kabel- bindung habe ich als schnelle, aber doch gutsitzende Steigeisenbefestigung empfunden.

So kann ich Ihren Steigeisen ein ehrliches Lob spenden und sie mit gutem Gewissen weiter empfehlen.

Mit besten Bergsteigergrüßen!

Hermann Köllensperger

DEREZE »UNIVERSAL«, iznajdba našega alpinista dr. ing. Franceta Avčina, se sprehajajo od severnega do južnega tečaja, žal ne na naših nogah. L. 1957 jih je uporabljala tudi avstrijska ekspedicija v Stauningove Alpe v severni Grönlandiji. O ekspediciji smo že poročali v letošnji 6. št. PV. To pot prinašamo prospekt Köllenspergerjevega poročila o naših derezah.

Köllensperger je doma v Münchenu, na Grönlandijo pa ga je povabil avstrijski specialist za Arktido Hans Gsellmann. V ÖAZ je o ekspediciji to pot poročal Köllensperger. Podprla je ekspedicijo avstrijska industrija in trgovina.

Grönlandija je največji otok na svetu, ima najdaljše in najgloblje fjorde in je do devet desetlin pokrita z ledom, ki je mestoma 3000 m debel. Stauninglove Al-

pe se širijo na 72°. Taborišče so si Avstrijci postavili 100 km od najbližjega človeškega bivališča, ki se je tu vzpostavilo zaradi svinčenega rudnika v Meisters-Vigu.

Vendar to bivališče ni stalno, do stalnega človeškega gnezda so imeli 250 km jugovzhodno, proti zahodu pa 1000 km. Avstrijecem gre zasluga, da so prvi sistematično obdelali te grönlandske Alpe v alpinističnem pogledu. 19 vrhov so spravili podse, njihov geolog Fuchs pa je prinesel v domovino dva zaboja kamnov in mnogo dragocenih risb. Avstrijecem gre menda res vse po maslu — tudi v gorah. Tu, felix Austria!

AMERIKANCI so se l. 1958 poizkusili s Hiddenpeakom, 8068 m, ki ga imenujejo tudi Gašerbrum I ali K 5. Ekspedicijo je vodil N. B. Clinch, za uspeh še ne vemo. Prva ekspedicija na K 5 je šla že l. 1892 pod vodstvom M. W. Conwaya. L. 1934 je bil tu Dyhrenfurth in je prodrl do višine 6200 m. L. 1936 je Henri de Ségogne prišel do 6800 m. L. 1956 so nedaleč od njega slavili zmago Avstrijci, ki so pod vodstvom F. Moravca dosegli Gašerbrum II, 8035 m.

GASTON REBUFFAT je v pregledu plezalne sezone 1957 zapisal med drugim, da so nesreč v Alpah krivi prav tako alpinisti kakor slabo vreme, kajti k alpinističnemu športu ne spada samo lepo vreme, sonce, suha, topla skala, marveč tudi nevihta, neurje, požled. Alpinist mora imeti hrabro srce, trdne mišice, pa tudi oči za vreme in lepoto pokrajine, da bdi nad zahodom, od koder se gneto megle, predvsem pa razsodno glavo vsak hip. Plezalna šola še ni spričevala za vpis v šolo visokih sten, posebno pa ne, če se v njih razbesne elementi. Počitnice ... Mont Blanc, Grépon, Matterhorn, Meije, pojejo v srcih, toda neurje križi načrte, v dolini dežuje, po vrhah sneži. Posije sonce, treba pa je počakati vsaj tri dni, da sonce pospravi led in sneg po grebenih in pečeh. Tisto poletje pa je lepo vreme le redko trajalo tri dni skupaj. Počitnice potekajo, alpinist pa je pospravil komaj en vzpon. Trije, štirje načrti mu kljujejo v možganih in v mišicah. In gre, slabemu vremenu naproti. Tem bolje, bo vsaj za eno izkušnjo bogatejši. Nič hudega, če bi le znal in mogel obrniti pravi čas. Toda blizu cilja se je težko odločiti za umik, zapeljiva je misel, da bo nevihta kmalu mimo. Težko je, zelo težko spoznati in priznati, sprejeti meje svojih moči.

PIERRE JULIEN je avgusta 1957 rešil čast francoskih alpinistov v Mont Blancu, kjer sta Italijana Bonatti in

Gobbi zmagala v treh dneh Grand Pillier d'Angle. Julien je nekaj dni nato blizu Bonattijeve in Gobbiijeve smeri izpeljal enako težko smer. Bonatti je kavalirsko priznal, da sta Julien in njegov partner-najboljša plezalca v ledu, kar jih je v Alpah. Za Julienom je plezala še francoska naveza Davoille-Bernaux, pa ju je zagrnil plaz. Za njima niso našli nobene sledi.

I. A. ČEREPOV je sovjetski alpinist, čigar knjigo »Sovjetski alpinizem« na zapadu močno prevajajo in kritično bero. Ena zapadnih ocen pravi med drugim, da je v knjigi kljub »ideologiji« najdeš prave ljudi. Brž ko pa s pogovori njihova ideologija, pa so naivni, dolgočasni in pozerski kot vsi, ki hočejo uveljaviti svoje ideje brez ugovorov, pa naj že pripadajo kateremukoli narodu ali stranki. Švicarskemu ocenjevalcu se zdijo smešni nazivi gore »Pik Stalinova ustava«, »Pik 20 obletnice Komsomola«. Fotografije se mu zde povprečne, ljubezen do gora pa je tista, ki knjigo ogreva in jo približuje — kljub vsemu — zapadnemu bralcu. Ocenjevalec našteva nekaj naivnih trditvev in naukov, ki jih Čerepov deli urbi et orbi: »Za sovjetskega alpinista je popolnoma naravno, da se odpove bližnjemu cilju, če gre za rešitev tovariša.« Ali »Žrtev nesreče v SZ ni nikoli prepuščena sama sebi, naj se že zgodi v Ark-tidi ali v Tienšanu«. (To »zlato« pravilo poteka iz prvih časov alpinizma v Evropi.) Ali druga lekcija: »Naši so dokazali, da alpinizem ni sam sebi namen, marveč mu dajejo važne naloge, značilne za sovjetski šport: službo znanstvenemu raziskovanju«. (To nalogo so videli pred seboj pionirji alpinizma, večji del plemiškega rodu.) Končno: »Zadovoljstvo nad vzponom je toliko večje, čim višji in težji je vrh, čim številnejše so ovire in čim boljša je naveza, ki je vzpon opravila.« To res ni specialno sovjetsko stališče, marveč skupno naziranje planinske bratovščine kjerkoli na svetu.

KARWENDEL je še vedno visoka šola najboljših plezalcev. To dokazujejo razmeroma maloštevilni vzponi po smereh, ki so znane kot najtežje v Severnih Apeniških Alpah. Schmid-Krebsova iz l. 1929 v Laliderer šteje 42 ponovitev, Auckenthalerejeva iz l. 1932 35, Rebitsch-Rainerjeva 8. V Kaiserju sta Wörndl in Noichl 19./20. julija 1957 speljala direktno smer po vzhodni steni in rabila za 400 m 20 ur. Zahodna stena Predigtsthu-la (smer Gaudeamus), do nedavna najtežja v Kaiserju, je zadnji dve leti doživela nekaj ponovitev. V Wettersteinu sta Maier in Niederberger 23./24. marca 1957 ponovila kot prva pozimi smer

Bauerja in Welzenbacha v severni steni Schönangerspitze. V Gesäuse je znana poč med Dachlom in Rosskuppe dobila konkurenco v »rumeni poč« Peternschartekopfa, ki jo je l. 1955 prvi preplezal Almburger, l. 1957 pa že tudi pozimi. Stejejo jo med najtežje v Severnih Apneniških Alpah.

ŠPANSKA NAVEZA V DOLOMITIH je novost zadnjih let. Anglada in Guillaumon iz Barcelone sta brez bivaka zmagala severno steno Velike Zine in kot prva severozahodno steno Cima Canali, visoko 500 m. Potrebovala sta 50 klinov, nova smer je V.—VI. Špancev že dolga leta ni bilo v Alpe.

ANGLEŽI V HIMALAJI l. 1957 niso imeli sreče. Mala ekspedicija pod vodstvom A. Gregoryja na Dastoghil (7825 m) je morala zaradi slabega vremena obrniti pri 7300 m. V ekspediciji je bil tudi neutrudni Piero Ghiglione. Prav taka mala ekspedicija na Haramoš (7400 m) pod T. Streatherjem ni prišla više od 6000 m. Ekspedicija iz Manchestra je poskušala priti na Mašerbrum (7821 m). Pri tem ji je za pljučnico umrl R. O. Dowes.

ZAKONSKA ŠESTA STOPNJA je naslov spisu znanega Georgesa Livanosa, v katerem opisuje vzpone šeste stopnje, ki jih je opravil s svojo ženo Sonjo, ambiciozno alpinistko. Livanos našteva njene velike predhodnice Pavlo Wiesinger, Gabrielo Boccalette, Nini Pietrasanta, Loulou Boulaz, ki je plezala z Raymond Lambertom, in omenja še ženo Jeana Franca in Claude Coganovo. Nedvomno imamo tudi Slovenci alpinistke, ki po svojem formatu ne zaostajajo za nobeno od naštetih, da omenjam le Debelakovo in Jesihovo. Livanos je o tem poučen, saj govori o mešani jugoslovanski navezi, ki je zmagala direktno smer Cima Su Alto. Livanos ve, da ima v Julijskih Alpah ženski alpizem daljšo tradicijo. Imponira mu energični podpis naše ing. Fajdigove. Pravi, da njegova Sonja ne spada v tako močno kategorijo. Spis je vreden branja.

58 FRANCOSKIH PLEZALCEV je na prehodu iz 1957 na 1958 plezalo v Hoggarju. Ponovili so vse dosedanje smeri in naredili 30 novih. Stene so visoke 100 do 150 m. V Hoggarju so bili med drugim Lionel Terray, Berardini, Troksian in Billet.

O REŠEVANJU V EIGERJU je spregovoril tudi eden najvidnejših sodobnih francoskih alpinistov Lionel Terray. Takole pravi med drugim: Nekateri, ki so se nadaleč izognili reševanju, so si morali zaradi občutka krivde dovoliti kritizirati tehnično organizacijo in načela te-

ga reševanja. Nobeno človeško dejanje ni popolno, posebno če je improvizirano. Vendar je to reševanje, pri katerem so s plemenitim elanom sodelovali alpinisti več narodov, rešili vsaj eno človeško življenje. Reševanje je dokaz, kaj je možno narediti s pogumom, navdušenjem in voljo. Če bi nič drugega ne bilo, je že to tehnični in človeški uspeh.

Vse ostalo je čvekanje.

Terray ocenjuje ponesrečeno italijansko navezo kot izredno počasno. Vsaj dvakrat hitreje bi morala napredovati v lažjem delu stene, tudi če ne bi grozilo slabo vreme. Na tistem mestu bi se bili morali umakniti, medtem pa so se pomikali proti vrhu mehanično, kakor da se ne zmenijo za nič na svetu. Na taboriščnem prostoru v Grindelwaldu jih je Terray opazoval. Pravi, da je vedel, da gredo v smrt. Vpraševal se je, kaj jih neki žene. Slava? Kako neki, saj je to že trinajsti vzpon čez steno. Nacionalizem? Ta se je preživel, ni vrag. Običajni vzgibi? Želja po dogodivščini, po razširitvi meja človeške zmognosti? Nič od tega ni prišlo v poštev, ura za časten in previden umik je odbila. Oni štirje je niso slišali, marveč rinili proti vrhu, počasi, počasi. Medtem je udarila nevihta in jih prikovala v steno.

Terray ni verjel, da bi v takem ponesrečenci zdržali. In vendar so. To je ugotovil sedem dni potem, ko so vstopili v steno, tudi znameniti pilot Geiger, ki je pred Eigerjem pokazal vse, kar zna. Terray s priznanjem govori o starem Grammingerju, ki je tudi prišel reševat, dalje o Cassinu in o Poljakih. Vsega je prvo noč reševanja bivakiralo na Eigerju 30 reševalcev. Ko je Hellearth, ne samo izredno telesno, marveč tudi duševno močan nemški reševalec prinesel iz stene Cortija, so ugotovili, da je osem dni ujetništva v steni izredno dobro prebil, saj se je sam držal po konci, gestikuliral, se jokali in se celo šalili. Kaj posebnega pa niso mogli spraviti iz njega, tudi ni delal vtisa, da ga skrbi usoda tovarišev, bolj ga je zanimalo, če bo njegov vzpon priznan kot prvi italijanski, čeprav ga je Hellearth potegnili iz stene. Ker Corti ni vedel ničesar povedati o obeh Nemcih in o Longhiju, se je Terray prostovoljno odločil, da gre pogledat v steno. Pri tem se je spominjal svojega vzpona čez to steno pred desetimi leti, ko sta z Lachenalom prebila v prav tako slabem vremenu, razpoznaval mesta, ki jih takrat zmagoval in se mučil ob misli, da to reševanje ne bo iztrgalo smrti iz rok treh mladih ljudi. Kajti od nikoder ni bilo nobenega glasu, nobene sledi, videlo pa se ni nič, kajti neprestano je snežilo.

iz občnih zborov

ZBOR REŠEVALCEV. Reševalci so zborovali takoj naslednji dan za načelniki postaj GRS, t. j. v nedeljo dne 20. aprila t. l. Tudi zbor se je vršil v Domu v Kamniški Bistrici pod vodstvom načelnika komisije za GRS pri PZS tov. dr. Mihe Potočnika in v navzočnosti skoraj vseh članov komisije. Kot gostje so bili navzoči polkovnik Jože Svigelj kot predstavnik vojaške planinske edinice v Boh. Beli, tov. Josip Jeras, predsednik glavnega odbora RKS, tov. Kutin kot predstavnik Komande LM, Janko Mehle direktor šole DSNZ, predstavnik TNZ Kranj tov. Maks Mihelič, predstavnik OLO Kranj tov. Jože Stromažer, predstavnik KNOJ podpolkovnik Dolenc in tov. Joža Čop z Jesenic. Zastopanih je bilo vseh 12 postaj GRS s skupno 76 reševalci. Dalje so bili navzoči na zboru predstavniki PZ Hrvaške, in sicer tov. ing. Vekoslav Santek, načelnik GRS pri PZH, tov. Dragutin Kivač, načelnik komisije za alpinizem pri PZH, tov. Branko Lukšič, član izvršnega odbora PZH, tov. Kušec Leander, načelnik postaje GRS in Ervin Hanzer, član komisije za alpinizem pri PZH.

Dnevni red zбора je bil zelo obširen, zlasti pa je bilo zanimivo poročilo komisije za GRS pri PTS, ki ga je podal načelnik komisije tov. dr. Miha Potočnik.

GRS se je v preteklih dveh letih organizacijsko in tehnično okrepila in vidno napredovala. Trenutno je v Sloveniji 12 GRS postaj. Odpadli sta postaji Tolmin in Gorje, ker so se člani teh postaj preselili in porazdelili po drugih postajah. V teh postajah ima GRS 7 reševalnih skupin, ki so zelo važne, kot na primer Stahovica, Jezersko, Solčava itd. Vseh organiziranih reševalcev je 179. Število reševalcev se je v zadnjih dveh letih precej pomnožilo. Razveseljivo je, da se je v zadnjem času vključilo precej zdravnikov, ki sedaj delajo v posebni zdravniški skupini, se sestajajo in študirajo probleme GRS ter pomagajo tej službi s sanitetne plati. Stevilčno najmočnejša je postaja GRS Ljubljana, ki vključuje 48 reševalcev, med temi 17 zdravnikov, Jesenice ima 29 članov, Kamnik 16, Tržič 16, Bovec 12, Celje 14, Kranj 11, Kranjska gora 11, Bohinj 4, Hraščnik 5, Mojstrana 8 in Prevalje 5. Prešibko pa so zasedene postaje, ki so najbližje goram in nesrečam kot n. pr. Solčava, Jezersko, Mojstrana, Bohinj itd. Važno je razporediti reševalce po terenu, kjer je dosti nesreč in bo zato treba v bodoče zlasti navedene postaje okrepiti. Poseben problem je, kako v bodoče obnoviti postajo Gorje. Govora je bilo že o tem, da bi se organizirala posebna postaja s sedežem morda na Bledu, ki bi zajela področje Gorij,

Bleda in Bohinjske Bele, kjer se nahaja planinska edinica JLA. Komisija se je postavila na stališče, da bi bilo potrebno glede na razmeroma visoko število organiziranih reševalcev (179) v bodoče nekoliko zaostriti kriterij za sprejem v GRS. Z osnovnim kadrom GRS sedaj razpolaga. Medtem ko naj bi bil sprejem novih članov v postajah, ki so slabše zasedene, lažji, naj bi veljal pri ostalih postajah, ki vključujejo že večje število reševalcev, strožji kriterij, t. j. z opravljenim letnim in zimskim reševalnim tečajem ter izpitom iz prve pomoči.

Ponovno je bilo poudarjeno, da dela Gorsko reševalna služba na načelu prostovoljnosti in ne profesionalnega udejstvovanja, t. j. iz človekoljubnih ozirov in ne za zaslužek, temveč da pomaga planincu v nesreči. Drugi princip, ki ga je treba poudariti, je ta, da reševanje in posamezne akcije organizira postaja, ki je krajevno pristojna za teren, ta določi vodjo reševalne akcije in zahteva pomoč, če je to potrebno, od druge postaje. Pri tem se je treba držati načela, da naj pomaga tisti, ki je najhitrejši in prvi lahko nudi pomoč. Zlasti važno in neobdelano polje, ki se mu bo treba v bodoče bolj posvetiti, je taktika gorskega reševanja. Zato naj bi bila v prihodnjem programu glavni in važen študijski material. Tretja stvar so odnosi GRS na zunaj. V preteklih letih se je zlasti poglobilo sodelovanje z organizacijo TNZ in še posebej z LM. GRS je bila deležna vse podpore in razumevanja, zlasti podpore v finančnih sredstvih, prevozih, opremljenosti postaj GRS, pomoči postaj in komandirjev LM itd. GRS je vesela te pomoči in si obeta tudi v bodoče dobre rezultate na podlagi takih sodelovanj. GRS ima tudi zelo dobre odnose z Rdečim križem, ki je njen stalni mecen, dalje z DOZ in raznimi podjetji, Goštinsko zbornico LRS, z Zavodom za socialno zavarovanje, TZS, ki mu pomaga z devizami, posebej pa bi bilo omeniti še SZDL, kjer se je razumevanje v zadnjih letih za GRS in njeno vlogo poglobilo in od katere prejema moralno in gmotno podporo. Vsako leto podpre GRS s skromnimi prispevki tudi PZJ. Posebej je treba omeniti, da so zlasti OLO Kranj in Ljubljana ter Celje pokazali polno razumevanje za potrebe GRS in da ti okraji stalno in izdatno podpirajo postaje GRS svojega področja. Potrebno pa bi bilo v večji meri vzbuditi in zainteresirati za delo GRS posamezne občine, ki naj bi v svojih proračunih določile potrebna finančna sredstva za GRS. Vsaka postaja GRS bi se morala prizadevati pri svoji občini, da vzpostavi stik in najde za svojo postajo mesto, ki tej službi gre. Kar pa se tiče odnosov reševalcev in postaj GRS do planinskih društev, je potrebno in organizacijsko nujno, da reševalci sodelujejo tudi v planinskem društvu svojega

kraja. Vsi reševalci so člani PD in na tak način vsak sporazum lahko prinese samo pozitivne rezultate. Nujno je, da se tudi reševalci udeležujejo v PD kot planinski delavci in dobe primeren vpliv in mesto v PD. Vse večje postaje imajo že urejeno tako, da je načelnik postaje GRS hkrati član upravnega odbora PD. Kjer tega še ni, je treba to ustvariti.

Prav tako je potrebno tudi tesno sodelovanje med gorskimi reševalci in alpinisti, t. j. alpinističnimi odseki pri PD. Drug brez drugega ne morejo prebiti in je najbolje, da so v najboljših tovariških odnosih. Nadaljnja stvar so mednarodni odnosi GRS Slovenije. GRS je članica mednarodne GRS alpskih dežel, kjer so včlanjeni poleg nje še Francozi, Italijani, Švicarji, Avstrijci, Nemci in južni Tirolci. Za sprejem so se potegovali tudi Poljaki in Čehi, ki bodo najbrž sprejeti. Naša GRS je uspela z zahtevo, naj tudi tuje postaje GRS rešujejo ponesrečene brezplačno kot pri nas. Na podlagi dvostranskih mednarodnih dogovorov je naša GRS dosegla sporazum z južno Tirolsko, ki bo brezplačno reševala vse Jugoslovane, ki jih bo zadela nesreča v območju južnih Tirolov in v območju Bozna, nemška Bergwacht pa bo brezplačno reševala Jugoslovane v Bavarskih Alpah. Avstrijska Alpenverein bo reševala člane PZS brezplačno, če stroški ne bodo presegali 1000 šilingov oziroma 1500 šilingov, pri smrtnih nesrečah pa 3000 šilingov. Toliko jih namreč povrne zavarovalnica. CAI bo reševal člane PZS v obmejnem pasu v globino 20 km ob jugoslovansko-italijanski meji, t. j. v Zpadnih Julijcih. Ti dogovori veljajo za dobo enega leta. Francozi našega dogovora niso sprejeli, bodo pa pregledali in preiskali vsak primer nesreče jugoslovanskih planincev in na podlagi tega sporočili stroške v znamenju prijateljskih odnosov. Švicarji bodo to vprašanje predložili glavni skupščini.

Slovenski gorski reševalci so se udeležili tekem v Zakopanih na Poljskem, kjer so se vršile smučarsko ocenjevalne vožnje z reševal. čolni ter tekme v reševanju. Tekmovalni pravilnik in način tekmovanja je bil urejen tako, da so nujno morali zmagati domačini. Dva vodnika lavinskih psov, tov. Krainer in Horvat, sta se udeležila tečaja lavinskih psov v Andermatu v Švici, kjer je tov. Krainer od dosegljivih 400 prejel 371 in tov. Hrovat 353 točk. Dalje sta bila visoko ocenjena zlasti v tistih disciplinah, kjer pride v poštev delo z neposrednim reševanjem ponesrečenca. Dresurska disciplina je bila nekoliko manj ocenjena. Nadalje je treba zabeležiti udeležbo naših reševalcev v Davosu v Švici, kjer so tri naše dvočlanske ekipe na ocenjevalni vožnji, transportu in nudenju prve pomoči prejele priznanje in zlate medalje. Naša GRS je v dogovoru z mednarodno GRS pri-

čela s študijem kodeksa za enostavno signalizacijo pri gorskem reševanju in med reševalci. To delo je prevzela postaja GRS Tržič, ki ga bo kmalu uresničila in organizirala preizkušnje na terenu, kamor bodo povabljene tudi druge postaje GRS. Gre za pravila, ki so potrebna reševalcem za sporazumevanje pri reševalnih akcijah.

V letu 1956 je bilo 42 večjih reševalnih akcij, za katere obstajajo poročila, med temi je bilo 11 smrtnih primerov. V Alpah se letno ponesreči 300 do 400 planincev in alpinistov. V naših gorah se glede na obisk 400 000 planincev sorazmerno ne dogajajo tako pogoste nesreče. V letu 1957 je bilo pri obisku okrog 400 000 planincev 53 večjih reševalnih akcij, od teh 14 smrtnih primerov. Karakteristično je, da so v preteklem letu imeli reševalci precej opraviti z nesrečami zaradi strele. Največ smrtnih žrtev je bilo doslej zaradi nabiranja planik, drug vzrok pa so bila snežišča. Lansko leto so vremenski preobrati povzročili 14 smrtnih žrtev.

Poročila o nesrečah so se izboljšala, so pa še vedno pomanjkljiva in površna. Zelo bi bilo želeli, da bi bila vsaka nesreča na mestu fotografirana, ker je potrebna dokumentacija, zlasti glede sledov in položaja, po katerem se da nesreča tudi temeljito proučiti. Stroški reševalnih akcij naraščajo včasih brez potrebe zaradi preštevilnega reševalnega aparata. Vsaka brezglavost v reševalni akciji samo škoduje. Zato je potreben za vsako reševalno akcijo reševalni načrt. Kar se tiče izobrazbe reševalcev, je treba omeniti, da je bilo poleg zveznega reševalnega tečaja na Korošici še mnogo vaj in priprav za izpit o prvi pomoči ter podobnega dela, ki ga opravljajo posamezne postaje GRS. Zlasti so bili živahni reševalci na Jesenicah, v Ljubljani, Tržiču, Kamniku in Celju, posebno še na Jesenicah, kjer s svojimi izkušnjami in možnostmi zelo lepo skrbijo za sosednje postaje in vrše tako neke vrste mentorsko službo za soško in gornjesavsko dolino. Izpiti iz prve pomoči so prav gotovo dvignili naše reševalce v kvalitetne in sposobne reševalce in je treba zato s temi izpiti in vajami nadaljevati. Reševalci pa bodo morali preizkusiti svoje znanje tudi v ljubljanski bolnišnici na oddelku za poškodbe, kar bo kvaliteto reševalcev nedvomno znatno dvignilo. Napredovala je tudi sanitetna služba GRS. Posebna zdravniška skupina, vključena v GRS, se redno sestaja in obravnava vprašanja GRS z medicinskega stališča. Pripravlja tudi referate za mednarodni sestanek reševalcev v Innsbrucku. Izpit iz prve pomoči je doslej opravilo okrog 120 reševalcev, vsi ga pa še niso opravili. Za vzgojo reševalcev ima komisija v načrtu izdelavo diapozitivov o gorskem reševanju, prvi pomoči in transportu, poleg tega pa še izdelavo skript, ki naj bi vsebovala vse gradivo.

V preteklem letu je GRS izdala brošuro o lavinskih psih, zbrano pa je tudi že gradivo za brošuro o delu GRS, ki bo izšla še letos.

Premoženje GRS v rekvizitih brez avtomobila znaša okrog 6 000 000 din. Želja GRS je, da bi vse postaje GRS vskladiščile svoj material na postajah LM. Razdeljevanje rekvizitov posameznikom ni priporočljivo, ker gre potem večina teh v nereševalne namene.

V pogledu preventive GRS ni storila vsega, kar bi lahko storila. Ena njenih želja je tudi, da bi povezali s telefonom naše postojanke. Od teh je doslej uresničila samo eno in to telefonsko zvezo z Logarsko dolino, zadnji čas tudi telefon v Vratih.

Razhodki komisije za GRS pri PZS so znašali v letu 1957 1732358 din, t. j. v približni višini proračuna, ki je bil planiran za to leto. Za reševanja je bilo izdanih 428 900 din, za nabavo opreme in reševalnih rekvizitov 400 000 din, za vzdrževanje in popravilo rekvizitov 50 000 din, enak znesek za potne stroške, za pisarniške stroške 30 000 din, za poštnino in telefon 70 000 din, za izdelavo znakov 30 000 din, za vzdrževanje avtomobila 400 000 din, za udeležbo na sejah mednarodne GRS in druge mednarodne prireditve 300 000 din, za zavarovanje reševalcev 63 000 din, za nagrade 50 000 din, za propagandne stroške 160 000 din. Od republiškega Izvršnega sveta je GRS v lanskem letu prejela milijon dinarjev za nabavo radijskih oddajnikov in sprejemnikov. Proračun za tekoče leto izkazuje maksimalno 3 100 200 din, njegova realizacija pa je v veliki meri odvisna od dotacij in daril raznih organizacij. Redni dohodki GRS so le prispevki od članarine, ki znašajo okrog 500 000 din, dalje prispevki od postojank v približno enakem znesku in redna letna dotacija UO PZS v znesku 1 000 000 din. Izdatki so namenjeni nabavi nove opreme, Akkia čolnov, jeklenih vrvi, nylon vrvi, karabinarjev, sanitetnih kompletov, reševalnih vreč, nosil itd., kar bi zneslo približno 400 000 din, za vzdrževanje in popravilo rekvizitov je namenjenih 50 000 din, za pregled in preizkus rekvizitov 20 000 din, za izdelavo prototipov 50 000 din, za stroške reševalnih akcij 400 000 din, za splošne upravne in administrativne stroške, kjer so vključeni potni stroški, pisarniški stroški, telefon in poštnina, izdelava službenih in častnih znakov, vzdrževanje avtomobila in njegovo zavarovanje in članarina mednarodni GRS, je določenih skupno 662 000 dinarjev, za tehnično vzgojo reševalcev 1 195 000 din, za zavarovanje reševalcev 63 000 din, za nagrade in darila 50 000 din, za propagando 160 000 din in za ostale stroške 50 000 din. Če bi proračun izkazal konec leta kak prihranek, gre v sklad GRS. Ta znaša 951 776 din.

Po poročilu gospodarja komisije ima komisija za GRS pri PZS naslednji material: 66 kom. sanitetnih kompletov, 12 Marinerjev,

12 Gramingerjev, 17 nosil, 6 Akkia čolnov, 56 reševalnih čolnov JLA, 4 ročne sani, 8 nosil na smučeh, 14 reševalnih drogov, 13 reševalnih vreč za drogove, 34 reševalnih vreč z ročaji, 56 spojin ogradij za smuči, 3 spalne vreče, 2 šotorski vreči, 167 lavinskih sond, 15 cepinov, 34 parov derez, 13 parov krpelj, 9 termos steklenic, 5 kladiv, 457 klinov, 76 vponk, 5 nylon vrvi, 66 konopljenih vrvi, 48 pomožnih vrvic, 31 klobčičev motvoza, 172 m jute, 53 reševalnih omaric, 29 svetilk, 37 bakel, 5 šotorov, 1 nahrbtnik, 3 daljnogleda, 2 busoli, 241 kom. raznih opornic, 12 kom. ro-kavic, 2 radio sprejemni in oddajni radio postaji, 2 pištoli, 1 usmerjevalec, 5 čelad, 2 kuhalnika in dve sanitetni torbici.

V letošnjem letu bi bilo treba nujno nabaviti vsaj še 5 kom. Akkia čolnov, 50 karabinarjev, 500 kom. plezalnih klinov, 26 kom. plezalnih vrvic, 10 kom. žičnih vrvi, 10 koles, 1 nosilo na smučeh ter štiri radijske sprejemne in oddajne postaje.

Svoje zadovoljstvo nad odlično organizacijo GRS je izrazil tudi zastopnik PZH, ki si želi čim tesnejšega sodelovanja tako glede organizacije kakor glede opreme.

Pokazala se je potreba po čimprejšnji zamenjavi jeklenih vrvi pri Marinerjevi reševalni napravi, ker so obstoječe že zelo iztrošene. To nabavo bo treba upoštevati pred vsemi drugimi. Poudariti pa je treba tudi važnost pravilnega shranjevanja vrvi. Pred vsako akcijo je treba te vrvi pregledati, če niso morda natrgane. Navijati jih je treba vedno v isto smer, pri jeklenih nosilih pa naj se uporabljajo mesto jeklenih vrvi nylonske vponke.

Upoštevati je treba, da komisija za GRS pri PZS ni prvenstveno za to, da razdeljuje denar, temveč da koordinira delo. GRS naj se zanima tudi za sredstva, ki jih bo ljubljanska občina prejela iz 10% dohodnine od alkoholnih pijač. Ta sredstva so namenjena športnim organizacijam in ima torej GRS polno pravico do svojega deleža. Doslej so vsa sredstva okraja za GRS šla v korist posameznim postajam, čeprav je šlo načelno za sredstva, s katerimi bi morala razpolagati komisija za GRS. Organizacije, ki so dajale ta sredstva, niso imele nobene strokovne kontrole nad uporabo teh sredstev. Da bo to v bodoče drugače, so sklenili, da bodo morale vse postaje GRS, ki bodo ta sredstva prejemale, pošiljati predračune komisiji, za kaj bodo ta sredstva porabile. Komisija bo morala potrjevati te predračune, hkrati pa bo tudi lahko svetovala, kaj vse naj se nabavi.

Zbor je согласно potrdil kandidatno listo komisije za GRS pri PZS, ki jo je predlagal sestanek načelnikov postaj GRS.

Za zaključek je sledilo predavanje reševalca tov. dr. Andreja Zupančiča o tem, kako je ravnati s ponesrečencem v primeru šoka.

Državni zavarovalni zavod

DIREKCIJA ZA LJUDSKO REPUBLIKO SLOVENIJO V LJUBLJANI

*Predajte se športu in užitkom,
ki vam jih nudi lepa priroda!
Na opreznost nikar ne pozabite —
riziko pa predajte zavarovanju!
Zoper nezgode, za primer
smrti in doživetja zavaruje:*

Telefon 39-121

Zastopniki v vseh večjih krajih

Planinci in planinke, pozor!

TOVARNA
„Zlatorog“
MARIBOR

VAM NUDI

- Visoko kvalitetne detergente „RIO“ „PERIL“ in „ZLATOROG 70“
- Pravo presenečenje pa je tekoči detergent z imenom „CET“, s katerim boste očistili brez naporov vse Vaše planinske obleke in rekvizite
- Na izletih uporabljajte priznano „SOLEA“ kremo in visoko kvalitetno zobno pasto „VAN-KAIT“
- Ne pozabite, da morate Vašo obutev negovati ob lepem in grdem vremenu. To pa z lahkoto opravite samo s pasto „FOX“

Zahtevajte samo proizvode Tovarne »ZLATOROG« Maribor!

Saturnus

TOVARNA KOVINSKE EMBALAŽE — LJUBLJANA

Moste, ob železnici 16

Tel. 30-353, 30-354 — Žiro račun pri NB 601•T-601 — Brzjav: Saturnus Ljubljana

PROIZVAJA:

Raznovrstno pločevinasto embalažo za
prehranbeno kemično in farmacevtsko industrijo
iz črne, bele in alu-pločevine.

Artikle široke potrošnje: kuhinjske škatle,
pladnje, igrače, razpršilce itd.

Dele za avtomobile in bicikle: žaromete vseh vrst
in svetilke, zgoščevalke, avtoogledala,
žaromete, zvonce in zgoščevalke za bicikle.

Elektrotoplotne aparate: kuhalnike, peči
in kaloriferje,

Litografirane plošče in eloksirane napisne ploščice.

t o v a r n a t i s k a n e g a b l a g a

tiskanina

KRANJ

Telefoni — centrala: 173, 174 in 175

Vam nudi svoje priznane izdelke
v bombažnih in staničnih tkaninah
v vseh modnih barvah in odtenkih

'Naše tkanine so znane na
domačem in inozemskem tržišču
kot kvalitetne po izdelavi in trajnosti

Naročila izvršujemo solidno in točno

bombažna predilnica in tkalnica

tržič

PROIZVAJA

kvalitetne bombažne tkanine:

surove in beljene v širini od 70 do 200 cm,

industrijsko prejo

do številke Nm 50,

prejo za domačo obrt in sicer mulle,

double, knitting in hardwater

Železarna JESENICE

PROIZVAJA CEVI:

vodovodne

plinske

parovodne

konstrukcijske

pohištvene

pancirne

v dimenzijah 1/8 »—3«

spojke za cevi

loki za cevi

ZAHTEVAJTE KATALOG PROIZVODOV ŽELEZARNE JESENICE